

ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα

“Νόμος πονηρός ανομίαν παρεισφέρει.”
Μένανδρος, 4ος αιώνας π.Χ., ποιητής

© 2013 WWF Ελλάς

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά: WWF Ελλάς. (2013). *Δεσμεύσεις για εφαρμογή – Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα*. Ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για το 2012. Αθήνα. Χασιώτης, Γ., Νάντσου, Θ., Χριστοπούλου, Ι., Προδρόμου, Μ., Κορακάκη, Ε., Βρεττού, Φ. και Παξιμάδης, Γ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
B. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ	2
1. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ	2
2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ	7
3. ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ	10
4. ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ	12
5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ	13
6. ΑΕΡΑΣ	15
7. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ	18
7.1. Ευρωπαϊκή και διεθνής πολιτική	18
7.2. Εθνική νομοθεσία και πολιτική	20
7.3. Ειδική ενότητα: Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας	22
7.4. Ειδική ενότητα: Ενέργεια στα κτίρια	23
7.5. Ειδική ενότητα: Ορυκτά καύσιμα	24
8. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ	25
8.1. Θέματα σχεδιασμού και διαχείρισης	25
8.2. Ειδικά θέματα χρήσης των υδατικών και παράκτιων πόρων	26
9. ΑΠΟΒΛΗΤΑ	29
10. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	31
10.1. Προστασία ενδιαιτημάτων και ειδών	31
10.2. Θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών	33
10.3. Προστασία ειδών	35
10.4. Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών	37
10.5. Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών	39
10.6. Πράσινες υποδομές	40
10.7. Δάση	40
Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ	45
11. ΜΝΗΜΟΝΙΟ	45
12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	46
13. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	47
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 – Πρόστιμα για περιβαλλοντικές παραβάσεις	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 - Παρεμβάσεις και προτάσεις του WWF Ελλάς	64
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	65

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περίοδος που καλύπτεται από τη φετινή, ένατη από το 2005, ετήσια έκθεση για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Ιούνιος 2012 – Ιούνιος 2013), χαρακτηρίστηκε από καταγιγιστική υποβάθμιση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Σε αξιοσημείωτο μεν, μικρότερο δε βαθμό από προηγούμενες χρονιές, η περιβαλλοντική οπισθοδρόμηση που καταγράφεται στην έκθεση αποτέλεσε απόρροια των μνημονιακών δεσμεύσεων της χώρας: στις περισσότερες περιπτώσεις, η απώλεια περιβαλλοντικού κεκτημένου και η υποβάθμιση τού περιβαλλοντικού δικαίου προέκυψαν από κυβερνητικές επιλογές. Κύρια εκδήλωση της τάσης αυτής παραμένει η μαζική και ασυντόνιστη, επιχείρηση διαφορετικών υπουργείων για «απλοποιήσεις» στην αδειοδότηση δραστηριοτήτων και κατηγοριών έργων, με έμφαση ιδίως στη σχεδόν κατάργηση σημαντικών αδειοδοτικών διαδικασιών για μεγάλες τουριστικές επενδύσεις. Συνεχίστηκε επίσης με αμείωτο ρυθμό η νομοθετική δραστηριότητα για τη νομιμοποίηση παράνομων κτισμάτων και χρήσεων όλων των κατηγοριών. Τέλος, σημειώθηκε μια πραγματική υποβάθμιση της ποιότητας της νομοθέτησης, με διάσπαρτες διατάξεις για παρόμοια θέματα να εισάγονται σε εντελώς άσχετα νομοθετήματα και διεθνείς συμβάσεις, αλλά και ρυθμίσεις που είναι κακογραμμένες ή/και ακατανόητες από το κοινό.

Σημαντικός εγγυητής της περιβαλλοντικής νομιμότητας παραμένει το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο, το Συμβούλιο της Επικρατείας, καθώς και οι μηχανισμοί περιβαλλοντικών ελέγχων, κυρίως οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, αλλά σε πολλές περιπτώσεις και τα κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος των Περιφερειών. Ουσιαστικοί θεματοφύλακες όμως του περιβαλλοντικού κεκτημένου είναι οι πολλές τοπικές οργανώσεις, πρωτοβουλίες και ομάδες πολιτών καθώς και οι εθνικής εμβέλειας μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις που, συχνά με προσωπικό κόστος, δίνουν άνιση μάχη με τον χρόνο και τους ισχυρούς μηχανισμούς, κοινωνικούς και οικονομικούς, που τρέφονται από το περιβαλλοντικό έγκλημα και την καταστροφική εκμετάλλευση του φυσικού θησαυροφυλακίου της χώρας.

Η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς, αφιέρωσε σημαντικό χρόνο και πόρους στην επισταμένη παρακολούθηση της νομοθετικής διαδικασίας, κυρίως στο επίπεδο της συζήτησης σχεδίων νόμου στη Βουλή και της δημόσιας διαβούλευσης. Η συνεχής όμως και απρόβλεπτη κατάθεση τροπολογιών σε νομοσχέδια άσχετου με το περιβάλλον αντικείμενου και η συμπερίληψη τροποποιητικών ρυθμίσεων σε σωρεία διαταγμάτων και αποφάσεων κατέστησε ιδιαίτερα απαιτητική τη συνεχή επαγρύπνηση, την πλήρη παρακολούθηση και έγκαιρη παρέμβαση στο σύνολο των σχετικών διαδικασιών. Σε αυτό το δύσκολο έργο, πολύ σημαντική ήταν η θετική συνεισφορά ενός εκτεταμένου δικτύου εθελοντών και συνεργασιών με φορείς και πρόσωπα που διευκόλυναν τη ροή προς την οργάνωση σημαντικής πληροφορίας για νομοθετικές ρυθμίσεις της τελευταίας στιγμής, οι οποίες έχρηζαν επείγουσας παρέμβασης από το WWF Ελλάς.

Άξιο μνείας επίσης και επαίνων είναι το σημαντικό έργο της εθελοντικής Νομικής Ομάδας Υποστήριξης Πολιτών του WWF Ελλάς. Και την χρονιά αυτή, η Νομική Ομάδα, που αποτελείται από εθελοντές πολλών ειδικοτήτων (κυρίως νομικούς, περιβαλλοντολόγους και αρχιτέκτονες-μηχανικούς), συνέβαλε στην ενημέρωση των πολιτών και τοπικών ομάδων για την ερμηνεία της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, καθώς και για τις δυνατότητες που τους παρέχονται για δράση, ώστε να αποτραπούν σημαντικά περιβαλλοντικά εγκλήματα και παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στην εταιρεία Intrasoft για την επί δεκαετία δωρεάν παραχώρηση πρόσβασης στην πολύτιμη και επίκαιρα ενημερωμένη διαδικτυακή βάση δεδομένων NOMOS.

Επίσης θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στους υπαλλήλους πολλών δημοσίων υπηρεσιών, οι οποίοι, παρά τον φόρτο εργασίας τους, παρείχαν με προθυμία στους συνεργάτες του WWF Ελλάς σημαντικές πληροφορίες για τις εξελίξεις στους τομείς αρμοδιότητάς τους.

B. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

1. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

1.1. Η διάδοση της περιβαλλοντικής πληροφορίας.

Δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στο νομικό πλαίσιο, το οποίο διέπεται από τις ειδικές διατάξεις για την περιβαλλοντική πληροφορία και τις γενικές διατάξεις για την πρόσβαση στα έγγραφα, τόσο σε εθνικό,¹ όσο σε διεθνές² και ευρωπαϊκό³ επίπεδο. Ωστόσο, με αφορμή την δημοσίευση ενός νέου ερμηνευτικού οδηγού της Σύμβασης του Άαρχους,⁴ και τις νέες ρυθμίσεις του ν. 4014/2011, είναι αναγκαία μία σύντομη αποτίμηση του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζονται οι οργανωτικές διατάξεις της Σύμβασης αυτής.

Υπενθυμίζεται ότι η Σύμβαση επιβάλλει τη «*οργανωτική*» διάδοση της περιβαλλοντικής πληροφορίας, και επιτρέπει την απόρριψη σχετικών αιτήσεων, όταν η αιτούμενη πληροφορία είναι ήδη προσιτή με άλλο τρόπο.⁵ Η αποτίμηση είναι ενδεικτική, και επικεντρώνεται στο ΥΠΕΚΑ: ωστόσο, καταδεικνύει ότι η δημόσια διοίκηση, 8 περίπου χρόνια μετά την κύρωση της Σύμβασης του Άαρχους, *προβάλλει αδικαιολόγητους περιορισμούς και προσκόμματα στη διάθεση της περιβαλλοντικής πληροφορία στο κοινό.*

(α) *Επάρκεια πληροφοριών και πρακτικές ρυθμίσεις.* Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Άαρχους, «[κ]άθε Μέρος εξασφαλίζει ότι, εντός του πλαισίου της εθνικής νομοθεσίας, ... οι εν λόγω περιβαλλοντικές πληροφορίες είναι πράγματι ευρόσιτες, μεταξύ άλλων, με ... (α) την... [π]αροχή επαρκών πληροφοριών .. σχετικά με τον τύπο και την έκταση των περιβαλλοντικών πληροφοριών τις οποίες κατέχουν οι σχετικές Δημόσιες Αρχές, τους βασικούς όρους και προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι διαθέσιμες και προσιτές ..., καθώς και σχετικά με τη διαδικασία με την οποία μπορούν να λαμβάνονται·(β) την [κ]αθιέρωση και διατήρηση πρακτικών ρυθμίσεων όπως: (i) [κ]αταλόγων, μητρώων ή φακέλων προσιτών στο κοινό ...και (iii) την επισήμανση σημείων επαφής...».⁶

Ένα από τα βασικά προβλήματα στην εφαρμογή της Σύμβασης είναι ότι το κοινό δεν γνωρίζει ποιες πληροφορίες είναι διαθέσιμες και από ποια δημόσια αρχή: συχνά, η μετα-πληροφορία αυτή πρέπει να εκμαιευθεί από το νομικό πλαίσιο που διέπει την δραστηριότητα, στον βαθμό που αυτό τηρείται, ή άλλες αναφορές, λαμβάνοντας υπόψη την συνεχή, τα τελευταία χρόνια, αναδιάρθρωση των υπηρεσιών. Η Σύμβαση αντιμετωπίζει το πρόβλημα αυτό προβλέποντας την παροχή μετα-πληροφοριών για το περιεχόμενο, την αρμόδια αρχή και την εφαρμοστέα διαδικασία.⁷ Ο βασικός

¹ Ενδεικτικά, άρθρο 10 παρ. 3 Σ · άρθρο 5 παρ. 1 ν. 2690/1999 [Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας] (ΦΕΚ Α' 45) · άρθρα 6 παρ. 1 και 9 ν. 3979/2011 (ΦΕΚ Α' 138) · άρθρο 16 ν. 1599/1986 (ΦΕΚ Α' 75) · άρθρο 6 ν. 1943/1991 (ΦΕΚ Α' 50) · κ.υ.α. 11764/653/16.3.2006 (ΦΕΚ Β' 327) · άρθρο 7 υ.α. ΥΑΠ/Φ.40.4/3/1031/2012 «*Ρυθμίσεις για το Ηλεκτρονικό Δημόσιο Έγγραφο*» (ΦΕΚ Β' 1317).

² Κυρίως, η Σύμβαση για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Άαρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, ΦΕΚ Α' 303). Από άλλες Συμβάσεις, πρβλ. και την *Convention on Access to Official Documents* (CETS No.: 205), στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, που δεν έχει υπογραφεί από την χώρα μας, και δεν έχει τεθεί σε ισχύ [<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/205.htm>].

³ Ενδεικτικά, άρθρο 42 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 83 της 30.3.2010, σ. 389-403) · Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28.1.2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 41 της 14.2.2003, σ. 26 – 32) · Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30.5.2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ L 145 της 31.5.2001, σ. 43- 48) · Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6.9.2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Άαρχους σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ L 264 της 25.9.2006, σ. 13-19).

⁴ UNECE, *Aarhus Convention Implementation Guide (second edition, text only version)* (April 2013) [<http://www.unece.org/index.php?id=32764>].

⁵ Ενδεικτικά, άρθρα 3 παρ. 4 και 7 της Οδηγίας 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28.1.2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 41 της 14.2.2003, σ. 26 – 32).

⁶ Άρθρο 5 παρ. 2 Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Άαρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, ΦΕΚ Α' 303).

⁷ UNECE, *Aarhus Convention Implementation Guide (second edition, text only version)* (April 2013) [<http://www.unece.org/index.php?id=32764>].

τρόπος επίτευξης του στόχου αυτού είναι η διατήρηση καταλόγων ή μητρώων εγγράφων, όπως τα αντίστοιχα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ή του Συμβουλίου.⁸

Τα προβλεπόμενα από τη σχετική νομοθεσία μητρώα ή κατάλογοι δεν διατίθενται στο κοινό από την ελληνική δημόσια διοίκηση. Υποκαθίστανται, σε κάποιο βαθμό, από τη «Διαύγεια», η οποία έχει άλλη δομή και μηχανή αναζήτησης που χρήζει βελτιώσεων. Το τελευταίο διάστημα μάλιστα έχει επιδεινωθεί η προσπελασιμότητα και το φαινόμενο της δημοσίευσης ελλιπών εγγράφων (π.χ., χωρίς χάρτες ή υποστηρικτικές μελέτες)⁹ : κάποιες από τις ελλείψεις αυτές αμβλύνονται από την «Υπερδιαύγεια», που αποτελεί ιδιωτική πρωτοβουλία.¹⁰

Μία από τις σπάνιες εξαιρέσεις στη γενικότερη κακή κατάσταση της διάθεσης περιβαλλοντικής πληροφορίας προς το κοινό είναι ο κατάλογος γεωχωρικών δεδομένων ανά υπουργείο, που παρέχει η Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών.¹¹ Αυτή όμως η υποδομή έχει πλέον αβέβαιο μέλλον, μετά τη δια νόμου κατάργηση του Διαχειριστή της Οργανισμού Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ). Δύο ακόμα αξιοσημείωτες GIS εφαρμογές είναι το Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος,¹² και η πύλη Latomet για τις λατομικές δραστηριότητες,¹³ αν και δεν έχουν συνοδευτικές πληροφορίες (π.χ., σχετικές διοικητικές πράξεις). Θα πρέπει να τονιστεί ότι η επάρκεια των πληροφοριών προϋποθέτει ότι η περιβαλλοντική πληροφορία υπάρχει – με άλλα λόγια, συλλέγεται σε τακτά διαστήματα και αρχειοθετείται επιμελώς: τουλάχιστον ως προς τις απαιτήσεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, η «κεντρική βάση δεδομένων» που υποβάλλουν τα κράτη-μέλη δείχνει ότι στην χώρα μας υπάρχουν ελλείψεις και καθυστερήσεις.¹⁴ Τέλος, όσον αφορά τα σημεία επαφής, το ΥΠΕΚΑ διατηρεί έναν «Ενημερωτικό Μηχανισμό Σύμβασης Aarhus», ο οποίος δεν ανανεώνεται αρκετά συχνά για να είναι χρήσιμος.¹⁵ Δεν μπορούν να ανευρεθούν εξειδικευμένα σημεία επαφής για την Σύμβαση σε άλλα Υπουργεία, και οι αιτούντες πρέπει να αναζητήσουν μόνοι τους υπεύθυνους.

(β) Νομοθετικά κείμενα για το περιβάλλον. Σύμφωνα με την Σύμβαση του Άαρχους, κάθε μέρος «εξασφαλίζει την προοδευτική διάθεση πληροφοριών σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων ...μέσω δημόσιων τηλεπικοινωνιακών δικτύων», οι οποίες «πρέπει να περιλαμβάνουν: ...(β) νομοθετικά κείμενα για το περιβάλλον, ή σχετικά με αυτό». Οι περισσότερες ιστοσελίδες του ΥΠΕΚΑ περιλαμβάνουν μία σύνοψη της ισχύουσας νομοθεσίας. Για παράδειγμα, στον δύσκολο τομέα του πολεοδομικού σχεδιασμού, μπορεί να βρεθεί μία περίληψη του ισχύοντος συστήματος, με μεγάλες όμως ελλείψεις: ενδεικτικά, απουσιάζουν τα ΓΠΣ σε ισχύ (ακόμα και τα πιο πρόσφατα), και, σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να βρεθεί το πολεοδομικό καθεστώς μίας οποιασδήποτε περιοχής (μία πληροφορία που, ακόμα και σήμερα, παρέχουν ειδικοί, και αυτοί όχι πάντα με ακρίβεια).¹⁶ Μερικές ιστοσελίδες ενημερώνουν για κάποια επίκαιρα νομοθετήματα: ένα παράδειγμα είναι η ιστοσελίδα για τις εγκυκλίους και διευκρινήσεις στον τομέα της δόμησης.¹⁷ Αντίθετα, ο «Ενημερωτικός Μηχανισμός Σύμβασης Aarhus» είναι επικίνδυνα ανενήμερος: στο κεφάλαιο της βιομηχανίας,

⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Register of Commission Documents* [<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/registre.cfm?CL=el>] · Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Πρόσβαση στα έγγραφα του Συμβουλίου : Δημόσιο μητρώο* [<http://www.consilium.europa.eu/documents/access-to-council-documents-public-register?lang=el>] (ημερομηνία επίσκεψης 3.7.2013).

⁹ Για ένα παράδειγμα από μία δραστηριότητα που κατηγορείται για αδιαφάνεια, οι εγκρίσεις τεχνικών μελετών εκμετάλλευσης μεταλλείων βάσει του Μεταλλευτικού Κώδικα και του Κανονισμού Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών δεν συνοδεύονται από την ίδια την μελέτη (!) : π.χ., πρβλ. το έγγραφο «Έγκριση Τεχνικής Μελέτης Υπόγειας Εκμετάλλευσης μεταλλείου βωξίτη» με ΑΔΑ ΒΛ4Ω0-ΣΒΝ της 1.7.2013.

¹⁰ ΥπερΔι@ύγεια: αναζήτηση στα άδυτα της Διαύγειας [<http://yperdiavgeia.gr/>] · ΥπερΔι@ύγεια blog [<http://yperdiavgeia.blogspot.gr/>].

¹¹ Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών, *Κατάλογοι Καταγραφής Δεδομένων* [http://www.inspire.okxe.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=43].

¹² ΥΠΕΚΑ., e-ΠΕΡ [http://amappl1.e-per.gr/choise_menu.php?cHVibGlj], http://amappl1.e-per.gr/choise_menu.php?cHVibGlj] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

¹³ ΥΠΕΚΑ., Latomet [<http://latomet.terra.gr/>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

¹⁴ European Environment Agency, *EIONET: Central Data Repository. Greece* [<http://cdr.eionet.europa.eu/gr/>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013). Οι ακριβείς υποχρεώσεις υποβολής στοιχείων που ορίζει το ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό δίκαιο μπορούν να βρεθούν μέσω της ιστοσελίδας : European Environment Agency, *EIONET Reporting Obligations Database (ROD)* [<http://rod.eionet.europa.eu/>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

¹⁵ ΥΠΕΚΑ., Aarhus [<http://aarhus.e-per.gr/>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

¹⁶ ΥΠΕΚΑ., *Πολεοδομία. Νομοθεσία* [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=379&language=el-GR>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

¹⁷ ΥΠΕΚΑ., *Ενημέρωση Υπηρεσιών Δόμησης και ΠΕ.ΧΩ.ΣΧ.* [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=777&language=el-GR>].

μπορούμε να βρούμε μόνο ένα νόμο, που οι κρίσιμες διατάξεις του έχουν καταργηθεί από το 2005.¹⁸

(γ) *Μητρώα ρύπανσης.* Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Άαρχους, «κάθε Μέρος προβαίνει σε ενέργειες προκειμένου να καθιερώσει προοδευτικά, λαμβάνοντας υπόψη διεθνείς διαδικασίες όπου ενδείκνυται, ένα συνεπές σύστημα καταλόγων ή μητρώων ρύπανσης, εθνικής κλίμακας... Το σύστημα αυτό δύναται να συμπεριλαμβάνει εισροές, εκλύσεις και μεταφορές ενός συγκεκριμένου φάσματος ουσιών και προϊόντων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ύδατος, ενέργειας και πόρων από ένα συγκεκριμένο φάσμα...».¹⁹ Η χώρα συμμετέχει, όπως έχει υποχρέωση από την ευρωπαϊκή νομοθεσία,²⁰ στο Ευρωπαϊκό μητρώο έκλυσης και μεταφοράς ρύπων (E-PRTR),²¹ και στον μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.²² Πέρα από αυτά, δεν υπάρχει άλλο μητρώο: η έλλειψη είναι εμφανής στην χρήση ύδατος και ενέργειας, καθώς ο ιστότοπος για την διαχείριση υδατικών πόρων περιλαμβάνει μόνο ένα χάρτη των σημείων παρακολούθησης,²³ το «Εθνικό Πληροφοριακό Σύστημα για την Ενέργεια» απαιτεί κωδικό,²⁴ και η πύλη Geodata προσφέρει ένα χάρτη «Ζήτησης ενέργειας για θέρμανση από νοικοκυριά», προέλευσης από το ΚΕΠΕΑ, με στοιχεία του 2001.²⁵

(δ) *Στοιχεία και αναλύσεις για διαμόρφωση πολιτικής.* Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Άαρχους, «[κ]άθε Μέρος: (α) [δ]ημοσιεύει τα στοιχεία και τις αναλύσεις των στοιχείων τα οποία θεωρεί σχετικά και σημαντικά για τη διαμόρφωση σοβαρών προτάσεων περιβαλλοντικής πολιτικής».²⁶ Η υλοποίηση της διάταξης προϋποθέτει την ύπαρξη των προτάσεων και στοιχείων αυτών. Ωστόσο, τα τελευταία ποικίλλουν: δύο από τις σημαντικότερες «προτάσεις» της τελευταίας περιόδου – τα νομοσχέδια για την «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης και Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο» και την «Οριοθέτηση και προστασία των υδατορευμάτων και συναφή θέματα» - δεν συνοδεύονται από στοιχεία ή αναλύσεις.²⁷

(ε) *Νέα δεδομένα.* Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Άαρχους, «[κ]άθε Μέρος εξασφαλίζει ότι: (α) Οι Δημόσιες Αρχές κατέχουν και προσαρμόζουν στα νέα δεδομένα περιβαλλοντικές πληροφορίες που είναι σχετικές με το λειτουργημά τους...».²⁸ Ο ερμηνευτικός οδηγός της Σύμβασης μιλάει για «τακτική ροή πληροφορίας» (regular flow of information), αλλά, όπως περιγράφεται σε διάφορα σημεία του κεφαλαίου αυτού, οι δημόσιες αρχές δεν παρέχουν στο κοινό την ροή αυτή. Δύο εξαιρέσεις, με πολύ μικρό πεδίο εφαρμογής, είναι το δελτίο ατμοσφαιρικής ρύπανσης και ο Διαρκής Κατάλογος Μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ο οποίος περιέχει και τα τοπία

¹⁸ ΥΠΕΚΑ., *Aarhus*. «*Ίδρυση και λειτουργία βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων*» [http://aarchus.e-per.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=255:1-r&catid=34:2009-12-30-14-31-11&Itemid=54]. Εκεί, την 4.7.2013, αναφερόταν μόνο ο ν. 2516/1997.

¹⁹ Άρθρο 5 παρ. 9 Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Άαρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, Α' 303).

²⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 166/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18.1.2006, για τη σύσταση ευρωπαϊκού μητρώου έκλυσης και μεταφοράς ρύπων και για την τροποποίηση των οδηγιών 91/689/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 33 της 4.2.2006, σ. 1-17) · Απόφαση αριθ. 280/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11.2.2004, για μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου στην Κοινότητα και εφαρμογής του πρωτοκόλλου του Κιότο (ΕΕ L 049 της 19/02/2004, σ. 1 – 8).

²¹ European Pollutant Release and Transfer Register (E-PRTR) [<http://prtr.ec.europa.eu/>], με τελευταία στοιχεία από το 2011.

²² European Environment Agency, *National emissions reported to the UNFCCC and to the EU Greenhouse Gas Monitoring Mechanism* [<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/national-emissions-reported-to-the-unfccc-and-to-the-eu-greenhouse-gas-monitoring-mechanism-7>], (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013), με επικαιροποίηση 10.6.2013.

²³ ΥΠΕΚΑ., *Θέσεις (σταθμοί) του Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης* [<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=hgp1EfmS32k%3d&tabid=249&language=el-GR>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

²⁴ ΥΠΕΚΑ., *Εθνικό Πληροφοριακό Σύστημα για την Ενέργεια* [<http://195.251.42.2/cgi-bin/nisehist.sh>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

²⁵ Geodata.gov.gr, *Ζήτηση ενέργειας για θέρμανση από νοικοκυριά* [http://www.geodata.gov.gr/geodata/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=22&sobi2Id=74&Itemid=] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013).

²⁶ Άρθρο 5 παρ. 7 Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Άαρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, ΦΕΚ Α' 303).

²⁷ ΥΠΕΚΑ., *Δικτυακός Τόπος Διαβουλεύσεων, Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης και Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο»* [<http://www.opengov.gr/minenv/?p=4983>] · ΥΠΕΚΑ., *Δημόσια Διαβούλευση για το Σχέδιο Νόμου «Οριοθέτηση και προστασία των υδατορευμάτων και συναφή θέματα»* [<http://www.opengov.gr/minenv/?p=5057>].

²⁸ Άρθρο 5 παρ. 1 Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Άαρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, ΦΕΚ Α' 303).

ιδιαίτερου φυσικού κάλλους του ν. 1469/1950.²⁹ Καμία από τις ιστοσελίδες αυτές δεν δίνει πληροφορίες για την συχνότητα και την επαλήθευση των πληροφοριών και της ποιότητάς τους. Δυστυχώς, η μόνη ενημέρωση από δημόσια αρχή για νέα δεδομένα μπορεί να βρεθεί μόνο σε δελτία τύπου και ανακοινώσεις.

(στ) *Έκθεση περιβάλλοντος*. Σύμφωνα με την Σύμβαση του Άαρχους, «[κ]άθε Μέρος, σε τακτά χρονικά διαστήματα που δεν υπερβαίνουν τα τρία ή τέσσερα έτη, δημοσιεύει και διαδίδει εθνική έκθεση για την κατάσταση του περιβάλλοντος συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών για την ποιότητα του περιβάλλοντος και πληροφοριών για τις πιέσεις που ασκούνται στο περιβάλλον».³⁰ Η έκθεση αυτή εκδόθηκε για τελευταία φορά το 2009 (με στοιχεία του 2008).³¹ Πιο πρόσφατες επισκοπήσεις είναι διαθέσιμες σε σχετικά άγνωστους ιστότοπους διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ και η ΕΕ, και βασίζονται σε πληροφορίες των εθνικών αρχών, χωρίς καμία συμμετοχή του κοινού.³²

Περίπτωση: ο ιστότοπος του ΥΠΕΚΑ για τις ΑΕΠΟ

Την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (Ιούλιος 2013), οι αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων που έχουν αναρτηθεί στην ειδική ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ ξεπερνούν τις 1500.³³ Ανάμεσά τους συγκαταλέγονται και οι ΑΕΠΟ για σημαντικά έργα, με ευρύτατες επιπτώσεις στο περιβάλλον.³⁴ Πρόκειται για μία θετική εξέλιξη: ποτέ, στη σχετικά σύντομη ιστορία του θεσμού,³⁵ οι αποφάσεις αυτές δεν ήταν τόσο εύκολα διαθέσιμες. , Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι πρόκειται για μία ιδιαίτερα περιορισμένη χρήση των δυνατοτήτων του διαδικτύου: δεν λείπει μόνο η πλειονότητα των αποφάσεων σε ισχύ, αλλά και ο υπόλοιπος «φάκελος» του έργου – π.χ., η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), η πρόσκληση προς το ενδιαφερόμενο κοινό να λάβει γνώση του φακέλου της ΜΠΕ, οι τεχνικές περιβαλλοντικές μελέτες, το σχέδιο διαχείρισης των εξορυκτικών αποβλήτων, γνωμοδοτήσεις, άλλες άδειες και εγκρίσεις –, ο οποίος πρέπει, κατά κανόνα, να αναζητηθεί με άλλους τρόπους. Μέχρι να καταστεί διαθέσιμος ο πλήρης φάκελος του έργου – κάτι που απαιτεί την λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου του ν. 4014/2011 –³⁶ η περιβαλλοντική αδειοδότηση θα παραμείνει μία σχετικά αδιαφανής διαδικασία. Τα κενά προσπαθούν να καλύψουν, συχνά με αξιοθαύμαστο τρόπο, ιστοσελίδες τοπικών ομάδων πολιτών ή ΟΤΑ.

1.2. Εμπιστευτικότητα και αποκρατικοποιήσεις

Ειδικοί κανόνες εμπιστευτικότητας που περιορίζουν την πρόσβαση μπορεί να υπερισχύουν, ιδίως όταν δεν παραπέμπουν στη νομοθεσία για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία.³⁷ Για τον λόγο αυτό, η θέσπιση νομοθεσίας που προβλέπει τον εμπιστευτικό χαρακτήρα πληροφοριών με

²⁹ ΥΠΕΚΑ., *Δελτία ατμοσφαιρικής ρύπανσης* [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=489>] · Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, *Διαρκής κατάλογος των κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων* [http://listedmonuments.culture.gr/search_declarations.php].

³⁰ Άρθρο 5 παρ. 3 (α) και παρ. 4 Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Άαρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, ΦΕΚ Α' 303).

³¹ ΕΚΠΑΑ, *Ελλάδα – η κατάσταση του περιβάλλοντος 2008*.

³² Πρβλ. ΟΕCD, *Environmental country reviews. Environmental Performance Reviews: Greece* (15.10.2010) [<http://www.oecd.org/env/country-reviews/environmentalperformancereviewsgreece.htm>], http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/environment/oecd-environmental-performance-reviews-greece-2009_9789264061330-en] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013) · European Environment Agency, *The European environment – state and outlook 2010 / Country assessments / Greece Country profile - Distinguishing factors (Greece)* [<http://www.eea.europa.eu/soer/countries/gr>] (ημερομηνία επίσκεψης 1.7.2013) .

³³ ΥΠΕΚΑ., *Αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων* [<http://aepo.ypeka.gr/>] (ημερομηνία επίσκεψης 26.5.2013).

³⁴ Π.χ., τελείως ενδεικτικά, «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων σιδηρονικελίου σε χώρο έκτασης 1.231.180 τ.μ. (Μεταλλείο Νότιας Περιοχής), που βρίσκεται στα διοικητικά όρια του Δ.Δ. Κοκκίνου του Δήμου Ορχομενού Περιφερειακής Ενότητας Βοιωτίας και του Δήμου Λοκρών, Περιφερειακής Ενότητας Φθιώτιδας (Ο.Π 1 & 8B Ν. Φθιώτιδας, 105Α Ν. Βοιωτίας), καθώς και των συνοδών αυτής έργων, από την εταιρία ΛΑΡΚΟ ΓΜΜΑΕ» (ΑΔΑ: ΒΕΔ20-7ΑΞ). «Τροποποίηση της υπ' αρ. 165944/2-12-2010 Απόφασης Έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του εργοστασίου παραγωγής και διάθεσης σιμέντων της εταιρίας Α.Ε. ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΤΙΤΑΝ που λειτουργεί στην οδό Κανελλοπούλου 1, στην Ελευσίνα Ν. Αττικής» (ΑΔΑ: Β41Λ0-ΖΒΩ).

³⁵ Το πρώτο νομοθέτημα για την περιβαλλοντική αδειοδότηση μοιάζει να είναι το ΠΔ 1180/1981 (ΦΕΚ Α' 293), αλλά μόνο μετά την κ.υ.α. 69269/5387/1990 (ΦΕΚ Α' 678) το περιεχόμενο των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων εναρμονίστηκε με την ευρωπαϊκή οδηγία 85/337.

³⁶ Άρθρο 18 ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

³⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Έκθεση σχετικά με την αποκτηθείσα πείρα κατά την εφαρμογή της οδηγίας 2003/4 για την πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες*, COM (2012) 774. Επίσης, πρβλ. την παλαιότερη υπόθεση C-524/09 *Ville de Lyon*, σκέψεις 34-41, όπου κρίθηκε ότι η «κοινοποίηση στοιχείων πράξεων ... σχετικά με τα ονόματα των κατόχων λογαριασμών προελεύσεως και προορισμού, όσον αφορά μεταβίβαση δικαιωμάτων εκπομπής... εμπίπτει αποκλειστικώς στους ειδικούς κανόνες γνωστοποιήσεως στο κοινό και εμπιστευτικότητας της οδηγίας 2003/87 και του κανονισμού 2216/2004...».

περιβαλλοντικό περιεχόμενο ενδέχεται να συρρικνώνει το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού σε αυτές: κατά την Οδηγία 2004/3, σχετικά αιτήματα μπορούν να απορριφθούν, όπου επηρεάζεται αρνητικά ο εμπιστευτικός χαρακτήρας «εμπορικών ή βιομηχανικών πληροφοριών όταν η εθνική ή κοινοτική νομοθεσία προβλέπει αυτόν τον εμπιστευτικό χαρακτήρα προκειμένου να προστατευθεί θεμιτό οικονομικό συμφέρον».³⁸

Περίπτωση: Αποκρατικοποιήσεις και πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία

Η σχετική νομοθεσία για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες αφορά «δημόσιες αρχές» – φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είτε ασκούν «δημόσια διοικητικά καθήκοντα», είτε επιτελούν «καθήκοντα ή αρμοδιότητες δημόσιας αρχής» (ή παρέχουν δημόσιες υπηρεσίες) υπό τον έλεγχο παρόμοιων προσώπων.³⁹ Σε ορισμένα κράτη-μέλη, οι εταιρείες παραγωγής θερμότητας, ύδατος ή διαχείρισης αποβλήτων θεωρούνται «δημόσιες αρχές», αν και σημειώνεται ότι το ερώτημα αν μία οντότητα είναι δημόσια αρχή δεν μπορεί να απαντηθεί με τρόπο γενικό.⁴⁰

Μοιραία, το ευρύ πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων δημιουργεί ερωτήματα από την άποψη αυτή: για παράδειγμα, ο ν. 4164/2013 (ΦΕΚ Α' 156/09.07.2013) για το Εθνικό Κτηματολόγιο προβλέπει τη μεταφορά των αρμοδιοτήτων «αποτύπωσης και απεικόνισης γεωχωρικών περιβαλλοντικών δεδομένων, δεδομένων ρύπανσης, υδάτων, αέρα, δασικών χαρτών και κάθε άλλης γεωχωρικής πληροφορίας»⁴¹ (καθώς και είσπραξης των συναφών τελών και δικαιωμάτων) από τον Οργανισμό Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ) σε ένα φορέα που βρίσκεται σε φάση ιδιωτικοποίησης (την «Κτηματολόγιο Ανώνυμη Εταιρεία»). Πόσο μάλλον που η ευρωπαϊκή νομοθεσία ορίζει ότι οι υπηρεσίες χωρικών δεδομένων είναι διαθέσιμες στο κοινό.⁴² Πάντως, η δημιουργία των Κομβικών Σημείων Επαφής (ΚΟΣΕ), με σκοπό την καταγραφή των γεωχωρικών δεδομένων και των όρων χρήσεώς τους συνεχίστηκε κανονικά και τους τελευταίους 12 μήνες.⁴³

Ειδικά για το θέμα της κατάργησης του ΟΚΧΕ και της παραχώρησης της γεωχωρικής πληροφορίας στην Κτηματολόγιο ΑΕ, το WWF Ελλάς εξέδωσε ανακοίνωση, καλώντας τους βουλευτές να καταψηφίσουν το σχετικό νομοσχέδιο.⁴⁴

Μολονότι ενδεχομένως να είναι πρόωρος ο ισχυρισμός ότι η δημόσια διοίκηση γίνεται περισσότερο αδιαφανής, υπήρξαν, τον τελευταίο καιρό, αρκετές παρόμοιες ρυθμίσεις: για παράδειγμα, μπορούν να αναφερθούν οι διατάξεις για την Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΑΔΗΣΥ)⁴⁵ και για τις πληροφορίες που οι εταιρείες σε φάση αποκρατικοποίησης παρέχουν στο ΤΑΙΠΕΔ, παρά το γεγονός ότι η εμπιστευτικότητα δεν ισχύει ως προς το τελευταίο.⁴⁶

³⁸ Πρβλ., επίσης, την παρόμοια διάταξη του άρθρου 4 παρ. 4 (δ) της Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβασης του Ααρχους) (κύρωση με ν. 3422/2005, ΦΕΚ Α' 303), με λίγο διαφορετική διατύπωση («στον εμπιστευτικό χαρακτήρα εμπορικών και βιομηχανικών πληροφοριών, σε περίπτωση που ο εν λόγω εμπιστευτικός χαρακτήρας προστατεύεται βάσει του νόμου, προκειμένου να προστατευτεί νόμιμο οικονομικό συμφέρον»).

³⁹ Άρθρα 2 παρ. 2 έως 4, 3 παρ. 1 Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28.1.2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 41 της 14.2.2003, σ. 26 – 32).

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση σχετικά με την αποκτηθείσα πείρα κατά την εφαρμογή της οδηγίας 2003/4 για την πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, COM (2012) 774.

⁴¹ Άρθρο 1 παρ. 2 και 7 Σχεδίου Νόμου «Συμπλήρωση των διατάξεων περί Εθνικού Κτηματολογίου και άλλες διατάξεις» [http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Syztitiseis-kai-Psifisi?law_id=59c3c6c5-a7b0-43c7-95da-d1f30e75953d] (ημερομηνία επίσκεψης, 24.6.2013).

⁴² Άρθρο 11 παρ. 1 τελευταίο εδάφιο Οδηγίας 2007/2/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαρτίου 2007, για τη δημιουργία υποδομής χωρικών πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Inspire) (ΕΕ L 108 της 25.4.2007, σ. 1-14), το οποίο έχει ενσωματωθεί με το άρθρο 8 παρ. 1 ν. 3882/2010 «Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2007/2/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαρτίου 2007 και άλλες διατάξεις. Τροποποίηση του ν. 1647/1986 "Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ) και άλλες σχετικές διατάξεις" (ΦΕΚ 141/Α')» (ΦΕΚ Α' 166).

⁴³ Π.χ., υ.α. Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α./ΔΙΟΙΚ/Α1/82854/13676/11450/5927 /2013 «Ανασυγκρότηση της Διαρκούς Συντονιστικής Επιτροπής με τίτλο «Κομβικό Σημείο Επαφής (ΚΟΣΕ)» στη Γενική Γραμματεία Πολιτισμού για την εφαρμογή του Ν. 3882/2010 για την Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών (ΕΥΓΕΠ)» (ΦΕΚ Β' 1316).

⁴⁴ WWF Ελλάς. Καταργείται το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης στη γεωχωρική πληροφορία; [Δελτίου τύπου, 11 Ιουνίου 2013] [http://www.wwf.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1037:2013-06-11-07-44-24&catid=70:2008-09-16-12-10-46&Itemid=90].

⁴⁵ Άρθρο 16 ΠΔ 122/2012 «Κανονισμός Λειτουργίας της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.)» (ΦΕΚ Α' 215).

⁴⁶ Άρθρο 6 παρ. 4 ν. 3986/2011, όπως προστέθηκε με το άρθρο 12 ν. 4138/2013 (ΦΕΚ Α' 72).

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ

2.1. Εξελίξεις στην εθνική νομοθεσία

Σύμφωνα με την πάγια θέση του WWF Ελλάς, η μόνη ασφάλεια στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης μπορεί να προέλθει από την ταχεία ολοκλήρωση και θεσμική κατοχύρωση κρίσιμων εργαλείων, όπως οι δασικοί χάρτες και το κτηματολόγιο.

Η μονόπλευρη κατάργηση σταδίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης που κάλυπταν το κενό γνώσης για τις χρήσεις και καλύψεις γης, το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τον οικολογικό χαρακτήρα του φυσικού χώρου προφανώς συνεπάγεται απώλεια περιβαλλοντικού κεκτημένου και υποβάθμιση του ισχύοντος καθεστώτος περιβαλλοντικής προστασίας. Δεν εξασφαλίζει επίσης την απαραίτητη ασφάλεια δικαίου για τις αδειοδοτούμενες επενδύσεις, καθώς η προστασία του περιβάλλοντος και η υποχρέωση επαρκούς προεκτίμησης των επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον από σχεδιαζόμενα έργα και δραστηριότητες αποτελεί συνταγματική επιταγή, δέσμευση που απορρέει από το δικαίο περιβάλλοντος της ΕΕ και σαφή νομολογιακή προσέγγιση από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές. Είναι εξαιρετικά επισφαλής, λοιπόν, η οποιαδήποτε απόπειρα μονόπλευρης απομείωσης των δικλείδων διασφάλισης ενός ελάχιστου επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας, όσο προβληματική και αν ήταν η εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, χωρίς να έχει προηγηθεί η ουσιαστική κάλυψη του κενού που προκαλείται. Ούτως ή άλλως όμως, είναι απαραίτητη η θέσπιση ενιαίας, συνεκτικής και άμεσα κατανοητής διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης και παρακολούθησης της εφαρμογής της και όχι η πολυδιάσπαση της διαδικασίας ανάλογα με το αντικείμενο του κάθε υπουργείου. Από την άποψη αυτή, οι τελευταίοι 12 μήνες ανέδειξαν τα ζητήματα που ακολουθούν.

(α) Το **νομικό πλαίσιο που δημιούργησε ο ν. 4014/2011 παραμένει ημιτελές, άρα σε σημαντικό βαθμό ανεφάρμοστο**. Κατά την περίοδο αναφοράς, σημειώθηκαν ορισμένα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Με υπουργική απόφαση, εξειδικεύτηκαν οι νέες διαδικασίες του ν. 4014/2011 και ορίστηκαν έντυπα για τον έλεγχο της πληρότητας και του βαθμού ολοκλήρωσής τους.⁴⁷ Ειδικά η ενσωμάτωση της έγκρισης επέμβασης (της δασικής νομοθεσίας) στις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων χρήζει μνείας:⁴⁸ η έγκριση επέμβασης παύει εφεξής να είναι μία αυτοτελής διοικητική πράξη, και αντικαθίσταται από γνωμοδότηση των δασικών αρχών προς την αρχή που εκδίδει την ΑΕΠΟ. Εκκρεμούν, ωστόσο, σημαντικές υπουργικές αποφάσεις, όπως οι προδιαγραφές και οι διαδικασίες για το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο (ΗΠΜ) και οι προδιαγραφές της «ειδικής οικολογικής αξιολόγησης» (για έργα και δραστηριότητες που επηρεάζουν περιοχές Natura 2000).⁴⁹ Εκκρεμούν επίσης, οι «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις» για πολλές σημαντικές κατηγορίες έργων (βλ. Πίνακα 1), και η έλλειψη αυτή επιτρέπει την αδειοδότησή τους με απλοποιημένες και επιφανειακές διαδικασίες.⁵⁰ Ενώ υφίστανται οι εκκρεμότητες αυτές, οι πρώτες τροποποιήσεις της υπουργικής απόφασης κατηγοριοποίησης των έργων και δραστηριοτήτων, η οποία προσέθεσε νέες κατηγορίες έργων, ή τροποποίησε την κατάταξη παλαιότερων είναι γεγονός: ανάμεσα στις κατηγορίες που επηρεάστηκαν, αξίζει να αναφερθούν τα σωφρονιστικά καταστήματα, τα μη κύρια τουριστικά

⁴⁷ Κ.υ.α. 167563/ΕΥΠΕ /2013 «Εξειδίκευση των διαδικασιών και των ειδικότερων κριτηρίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων και δραστηριοτήτων των άρθρων 3, 4, 5, 6 και 7 του Ν. 4014/2011, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παράγραφος 13 αυτού, των ειδικών εντύπων των ανωτέρω διαδικασιών, καθώς και κάθε άλλου σχετικού με τις διαδικασίες αυτές θέματος» (ΦΕΚ Β' 964).

⁴⁸ Υ.α. 15277/2012 «Εξειδίκευση διαδικασιών για την ενσωμάτωση στις Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων ή στις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις της προβλεπόμενης από τις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας έγκρισης επέμβασης, για έργα και δραστηριότητες κατηγοριών Α και Β της υπουργικής απόφασης με αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ21/Β/13.1.2012), σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 4014/2011» (ΦΕΚ Β' 1077).

⁴⁹ Πρόκειται για και την κ.υ.α. που προβλέπεται από το άρθρο 18 παρ. 5 και την υ.α. που προβλέπεται από το άρθρο 10 παρ. 2, τελευταίο εδάφιο του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

⁵⁰ Ενόσω δεν υπάρχουν Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις, τα έργα της παλαιάς (και σημαντικής, από πλευράς εύρους δραστηριοτήτων) κατηγορίας Β3 υπάγονται στην μεταβατική διάταξη του άρθρου 30 παρ. 3 ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209), και αδειοδοτούνται σύμφωνα με τις διαδικασίες της παλαιάς κατηγορίας Β4, η οποία προβλέπει την υποβολή απλής «περιβαλλοντικής έκθεσης».

καταλύματα, οι ιδιωτικές πολεοδομήσεις, η ηλεκτροπαραγωγή από αιολική ενέργεια και σταθμούς καύσης βιομάζας.⁵¹

(β) Η **τυποποίηση** της περιβαλλοντικής αδειοδότησης δεν συνεπάγεται, κατ' ανάγκη, την **απλοποίηση ή βελτίωσή της**. Στο ίδιο πνεύμα, καθορίστηκαν «προδιαγραφές» για τις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των έργων που κατατάσσονται στην πρώτη κατηγορία,⁵² και εκδόθηκαν οι «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις» (ΠΠΔ) για ορισμένες σημαντικές κατηγορίες έργων της δεύτερης κατηγορίας: ΑΠΕ, τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής, σταθμούς βάσης κινητής τηλεφωνίας.⁵³ Οι πράξεις αυτές χαρακτηρίζονται από γενικολογία, παραπομπές στην ισχύουσα νομοθεσία και ελλείψεις: η ελπίδα της επιτάχυνσης των διαδικασιών συμβαδίζει με τον κίνδυνο της ασάφειας, και της έκδοσης ανεπαρκών ή πανομοιότυπων αποφάσεων, που θα αγνοούν τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε έργου.

Οι υπουργικές αποφάσεις εκδόθηκαν για τις ΠΠΔ κατά την περίοδο αναφοράς (όχι μόνο κατά την περίοδο αναφοράς) συνοψίζονται στον Πίνακα 1.

Έργα η δραστηριότητες	ΦΕΚ Β'
Κλάδοι δραστηριότητας, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν.3982/2011 και κατατάσσονται στην Β κατηγορία του άρθρου 1 του ν.4014/11	1275/11.4.2012
Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας (Ομάδα 12/α.α 6 Β)	1510/4.5.2012
Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής (έργα και τις δραστηριότητες με α/α 2, 3, 4, 5, 6, 9,12,13 και 18)	3438/24.12.2012
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (με α/α 1,2,8 και 9)	104/24.01.2013

(γ) Τα παραπάνω έχουν σημασία στον βαθμό που δεν προβλέπονται **εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις** από τις γενικές διατάξεις για επιλεγμένες κατηγορίες έργων και δραστηριοτήτων. Ωστόσο, και την περίοδο αναφοράς, η τάση ήταν να διαμορφωθούν ειδικοί κανόνες περιβαλλοντικής αδειοδότησης για ορισμένες κατηγορίες έργων. Εδώ μπορούν να αναφερθούν:

- ο Έργα «εθνικής σημασίας». Ο χαρακτηρισμός έργων ως «εθνικής σημασίας» - μία δυνατότητα που πλέον προβλέπεται «ιδίως» για έργα συγχρηματοδοτούμενα από Διαρθρωτικά Ταμεία και ευρωπαϊκά προγράμματα, έργα που απαιτούνται για την επείγουσα συμμόρφωση με αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και έργα που αφορούν λόγους δημόσιας υγείας -, επιτρέπει την έκδοση περιβαλλοντικών όρων μετά από απευθείας εισαγωγή στο Κεντρικό Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ) για γνωμοδότηση.⁵⁴ Για τα ίδια έργα, θεσπίστηκαν λίγο αργότερα νέες αλλαγές στην γνωμοδοτική διαδικασία: εφεξής, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή συγκαλεί σύσκεψη των φορέων που γνωμοδοτούν, με συνέπεια η μη

⁵¹ Υ.α. 20741/2012 «Τροποποίηση της 1958/13-1-2012 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (Β' 1565)· υ.α. 166476/2013 «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 1958/13-1-2012 (ΦΕΚ 21/Β/2012) απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες, σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 4 του Ν. 4014/21.09.2011 (ΦΕΚ Α/209/2011)», όπως τροποποιήθηκε από την υπ' αριθ. 20741/2012 (ΦΕΚ 1565/Β/8-5-2012) ομοιά της απόφαση» (ΦΕΚ Β' 595).

⁵² Υ.α. 48963/2012 «Προδιαγραφές περιεχομένου Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α' της υπ' αριθμ. 1958/13-1-2012 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Β' 21), όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 7 του Ν. 4014/2011 (Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2703).

⁵³ Αντίστοιχα, υ.α. 3791/2013 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας που κατατάσσονται στην Β Κατηγορία της 10ης Ομάδας «Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας» του Παραρτήματος Χ της υπ' αριθμ. 1958/2012 (Β' 21) υπουργικής απόφασης, με α/α 1,2,8 και 9 (ΦΕΚ Β' 104/24/01/2013)» (ΦΕΚ Β' 104)· υ.α. 59845/2012 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της Κατηγορίας Β της 6ης Ομάδας «Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής» του Παραρτήματος VI της υπ' αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Β' 21) υπουργικής απόφασης, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, και ειδικότερα για τα έργα και τις δραστηριότητες με α/α 2, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13 και 18» (ΦΕΚ Β' 3438)· κ.υ.α. 198015/ΕΥΠΕ-ΥΠΕΚΑ/2012 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (Π.Π.Δ.) για Σταθμούς Βάσης Κινητής Τηλεφωνίας (Ομάδα 12/α.α 6 Β)» (ΦΕΚ Β' 1510).

⁵⁴ Άρθρο 13 παρ. 1 περ. (γ) τελευταίο εδάφιο ν. 4014/2011, όπως προστέθηκε με το άρθρο 75 ν. 4146/2013 (ΦΕΚ Α' 90).

αποστολή των γνωμοδοτήσεων να θεωρείται θετική γνώμη.⁵⁵ Έτσι, η γνωμοδότηση ουσιαστικά αντικαθίσταται από την συμμετοχή σε μία σύσκεψη και ένα τεκμήριο θετικής γνώμης. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί σαφώς υποβάθμιση της διοικητικής διαδικασίας.

ο Στρατηγικές επενδύσεις. Η ένταξη ορισμένων έργων στη διαδικασία στρατηγικών επενδύσεων συνεπάγεται την εφαρμογή των ειδικών διατάξεων για περιβαλλοντική αδειοδότηση των τελευταίων: σύμφωνα με την πρόσφατη, και ιδιαίτερα προβληματική, τροποποίησή τους, σε περίπτωση παρέλευσης 45 ημερών, η αρμοδιότητα έκδοσης της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων μεταφέρεται στον Υπουργό Ανάπτυξης.⁵⁶ Το πιο γνωστό έργο που εντάχθηκε στην διαδικασία αυτή είναι οι μεταλλευτικές εγκαταστάσεις στο Πέραμα Έβρου.⁵⁷

ο Έργα επείγοντος χαρακτήρα και έκτακτης ανάγκης. Αξιοσημείωτη είναι η έκδοση 2 εγκυκλίων για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων επείγοντος χαρακτήρα, και έργων και δραστηριοτήτων σε περίπτωση κήρυξης περιοχής σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης λόγω ακραίου φυσικού φαινομένου ή άλλης καταστροφής: στις περιπτώσεις αυτές, υποβάλλεται φάκελος εξαίρεσης και εκδίδεται σχετική απόφαση.⁵⁸

ο Παραβατικότητα. Ακόμα και αν αγνοηθούν τα παραπάνω, υπάρχουν ενδείξεις ότι η παραβατικότητα σε θέματα περιβαλλοντικής αδειοδότησης είναι εκτεταμένη. Τα αποτελέσματα των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων επιβεβαιώνουν ότι οι παραβιάσεις που αφορούν την περιβαλλοντική αδειοδότηση είναι συνήθεις, είτε με τη μορφή παραβίασης της ΑΕΠΟ, είτε με τη μορφή της έλλειψης ΑΕΠΟ σε ισχύ (βλ. Παράρτημα 1).

2.2. Ευρωπαϊκές εξελίξεις

(α) Αναθεώρηση της Οδηγίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Στο ευρωπαϊκό δίκαιο, η σημαντικότερη εξέλιξη ήταν η νέα πρωτοβουλία της Επιτροπής για την αναθεώρηση της οδηγίας για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων:⁵⁹ εφόσον υιοθετηθεί, η πρόταση αυτή, θα οδηγήσει σε νέα τροποποίηση της εθνικής μας νομοθεσίας, συχνά σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτή που έχει λάβει τα τελευταία χρόνια, καθώς προβλέπει σημαντικές τομές, όπως ελάχιστο χρόνο διαβούλευσης 30 ημερών, πιστοποίηση των μελετητών, one-stop shop για όλες τις διαδικασίες αδειοδότησης κατά το ευρωπαϊκό δίκαιο, προκαθορισμό περιβαλλοντικών απαιτήσεων (scoring) για τα έργα του Παραρτήματος II (με επαρκή αιτιολογία) και αλλαγές που εμπλουτίζουν το περιεχόμενο της ΜΠΕ.

(β) Ευρωπαϊκή νομολογία. Όπως κάθε χρόνο, η νομολογία του ΔΕΕ για την οδηγία ήταν πλούσια. Στην υπόθεση του Αχελώου, επιβεβαιώθηκε ότι η έγκριση ενός σχεδίου με νομοθετική πράξη προϋποθέτει ότι ο νομοθέτης διαθέτει επαρκή πληροφοριακά στοιχεία, και ότι εγκρίνει το σχέδιο καταλεπτώς, δηλαδή κατά τρόπο ακριβή και οριστικό, ώστε η νομοθετική πράξη να περιέχει

⁵⁵ Άρθρο 3 παρ. 2 β) (στοι) τελευταίο εδάφιο ν. 4014/2011, όπως προστέθηκε με το άρθρο 4 παρ. 4(α) ν. 4156/2013 (ΦΕΚ Α' 122).

⁵⁶ Άρθρο 22 παρ. 6 ν. 3894/2010, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4 παρ. 6 ν. 4146/2013 (ΦΕΚ Α' 90).

⁵⁷ Απόφαση Διυπουργικής Επιτροπής Στρατηγικών Επενδύσεων 9/2012 «Ένταξη του επενδυτικού σχεδίου «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις στο Πέραμα, Ν. Έβρου», κυριότητας της εταιρείας «ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΑ ΘΡΑΚΗΣ Α.Μ.Β.Ε.» στις Διαδικασίες Στρατηγικών Επενδύσεων του Ν. 3894/2010 ως ισχύει» (ΦΕΚ Β' 1787).

⁵⁸ Αντίστοιχα, Εγκύκλιος ΥΠΕΚΑ. 11/27.3.2013 «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων επείγοντος χαρακτήρα» (ΑΔΑ:ΒΕ261-2ΑΥ)· οικ. 202162/3.10.2012 «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων σε περίπτωση κήρυξης περιοχής σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης λόγω ακραίου φυσικού φαινομένου ή άλλης καταστροφής» (ΑΔΑ: Β4ΤΖ0-ΣΙΟ).

⁵⁹ Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, COM (2012) 0628. Συνοδεύεται από ανάλυση επιπτώσεων (impact assessment): *Impact Assessment Accompanying The Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council Amending Directive 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment*, SWD (2012) 0355 final.

όλα τα λυσιτελή στοιχεία για την εκτίμηση: εναπόκειται στον εθνικό δικαστή να ελέγξει αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές.⁶⁰

Σε υπόθεση για το αεροδρόμιο της Βιέννης και την απομείωση της αξίας της ιδιοκτησίας ιδιώτη από τη λειτουργία του, το ΔΕΕ έκρινε ότι η περιουσιακή ζημία (όχι όμως η αξία υλικών αγαθών), στον βαθμό που συνιστά την άμεση οικονομική συνέπεια των επιπτώσεων ενός σχεδίου δημόσιου ή ιδιωτικού έργου στο περιβάλλον, καλύπτεται από τον προστατευτικό σκοπό της οδηγίας, αν και πρέπει να καταδειχθεί, υπό την επιφύλαξη του εθνικού δικαίου, η ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παραβάσεως της Οδηγίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση και της ζημίας αυτής.⁶¹

Σύνταξη ενότητας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση: Γιώργος Χασιώτης, g.chasiotis@wwf.gr

3. ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η χρονιά αναφοράς ήταν εξαιρετικά κρίσιμη για το Πράσινο Ταμείο, καθώς σηματοδεύθηκε από σαφή δείγματα οπισθοδρόμησης. Τα κυριότερα γεγονότα ήταν τα εξής:

(α) Περαιτέρω συρρίκνωση του ποσοστού διαθεσίμων ανά έτος κατά 2,5%, με αποτέλεσμα το 97,5% του αποθεματικού να παραμένει αδιάθετο.

(β) Αλλαγή των προϋποθέσεων ορισμού ΔΣ με νομοθετική ρύθμιση και τοποθέτηση νέου ΔΣ αμφίβολης νομιμότητας, με κριτήρια επιλογής προσώπων που απέχουν από τα προβλεπόμενα στο άρθρο 7 του καταστατικού νόμου⁶².

Συγκεκριμένα, με το άρθ. 32, παρ. 16 του ν. 4111/2013, το ποσοστό διαθέσιμου ανά έτος ποσού για περιβαλλοντικά έργα και δράσεις από το Πράσινο Ταμείο μειώνεται στο 2,5% των συνολικών διαθεσίμων κατά το τέλος του προηγούμενου έτους. Η διάταξη αυτή υποσκάπτει σοβαρά τις προοπτικές εφαρμογής των προβλέψεων της νομοθεσίας για τις νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων και κλειστών ημιυπαίθριων χώρων, στην οποία προβλέπεται η απόδοση μέρους του εισπραχθέντος προστίμου για την επίτευξη «περιβαλλοντικού ισοζυγίου», την αντιστάθμιση δηλαδή της περιβαλλοντικής ζημίας που έχει επέλθει από την αυθαιρεσία, με έργα περιβαλλοντικής αναβάθμισης και αστικής αναζωογόνησης, προφανώς εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Οι διαδοχικές μειώσεις του ποσοστού διαθέσιμου ανά έτος για δαπάνες ποσού από το Πράσινο Ταμείο αποτέλεσε «μνημονιακή» υποχρέωση, όπως δήλωσε ο Επίτροπος Όλι Ρεν σε απάντησή του προς τον ευρωβουλευτή Νίκο Χουντή (GUE/NGL)⁶³. Στην απάντησή του ο Επίτροπος δήλωσε συγκεκριμένα ότι «η εισαγωγή αυστηρότερου κανόνα σχετικά με τις δαπάνες του Πράσινου Ταμείου ήταν ένα εκ των μέτρων για την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος κατά την περίοδο 2013-14. Από την άποψη αυτή, οι αποφάσεις για τη μεταφορά των εσόδων αποτελούσαν μέρος των όρων του προγράμματος.»

Σύμφωνα με τον πλέον πρόσφατο απολογισμό του Πράσινου Ταμείου⁶⁴, από τα χρηματοδοτικά προγράμματα του έτους 2012 διατέθηκαν €68,9 εκ., με τη μερίδα του λέοντος (35,16 εκ. €) να αφορά προγράμματα αστικής αναζωογόνησης, διαμόρφωση ελεύθερων χώρων πρασίνου και πολεοδομικό σχεδιασμό. Συνεχίστηκε, επίσης, η αποπληρωμή αμετάκλητων δεσμεύσεων από το ΕΤΕΡΠΣ, για το οποίο είχε ολοκληρωθεί το 2010, για πρώτη φορά από την έναρξη λειτουργίας του, έκθεση ορκωτού ελεγκτή⁶⁵. Οι δικαιούχοι ήταν κατά κύριο λόγο πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ και δημοτικές

⁶⁰ C-43/2011 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias και λοιποί*, σκέψεις 76-91, ιδίως 85, 89. Τα έργα εκτροπής του Αχελώου είχαν εγκριθεί με το άρθρο 13 του ν. 3481/2006 «Τροποποιήσεις στη νομοθεσία για το Εθνικό Κτηματολόγιο, την ανάθεση και εκτέλεση συμβάσεων έργων και μελετών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 162).

⁶¹ C-420/2011 *Jutta Leth κατά Republik Österreich κ.α.*, σκέψεις 33-48.

⁶² Νόμος 3889/2010 «Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 182).

⁶³ Ρεν, Όλι (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Απάντηση σε γραπτή ερώτηση - Πράσινο Ταμείο στην Ελλάδα - E-001115/2013. (7 Μαΐου 2013) [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2013-001115&language=EL>].

⁶⁴ Πράσινο Ταμείο. *Πράσινο Ταμείο: Απολογισμός δράσεων (11.4.2011 έως 31.12.2012)* (Μάρτιος 2013) [http://www.prasinotameio.gr/images/documents/2013_apologismos_pt.pdf].

⁶⁵ PriceWaterHouseCoopers. *Διοικητική σύνοψη: Αποτίμηση υφιστάμενης κατάστασης λειτουργίας του ΕΤΕΡΠΣ. Διενεργήθηκε κατόπιν παραγγελίας από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής* (Ιούνιος 2010) [<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=1N554S4VVyA%3D&tabid=367>].

επιχειρήσεις, καθώς και κεντρικές ή αποκεντρωμένες υπηρεσίες που έχουν την αρμοδιότητα για τον σχεδιασμό και την εκπόνηση των σχετικών με τις χρηματοδοτικές προτεραιότητες παρεμβάσεων.

Χρηματοδοτικά προγράμματα Πράσινου Ταμείου έτους 2012			
Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα 2012	Προϋπολογισμός (εκ €)	Προϋπολογισμός ενταγμένων έργων (εκ €)	Πληρωμές (εκ €)
Αστική αναζωογόνηση	24,20	29,15	16,50 68,16 %
Απόκτηση και διαμόρφωση ελεύθερων χώρων στις πόλεις	13,15	12,55	12,55 95,47 %
Ολοκλήρωση πολεοδομικού σχεδιασμού	6,80	7,38	6,14 90,24 %
Μεταβατικό πρόγραμμα ΕΤΕΡΠΣ	9,66	9,70	7,66 79,28 %
Προστασία και αναβάθμιση δασών	10,00	8,02	5,72 57,17 %
Περιβαλλοντική έρευνα, καινοτομία, επιδεικτικές δράσεις, διεθνής συνεργασία	1,25	1,44	1,16 92,90 %
Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη και αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης	2,25	2,25	0,26 11,58 %
Συγχρηματοδότηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων life+	0,62	0,62	0,61 99,36 %
Στήριξη φορέων διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών	1,00	0,99	0,87 87,27 %
ΣΥΝΟΛΟ	68,93	72,10	51,47 74,67 %

Σοβαρή, όμως, ένδειξη οπισθοδρόμησης σε σχέση με την πολλά υποσχόμενη έναρξη και επί δυο χρόνια διαφανή και πολιτικά ανεξάρτητη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου ήταν η δια νόμου τροποποίηση των όρων και προϋποθέσεων ορισμού μελών του διοικητικού συμβουλίου του Πράσινου Ταμείου και η δημιουργία θέσης Αντιπροέδρου, με προφανή στόχο την καθαίρεση και αντικατάσταση μελών του πρώτου ΔΣ, τα οποία αρνήθηκαν να υποβάλουν παραίτηση, όταν αυτές τους ζητήθηκαν από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Ε. Λιβιεράτο. Με την πράξη ορισμού νέου ΔΣ, φάνηκε ότι ορισμένα από τα νέα μέλη δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που τίθενται από το άρθ. 7 του ν. 3889/2010, στο οποίο ορίζεται ρητά ότι «[ο] Πρόεδρος και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου πρέπει να έχουν επιστημονική κατάρτιση, προσόντα και εμπειρία σχετικά με τους καταστατικούς σκοπούς του Ταμείου». Προκύπτουν επίσης σαφείς και ισχυρές διασυνδέσεις συγκεκριμένων μελών με κόμματα που μετέχουν στον παρόντα κυβερνητικό συνασπισμό, νέο δεδομένο στη σύνθεση του Πράσινου Ταμείου, το οποίο προφανώς εγείρει σοβαρές ανησυχίες και ανακαλεί μνήμες από την εξαιρετικά προβληματική λειτουργία του ΕΤΕΡΠΣ που αποτελούσε μνημειώδες και απευκαταίο παράδειγμα κακοδιοίκησης.

Για τους ανωτέρω λόγους, στις 12 Ιουλίου 2013, η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς απέστειλε προς τον Υπουργό ΠΕΚΑ επείγουσα επιστολή, καλώντας σε δημοσιοποίηση των κριτηρίων επιλογής των μελών ΔΣ, λόγω των ενδείξεων που προκύπτουν για μη τήρηση των προβλέψεων του ν. 3889/2010.

Υπενθυμίζεται πως η ίδρυση του Πράσινου Ταμείου αποτέλεσε αναμφισβήτητα μια εξέλιξη – ορόσημο στα περιβαλλοντικά πράγματα⁶⁶, ιδιαίτερα καθώς αντικαθιστά και εκσυγχρονίζει το εξαιρετικά προβληματικής και αδιαφανούς λειτουργίας Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ)⁶⁷, το οποίο ιδρύθηκε το 1972 και διαχειρίστηκε με μνημειώδη αδιαφάνεια άγνωστα ποσά από φόρους και πρόστιμα που εισπράχθηκαν για περιβαλλοντικούς σκοπούς, αλλά παραμένει άγνωστο πού κατέληξαν⁶⁸.

Σύνταξη ενότητας για το Πράσινο Ταμείο: Θεοδότη Νάντσου, tnantsou@wwf.gr

4. ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

Κατά την περίοδο αναφοράς συνεχίστηκε η επί της ουσίας κατάργηση κάθε έννοιας χωροταξικού σχεδιασμού, μέσα από διάσπαρτες νομοθετικές εξελίξεις που αφορούσαν αφενός μεν τη συνεχή επέκταση της «κόκκινης γραμμής» νομιμοποίησης αυθαιρέτων κάθε χρήσης, αφετέρου δε τη νομικά διάσπαρτη χωρική και αδειοδοτική διευκόλυνση της δόμησης επιχειρηματικών μονάδων, με σαφή έμφαση στις τουριστικές επενδύσεις. Για την περαιτέρω μάλιστα «διευκόλυνση» της κατασκευής εγκαταστάσεων τουρισμού και αναψυχής, καταργήθηκε η διαδικασία υποβολής των σχεδίων αυτών σε Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων⁶⁹ σε περιοχές εντός όσο και εκτός σχεδίου πόλεων και ορίων οικισμών, για τις παρακάτω κατηγορίες:

- ο Κύρια και μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα
- ο Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις, χώροι στάθμευσης τροχόσπιτων και λουπές κατασκηνώσεις
- ο Συνεδριακά κέντρα
- ο Ξενώνες (νεότητας, ειδικών ομάδων ατόμων, γηροκομεία, κ.λπ.)
- ο Δασικά χωριά
- ο Πάσης φύσεως θεματικά πάρκα (συμπεριλαμβάνονται τα ψυχαγωγικά θεματικά πάρκα και οι ζωολογικοί κήποι).

Όπως περιγράφηκε και παραπάνω (στην ενότητα 2.1), για τις εγκαταστάσεις αυτές θεσμοθετήθηκαν πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις. Ειδικά για τις εκτός σχεδίου περιοχές με φυσικό χαρακτήρα, αυτές δεν ικανοποιούν την ανάγκη για εκτίμηση των επιπτώσεων στη συγκεκριμένη περιοχή. Επιπλέον, αγνοείται η σωρευτική επίπτωση από τη συνύπαρξη με άλλες παρόμοιες ή άλλου χαρακτήρα εγκαταστάσεις και δραστηριότητες, η οποία πλέον δεν

⁶⁶ Βλ. σχετική ενότητα στην προηγούμενη έκθεση του WWF Ελλάς για τη νομοθεσία: WWF Ελλάς (Νάντσου, Θ., Γεωργιάδης, Ν., Παξιμάδης, Γ., Πληθάρης, Α., Χασιώτης, Γ. και Χριστοπούλου, Ι.) *Δεσμεύσεις για εφαρμογή – Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για το 2010* (Αθήνα 2011).

⁶⁷ Σοβαρή κριτική στη λειτουργία του ΕΤΕΡΠΣ έχει ασκηθεί τόσο από το WWF Ελλάς, όσο και από άλλες οργανώσεις, όπως η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Εκτενής αναφορά περιλαμβάνεται στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο [<http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>] (ημερομηνία πρόσβασης: 28 Μαΐου 2011). Επίσης: Νάντσου, Θ. *Για ένα πραγματικό 'Πράσινο' Ταμείο για το περιβάλλον. Εισήγηση στην Επιστημονική Διημερίδα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Ελληνικού* (18-19 Ιανουαρίου 2008) [<http://www.koinidrasi.gr/uplds/File/natsou.pdf>] (ημερομηνία πρόσβασης: 28 Μαΐου 2011).

⁶⁸ Οι διαπιστώσεις του WWF Ελλάς σχετικά με το τεράστιο έλλειμμα διαφάνειας, δημόσιας λογοδοσίας και αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων του ΕΤΕΡΠΣ επιβεβαιώνεται από την έκθεση ελέγχου πεπραγμένων του ειδικού αυτού λογαριασμού την οποία ανέθεσε το ΥΠΕΚΑ στην εταιρεία ελεγκτικών και οικονομικών υπηρεσιών PricewaterhouseCoopers Business Solutions ΑΕ. Η έκθεση «*Διοικητική σύνοψη – Αποτίπωση υφιστάμενης κατάστασης λειτουργίας του ΕΤΕΡΠΣ*» είναι διαθέσιμη από [http://www.prasinotameio.gr/images/documents/dioik_synopsi.pdf] .

⁶⁹ Υ.α.. 59845/2012 «*Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της Κατηγορίας Β της 6ης Ομάδας «Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής» του Παραρτήματος VI της υπ' αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Β' 21) υπουργικής απόφασης, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, και ειδικότερα για τα έργα και τις δραστηριότητες με α/α 2, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13 και 18*» (ΦΕΚ Β' 3438).

αντιμετωπίζεται ούτε από τα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού ως «φέρουσα ικανότητα» ή ανώτατο όριο συγκέντρωσης σε μια περιοχή. Κυριότερο παράδειγμα αυτής της αγνόησης των επιπτώσεων από τη συγκέντρωση εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων σε μια περιοχή είναι το σχέδιο Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΕΠΧΣΑΑ) για τον Τουρισμό που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση στο οργεον από το ΥΠΕΚΑ και σχολιάζεται στη συνέχεια.

Κυριότερη εξέλιξη στον τομέα της χωροταξίας ήταν η δημόσια διαβούλευση του σχεδίου Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού για τον Τουρισμό.

ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό: Στις 7 Ιουνίου 2013 τέθηκε από το ΥΠΕΚΑ σε δημόσια διαβούλευση το επικαιροποιημένο ειδικό χωροταξικό για τον τουρισμό, το οποίο αναμφισβήτητα εντείνει τις πιέσεις στο περιβάλλον, δίχως να παρέχει εγγυήσεις για την αναβάθμιση του κατ' εξοχήν τουριστικού προϊόντος που είναι η φύση και το τοπίο. Κύρια χαρακτηριστικά του σχεδίου είναι τα εξής:

- ο *Προστατευόμενες περιοχές:* Στις περιοχές των κατηγοριών 3.2 (περιφερειακά πάρκα), 4 (4.1 & 4.2 Natura 2000 και 4.3 καταφύγια άγριας ζωής) και 5 (προστατευόμενα τοπία) επιτρέπεται πλέον η χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων τουρισμού (π.χ. ΠΟΤΑ, ΠΕΡΠΟ, ΠΟΑΠΔ, κλπ) και σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, δίχως να υπάρχει πρόβλεψη για τη φέρουσα ικανότητα και την αντιμετώπιση των σωρευτικών επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον από την πιθανή συγκέντρωση εγκαταστάσεων και λοιπών υποδομών.

- ο *Νησιά:* Επιτρέπεται η δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων σε «βραχονησίδες και ακατοίκητα νησιά» έκτασης άνω των 300 στρ. (στο ισχύον ΕΠΧΣΑΑ το κατώτατο όριο είναι τα 500 στρ.). Εξαιρούνται μόνο οι νησίδες που είναι χαρακτηρισμένες ως περιοχές των κατηγοριών 1, 2 και 3.1 του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών, συνεπώς περιλαμβάνονται οι νησίδες που είναι ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000, δίχως επιπλέον ειδικό καθεστώς προστασίας. Τέτοιες νησίδες είναι για παράδειγμα η Γυάρος η Θασοπούλα, η Σαπιέντζα, η Ρω, η Χριστιανή Θήρας, η Άτοκος Ιθάκης, οι Φλέβες Σαρωνικού, η Δοκός Ύδρας και τα Αντίπαρα. Για την έγκριση επενδυτικών σχεδίων στις ακατοίκητες νησίδες προβλέπεται η διενέργεια στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ). Τέλος, μειώνεται η απαραίτητη συνολική έκταση των νησιών όπου μπορούν να χωροθετηθούν οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων και σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων από τα 90 στα 70 τ. χλμ. Απορία προκύπτει από τον χάρτη που έχει δοθεί στη διαβούλευση και προκύπτει (με ασάφεια όμως λόγω χαμηλής ανάλυσης) ότι μεγάλα νησιά με έντονη τουριστική ανάπτυξη, όπως η Μύκονος και η Σαντορίνη, φαίνεται να χαρακτηρίζονται ως «αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές».

- ο *Εκτός σχεδίου δόμηση:* Καταργείται η ισχύουσα πρόβλεψη για διατήρηση ζώνης 500 μ. από τα όρια οικισμών σε περιοχές κορεσμένες, στην οποία απαγορευόταν με βάση το ΕΠΧΣΑΑ του 2008 η χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων και σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων.

- ο *Παράκτιος χώρος:* Καταργείται η ισχύουσα πρόβλεψη ελάχιστης απόστασης των τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομών από τη γραμμή αιγιαλού. Επιτρέπεται και η χωροθέτηση βιομηχανικών δραστηριοτήτων και συνοδών εγκαταστάσεων για υδατοκαλλιέργειες, δίχως να προκύπτει άμεσα η σύνδεσή τους με την τουριστική επιχειρηματικότητα και η σχέση τους με το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό, επίσης δίχως να ορίζεται ελάχιστη απόσταση από τη γραμμή αιγιαλού.

- ο *Κορεσμένες περιοχές.* Δεν υπάρχει πλέον καμία πρόβλεψη για τις περιοχές στις οποίες διαπιστώνεται κορεσμός (στο ισχύον ΕΠΧΣΑΑ αυτές ορίζονται ως «ποσοστό αδόμητων γηπέδων <40%»).

Με την ολοκλήρωση της διαβούλευσης, αναμένεται η υποβολή του για γνωμοδότηση στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΣΧΣΑΑ), το οποίο δεν έχει συνεδριάσει από τον Νοέμβριο του 2011.

Σύνταξη ενότητας για τη χωροταξία: Θεοδότα Νάντσου, tnantsou@wwf.gr

5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κύριος φορέας διενέργειας περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων είναι η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ), στην οποία εντάσσεται και η Ειδική Υπηρεσία Εντοπισμού και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ). Κατά την περίοδο αναφοράς, η ΕΥΕΠ επέδειξε αξιοσημείωτο

έργο στο πεδίο της επιθεώρησης και του ελέγχου της συμμόρφωσης προς την περιβαλλοντική νομοθεσία και τους όρους περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Ορόσημα στη λειτουργία της ΕΥΕΠ κατά την περίοδο αναφοράς ήταν:

- οι πρώτες κατεδαφίσεις αυθαιρέτων με χρήσεις σε αιγιαλούς
- η επιβολή προστίμων για περιβαλλοντικές παραβάσεις συνολικού ύψους € 2.790.858
- η συγκρότηση ομάδας προετοιμασίας σχεδίου νόμου για την ελεγκτική λειτουργία.

Στις αρχές του 2013 πραγματοποιήθηκαν ουσιαστικά οι πρώτες κατεδαφίσεις αυθαιρέτων εν χρήσει, τουλάχιστον από κεντρική υπηρεσία κατά την τελευταία εικοσαετία. Πραγματοποιήθηκαν δυο επιχειρήσεις κατεδάφισης στην Κρήτη, στο πλαίσιο προγραμματισμού της ΕΥΕΚΑ που προβλήθηκε στα ΜΜΕ και αφορούσε τελεσίδικα αυθαίρετες κατασκευές και κτίσματα σε περιοχές όπως ο Σχοινιάς, η Μύκονος και η Ρόδος. Οι δυο επιχειρήσεις αφορούσαν την κατεδάφιση παράνομων εγκαταστάσεων μεγάλου ξενοδοχειακού συγκροτήματος και μιας ταβέρνας και πραγματοποιήθηκαν από την ΕΥΕΚΑ σε συνεργασία με την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης. Οι έντονες αντιδράσεις που προκλήθηκαν και η πίεση από την ίδια την Υπουργό Τουρισμού Όλγα Κεφαλογιάννη⁷⁰ να σταματήσουν οι κατεδαφίσεις, είχαν ως αποτέλεσμα να αποσυρθεί ο εργολάβος εν μέσω έντονων πιέσεων και απειλών και βέβαια να σταματήσουν οι επιχειρήσεις. Η συγκεκριμένη περίπτωση ήταν εξόχως αποκαλυπτική της στάσης που τηρεί πρωτίστως η πολιτική ηγεσία της χώρας απέναντι στο πραγματικό πρόβλημα που προκύπτει από την παράνομη δόμηση και αφορά την ενσυνείδητη ανοχή αυτής της διάχυτης παρανομίας, μέσα από την ατιμωρησία και τη διευκόλυνση της νομιμοποίησης του φαινομένου στη συνείδηση της κοινωνίας. Ειδικά όσον αφορά την ΕΥΕΚΑ που καλείται να φέρει εις πέρας το τεράστιο έργο της κατεδάφισης αυθαιρέτων, αξίζει να σημειωθεί ότι είναι στελεχωμένη με μια μόνο μηχανικό.

Στο πεδίο των περιβαλλοντικών ελέγχων και επιθεωρήσεων, η ΕΥΕΠ διενεργεί κατά μέσο όρο μεταξύ 250-300 ελέγχους κάθε χρόνο. Οι πραγματικές όμως ανάγκες για ελέγχους είναι πολύ μεγαλύτερες, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη ότι με βάση τον ν. 4014/2011, 350 είναι μόνο τα έργα κατηγορίες Α1 που εμπίπτουν στο πλαίσιο της οδηγίας IPPC σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης 2008/1/ΕΚ και για τα οποία απαιτείται ετήσιος έλεγχος. Η περίοδος αναφοράς είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς βεβαιώθηκαν παραβάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας από 65 μονάδες του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και επιβλήθηκαν πρόστιμα συνολικού ύψους € 2.790.858 (αναλυτικά στο Παράρτημα ΙΙ). Αξιοσημείωτο ήταν επίσης το γεγονός ότι η επιβολή των προστίμων αποτέλεσε για πρώτη φορά ενέργεια του Ειδικού Γραμματέα, καθώς μεταβιβάστηκε σε εκείνον η αρμοδιότητα τελικής υπογραφής από τον Αναπληρωτή Υπουργό (με βάση το προϊσχύον θεσμικό πλαίσιο, τελικός η ΕΥΕΠ δεν επιβάλλει αλλά εισηγείται προς τον Υπουργό ΠΕΚΑ την επιβολή προστίμου).⁷¹ Εξίσου ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι η βεβαίωση των παραβάσεων και η επιβολή των προστίμων ανακοινώθηκαν από την ΕΥΕΠ μαζί με τα στοιχεία των παραβατών και περιγραφή της ίδιας της παράβασης. Όπως φαίνεται από το σχετικό παράρτημα, περίπου το 1/3 των προστίμων αφορά ΟΤΑ και επιχειρήσεις τους (με κυριότερη παράβαση τη λειτουργία ΧΑΔΑ), ενώ τα υπόλοιπα 2/3 αφορούν επιχειρήσεις κυρίως του ιδιωτικού τομέα. Κυριότερη παράβαση ήταν η παράνομη διάθεση αποβλήτων. Τα υψηλότερα πρόστιμα επιβλήθηκαν στον Δήμο Μεγάρων για τη λειτουργία ΧΑΔΑ (394.000 €), τον Δήμο Κέρκυρας (290.000 €), για σωρεία παραβάσεων στη λειτουργία του ΧΥΤΑ Τεμπλονίου, και στις εταιρείες ανακύκλωσης μπαταριών και σκραπ αντίστοιχα «ΒΑΤΑΝΟΔΕ ΜΕΤΑΛSTAR ΕΠΕ» και «ΓΛΥΚΑΣ ΣΚΡΑΠ ΕΠΕ» (από 110.000 €) για παράνομη διάθεση στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων.

Πίνακας: Σύνολο προστίμων που επιβλήθηκαν από την ΕΥΕΠ (Ιούλιος 2012-Ιούνιος 2013)

Ημερομηνία	Παραβάτες	Ύψος προστίμων
31 Ιανουαρίου 2013	9 μονάδες	711.900 ευρώ συνολικά

⁷⁰ Ελευθεροτυπία (Αργύρης Δεμερτζής). Έμειναν από... εργολάβοι οι κατεδαφίσεις στην Κρήτη (7 Μαΐου 2013). [<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=362077>].

⁷¹ Άρθρο 12 υ.α. 57949/2012 «Εξουσιοδότηση υπογραφής «Με εντολή Υπουργού» του Υπουργού και «Με εντολή Αναπληρωτή Υπουργού» του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής στους Γενικούς και Ειδικούς Γραμματείς καθώς και στους Προϊσταμένους των Γενικών Διευθύνσεων, Διευθύνσεων, Τμημάτων, Αυτοτελών Γραφείων και Ειδικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (ΦΕΚ Β' 3231).

21 Φεβρουαρίου 2013	12 μονάδες	590.950 ευρώ συνολικά
27 Μαρτίου 2013	14 μονάδες	549.281 ευρώ συνολικά
21 Ιουνίου 2013	30 μονάδες	1.142.950 ευρώ συνολικά
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ		2.790.858 ευρώ

Η ομάδα επεξεργασίας σχεδίου νόμου για την ελεγκτική λειτουργία συγκροτήθηκε από τον Ειδικό Γραμματέα Επιθεωρητών Περιβάλλοντος και Ενέργειας τον Δεκέμβριο του 2012⁷². Σύμφωνα με την απόφαση, σκοπός της ομάδας εργασίας ήταν η «επεξεργασία ενός νέου νομοθετικού πλαισίου το οποίο θα περιλαμβάνει (και) νέα εργαλεία δημόσιας πολιτικής που θα διέπουν ολόκληρη την ελεγκτική λειτουργία και που θα κατατείνει στη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων από τις δραστηριότητες εκείνες που προκαλούν επιπτώσεις στο περιβάλλον και αδειοδοτούνται περιβαλλοντικά, με ειδική έμφαση στην προώθηση μέτρων πρόληψης και ανάταξης των περιβαλλοντικών προσβολών». Η ομάδα, η οποία συνεδρίασε 4 φορές και λειτούργησε σε υποομάδες εργασίας, ολοκλήρωσε τις εργασίες της τον Μάιο με παραδοτέα για την τυποποίηση των ελεγκτικών διαδικασιών και κωδικοποίηση της ελεγκτικής νομοθεσίας, την ανάπτυξη εργαλείων και δεικτών ελεγκτικής πολιτικής, τη θέσπιση ενιαίων κανόνων και αλγόριθμου υπολογισμού των ποινών/προστίμων και τη διαχείριση των καταγγελιών (δημοσιότητα, προγραμματισμός ελέγχων, αξιολόγηση). Αρχικός στόχος ήταν η διαμόρφωση νομοσχεδίου και η κατάθεση και ψήφισή του από τη Βουλή μέχρι το τέλος του 2013.

Σύνταξη ενότητας για την περιβαλλοντική επιθεώρηση: Θεοδότα Νάντσου, tnantsou@wwf.gr

6. ΑΕΡΑΣ

Κατά το τελευταίο έτος, τα προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης επανήλθαν στο προσκήνιο. Μέσα σε ένα περιβάλλον οικονομικής κρίσης, οι συνεχείς παραβιάσεις της νομοθεσίας έθεσαν σε κίνδυνο την δημόσια υγεία, και ουσιαστικές αδυναμίες του διοικητικού μηχανισμού. Πράγματι, ο χειμώνας του 2012-2013 στην Αθήνα χαρακτηρίστηκε από συνεχείς υπερβάσεις του ορίου των αιωρούμενων σωματιδίων PM₁₀. Στις 28.12.2012, ένα δελτίο τύπου για την ενημέρωση των πολιτών ανέφερε ότι «[κ]ατά τη διάρκεια του φετινού χειμώνα το δίκτυο σταθμών παρακολούθησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης κατέγραψε, κυρίως στην Αθήνα και σε δύο χρονικές περιόδους, ασυνήθιστα υψηλά επίπεδα αιωρούμενων σωματιδίων, ενώ οι τιμές των αερίων ρύπων διατηρήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε έντονη οσμή στον περιβάλλοντα αέρα και σημαντική μείωση της ορατότητας. Τα χρονικά αυτά διαστήματα ήταν, από 14 έως 16 Δεκεμβρίου 2012 και το τριήμερο από 25 έως και 27 Δεκεμβρίου 2012, ενώ ενδιάμεσα οι συγκεντρώσεις κυμάνθηκαν σε φυσιολογικά για την εποχή επίπεδα... Το ΥΠΕΚΑ, παρακολουθώντας την ατμοσφαιρική επιβάρυνση των ημερών, κυρίως σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, στην οποία συνδράμει και η αυξημένη καύση ξυλείας όχι πάντοτε κατάλληλης για το σκοπό αυτό, καλεί τους πολίτες να επιδείξουν την απαιτούμενη προσοχή στη χρήση και καύση ακατάλληλων υλικών».⁷³

Λίγες ημέρες αργότερα (3.1.2013), σε υπηρεσιακή σύσκεψη στο ΥΠΕΚΑ, «έγινε αναλυτική παρουσίαση της υπάρχουσας κατάστασης, των αποτελεσμάτων μέτρησης και των δράσεων που ήδη έχουν δρομολογηθεί και εξετάστηκε η δυνατότητα λήψης συμπληρωματικών μέτρων ... Διαπιστώθηκε ότι το πρόβλημα είναι μεν σοβαρό για τη δημόσια υγεία, θεωρούμενο σε μακροχρόνιο ορίζοντα, υπάρχουν ανησυχητικές ενδείξεις ως προς το ενδεχόμενο επιδείνωσης, ωστόσο αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει κατάσταση όξυνσης ...Στις προτάσεις δράσεων περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, ... καλύτερος συντονισμός και συνεργασία ανάμεσα στους

⁷² Απόφαση Ειδικού Γραμματέα Επιθεώρησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας 120/18.1.2013 «Διόρθωση της υπ' αρ. οικ.2492/20-12-2012 περί Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για τη σύνταξη νέου σχεδίου νόμου για την Ελεγκτική Λειτουργία» [ΑΔΑ: ΒΕΙΒ0-ΗΥ9].

⁷³ ΥΠΕΚΑ, «Ενημέρωση των πολιτών για τα αιωρούμενα σωματίδια στην ατμόσφαιρα, λόγω καύσης ξυλείας» [[http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij\[524\]=2215&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij[524]=2215&language=el-GR)] (Αθήνα, 28.12.2013).

σταθμούς μετρήσεων ρύπανσης που διαθέτουν η ΕΑΡΘ, η Μετεωρολογική Υπηρεσία και τα Πανεπιστήμια ώστε να δημιουργηθεί ενιαίο δίκτυο καταγραφής των δεδομένων. Παράλληλα, θα υπάρξουν συντονισμένες κινήσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των πολιτών, καθώς το πρόβλημα συνδέεται και με έλλειψη πληροφόρησης ... Οι ανωτέρω προτάσεις του ΥΠΕΚΑ και των άλλων συναρμοδίων φορέων και επιστημόνων, θα κωδικοποιηθούν, αξιολογηθούν και καταγραφούν ως ενιαίο στρατηγικό σχέδιο δράσης ... Η ανωτέρω πολιτική συνάδει με την μέριμνα της πολιτείας για τα θέματα δημόσιας υγείας, ενώ η σημερινή σύσκεψη και ο δρομολογούμενος αυξημένος ενδο-διοικητικός και πολιτικός συντονισμός αποσκοπεί στη βελτίωση της ετοιμότητας της Πολιτείας για την αντιμετώπιση έκτακτων καταστάσεων, αν προκύψει ανάγκη».⁷⁴

Μέχρι την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (Ιούλιος 2013), σχέδιο δράσης δεν έχει δημοσιευτεί, και, όπως σύντομα επιβεβαιώθηκε, και «κατάσταση όξυνσης» υπήρχε, και τα μέτρα αυτά δεν είχαν αποτέλεσμα: με ημερήσια οριακή τιμή προστασίας της υγείας τα 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (η οποία δεν πρέπει να παραβιάζεται πάνω από 35 φορές το έτος), στο τέλος του Ιανουαρίου 2013 στον σταθμό Λυκόβρυσης καταγράφηκαν 84 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (21.1), 87 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (22.1), 63 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (23.1), 68 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (24.1) και 93 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (25.1).

Οι υπερβάσεις συνεχίστηκαν και μετά τον Ιανουάριο: στις 5.2.2013, καταγράφηκε στην Λυκόβρυση η εκπληκτική τιμή των 236 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Τις επόμενες ημέρες, οι τιμές υποχώρησαν λίγο, πριν επανέλθουν σε υψηλότερα επίπεδα μέχρι τουλάχιστον τα μέσα Μαρτίου (109 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στις 15.3). Στα τέλη Μαρτίου, το ΥΠΕΚΑ, για αδιευκρίνιστους λόγους, άρχισε να καταγράφει τιμές σε άλλες θέσεις, χωρίς να παύσουν οι υπερβάσεις: στις 21.3, ήταν 65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στο Μαρούσι, και στις 26.3, 126 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στην Αγία Παρασκευή.⁷⁵ Οι χρονοσειρές δεν είναι πλήρεις, και δεν γίνονται μετρήσεις τα Σαββατοκύριακα, ενώ ούτε ένας ελληνικός σταθμός δεν φαίνεται να είναι διασυνδεδεμένος με τον χάρτη ατμοσφαιρικής ποιότητας σε ζωντανό χρόνο της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος.⁷⁶ Όσο για τον ισχυρισμό ότι το πρόβλημα είναι σοβαρό μόνο «θεωρούμενο σε μακροχρόνιο ορίζοντα», η ενημέρωση του ΥΠΕΚΑ είναι ανακριβής: στις αρχές του 2013, ένα συνέδριο συνδιοργανωμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέτασε τα τελευταία ερευνητικά αποτελέσματα, και την σημασία τους για την περιβαλλοντική πολιτική, και επιβεβαίωσε ότι ακόμα και η *βραχυχρόνια* έκθεση σε υψηλές τιμές αυξάνει την νοσηρότητα και την θνησιμότητα.⁷⁷ Εν τω μεταξύ, οι πρώτες αναλύσεις για την κρίση ατμοσφαιρικής ρύπανσης επιβεβαίωσαν την επικινδυνότητά της, η οποία οφειλόταν στην παρουσία αιθάλης (μαύρου άνθρακα, black carbon) με την μορφή «υπέρλεπτων» αιωρούμενων σωματιδίων PM_{10} :⁷⁸ πρόκειται για τυπικά κατάλοιπα ατελών καύσεων βιομάζας, και έναν από τους παλιότερους γνωστούς (αλλά όχι καλά μελετημένους) ατμοσφαιρικούς ρυπαντές.⁷⁹

Σύμφωνα με το τελευταίο ερωτηματολόγιο που κατέθεσε το ΥΠΕΚΑ στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (με στοιχεία του 2011), σε 2 από τις 4 ζώνες δεν τηρούνται τόσο οι ημερήσιες, όσο και οι ετήσιες οριακές τιμές για την προστασία της υγείας των αιωρούμενων σωματιδίων PM_{10} (50 και 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, αντιστοίχως, από τις οποίες η πρώτη δεν πρέπει να παραβιάζεται πάνω από 35 φορές ετησίως).⁸⁰

⁷⁴ ΥΠΕΚΑ, «Υπηρεσιακή Σύσκεψη στο ΥΠΕΚΑ για την Ατμοσφαιρική Επιβάρυνση από Αιωρούμενα Σωματίδια» [[http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij\[524\]=2222&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij[524]=2222&language=el-GR)] (Αθήνα, 3.1.2013).

⁷⁵ Όλες οι τιμές προέρχονται από το ΥΠΕΚΑ, *Αρχείο Παλαιότερων Δελτίων Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης* [<http://env.ypeka.gr/deltia/arheio/>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013).

⁷⁶ European Environment Agency, *Unvalidated real-time air quality map. Up-to-date air quality maps for Europe (provisional data including O₃, PM₁₀, NO₂, SO₂)* [<http://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality/map/real-time-map>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013).

⁷⁷ Πρβλ. τις παρουσιάσεις και τα κείμενα στην ιστοσελίδα του συνεδρίου: The Health Effects Institute, *Understanding the Health Effects of Air Pollution: Recent Advances to Inform EU Policies. Co-organized by the European Commission, the World Health Organization Regional Office for Europe, and the Health Effects Institute* (Brussels, Belgium 30-31.1.2013) [<http://www.healtheffects.org/Workshops/Brussels2013/brussels2013-agenda.htm>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013). Ομοίως και η πρόσφατη έκθεση της Οικονομικής Επιτροπής του ΟΗΕ για την Ευρώπη – UNECE, *Health Effects of Particulate Matter* (UNECE, 5.2013) [<http://www.unece.org/index.php?id=32918>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013).

⁷⁸ Κ. Φλώρου, κ.α., *Ατμοσφαιρική ρύπανση την χειμερινή περίοδο και η Ελληνική οικονομική κρίση*, 9^ο ΠΕΣΧΜ: Η συμβολή της Χημικής Μηχανικής στην Αειφόρο Ανάπτυξη (Αθήνα 23-25/5/2013) [<http://9pesxm.chemeng.ntua.gr/fullpapers/EN0298.pdf>]. Επίσης, Kalli K. Florou, Michael Pikridas and Spyros N. Pandis, 'Wintertime Air Pollution and the Greek Financial Crisis', 2013, xv, 7091 <<http://adsabs.harvard.edu/abs/2013EGUGA..15.7091F>> [ημερομηνία επίσκεψης 27.7.2013].

⁷⁹ Πρβλ. την πρόσφατη ανασκόπηση των Nicole AH Janssen κ.α., *Health Effects of Black Carbon* (World Health Organisation /Europe, 2012) [<http://www.euro.who.int/en/what-we-publish/abstracts/health-effects-of-black-carbon>].

⁸⁰ EIONET Central Data Repository, *Air quality assessment annual reporting for 1st daughter directive. Air quality assessment annual reporting for 2nd daughter directive (Art.3, 4, & 5)* [<http://cdr.eionet.europa.eu/gr/eu/annualair/envuenpq>]

Όμοιο είναι το συμπέρασμα και για την τιμή-στόχο των ακόμα τοξικότερων⁸¹ «λεπτών» αιωρούμενων σωματιδίων PM_{2.5}.⁸²

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του ΥΠΕΚΑ, η ημερήσια οριακή τιμή των αιωρούμενων σωματιδίων PM₁₀ δεν τηρήθηκε σε δύο σταθμούς και το 2012, αλλά, σε κάθε περίπτωση, «είναι από τους ρύπους που αποτελούν πρόβλημα για τα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε.».⁸³ Η ρύπανση από αιωρούμενα σωματίδια ήταν αυξημένη και σε εστίες βιομηχανικής ρύπανσης εκτός Αθήνας: για παράδειγμα, η τελευταία «Συνοπτική Έκθεση για τη ρύπανση του Θριασίου Πεδίου (θάλασσα - ατμόσφαιρα)» αναφέρει ότι «υπάρχει έντονο πρόβλημα αιωρούμενων σωματιδίων (PM₁₀) σε όλο το Θριάσιο Πεδίο και ιδίως στην Παραλία Ασπροπύργου».⁸⁴ Η κατάσταση δεν είναι καλύτερη για το όζον: σύμφωνα με το παραπάνω ερωτηματολόγιο (και στοιχεία του 2011), οι τιμές-στόχοι για την προστασία της δημόσιας υγείας δεν τηρούνται σε 3 από τις 4 ζώνες της χώρας, ενώ καταγράφηκαν, σε όλους τους σταθμούς, 831 συνολικά υπερβάσεις της τιμής-στόχου για την προστασία της υγείας (8ωρου ημερήσιου μέσου όρου 120 μg/m³).⁸⁵ Τον τελευταίο μήνα της περιόδου αναφοράς (6.2013), το ΥΠΕΚΑ εξέδωσε 10 δελτία τύπου για υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης κοινού για το όζον (180 μg/m³) στην περιοχή της Αθήνας.⁸⁶ Δυστυχώς, δεν υπάρχει ο χώρος να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα για άλλους ρύπους, αλλά δεν πρέπει να λησμονάται ότι η ατμοσφαιρική ρύπανση οφείλεται σε ένα μείγμα ουσιών, και η ανθρώπινη υγεία (και τα οικοσυστήματα) επηρεάζονται ακόμα και με εκθέσεις κάτω από τα νομοθετημένα όρια. Τέλος, σε σχέση με τα παραπάνω, κατά την περίοδο αναφοράς δύο χώρες καταδικάστηκαν επειδή στην επικράτειά τους παραβιάστηκαν επί σειρά ετών οριακές τιμές για την ποιότητα της ατμόσφαιρας,⁸⁷ και σχετική υπόθεση εξετάζεται και για την Ελλάδα.⁸⁸

Στις παραπάνω περιπτώσεις, έπρεπε να είχαν εφαρμοστεί σχέδια διαχείρισης του αέρα.⁸⁹ Ελλείψει τέτοιων σχεδίων, η διοίκηση περιορίστηκε στη ρύθμιση των εκπομπών από μεμονωμένες εγκαταστάσεις. Ειδικές διατάξεις θεσπίστηκαν και για τις αέριες εκπομπές των εγκαταστάσεων που υπόκεινται σε «ολοκληρωμένη πρόληψη και συνολική εκτίμηση των επιπτώσεων» στο περιβάλλον.⁹⁰ Μέτρα για την ατμοσφαιρική ρύπανση ενσωματώθηκαν στις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις, είτε με την μορφή παραπομπών στην ισχύουσα νομοθεσία («η λειτουργία των λεβήτων ... να είναι σύμφωνη με την υπ' αριθμ. 189533/2011 (ΦΕΚ Β' 2654) ν.α.»), είτε με την μορφή ανέλεγκτων νομικά (και ενίοτε αυτονόητων) συστάσεων («να εφαρμόζονται κατά το δυνατό πρακτικές για την βελτίωση των εσωτερικών περιβαλλοντικών συνθηκών στο κτίριο, όπως ενδεικτικά... οργάνωση προγράμματος τακτικής συντήρησης ... των φίλτρων».)⁹¹ Και

(ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013). Πρόκειται για την τιμή που ορίζεται στο άρθρο 13 παρ. 1 και το Παράρτημα XI(B) της κ.υ.α. Η.Π. 14122/549/Ε.103/2011 (ΦΕΚ Β' 488).

⁸¹ Πρβλ. τις παρουσιάσεις και τα κείμενα στην ιστοσελίδα του συνεδρίου: The Health Effects Institute, *Understanding the Health Effects of Air Pollution: Recent Advances to Inform EU Policies*. Co-organized by the European Commission, the World Health Organization Regional Office for Europe, and the Health Effects Institute (Brussels, Belgium 30-31.1.2013) [<http://www.healtheffects.org/Workshops/Brussels2013/brussels2013-agenda.htm>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013).

⁸² EIONET Central Data Repository, *Air quality assessment annual reporting for 1st daughter directive*. *Air quality assessment annual reporting for 2nd daughter directive (Art. 3, 4, & 5)* [<http://cdr.eionet.europa.eu/gr/eu/annualair/envuenpq>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013). Πρόκειται για την τιμή που ορίζεται στο άρθρο 16 παρ. 1 και το Παράρτημα XIV(Δ) Η.Π. 14122/549/Ε.103/2011 (ΦΕΚ Β' 488).

⁸³ ΥΠΕΚΑ, *Ετήσια έκθεση ατμοσφαιρικής ρύπανσης 2012* [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=490&language=el-GR>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013), σχήμα 5.1., και σ. 39.

⁸⁴ Δήμος Ελευσίνας, *Συνοπτική Έκθεση για τη ρύπανση του Θριασίου Πεδίου (θάλασσα - ατμόσφαιρα)* [http://www.eleusina.gr/env_meas.aspx?sflang=el] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013).

⁸⁵ Πρόκειται για την τιμή που ορίζεται στο άρθρο 17 παρ. 1 και το Παράρτημα VII(B) της κ.υ.α. Η.Π. 14122/549/Ε.103/2011 (Β' 488).

⁸⁶ ΥΠΕΚΑ, *Δελτία τύπου* [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=367&language=el-GR>] (ημερομηνία επίσκεψης 14.7.2013).

⁸⁷ Υποθέσεις C-68/11 *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας* και C-34/11 *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Πορτογαλικής Δημοκρατίας*.

⁸⁸ Υπόθεση 2008/2192, η οποία αφορά τα PM₁₀, και βρίσκεται σε φάση συμπληρωματικής προειδοποιητικής επιστολής.

⁸⁹ Πρβλ. άρθρα 17 και 23 της κ.υ.α. Η.Π. 14122/549/Ε.103/2011 (ΦΕΚ Β' 488).

⁹⁰ Κ.υ.α. 36060/1155/Ε.103/2013 «Καθορισμός πλαισίου κανόνων, μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του περιβάλλοντος από βιομηχανικές δραστηριότητες, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010» (Β' 1450). Πρβλ. και Παράρτημα Β της υ.α. 48963/2012 «Προδιαγραφές περιεχομένου Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Α.Ε.Π.Ο.) για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α' της υπ' αριθμ. 1958/13-1-2012 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Β' 21), όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 7 του Ν. 4014/2011 (Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2703).

⁹¹ Παράρτημα Β υ.α. 59845/2012 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της Κατηγορίας Β της 6ης Ομάδας «Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής» του

στις δύο περιπτώσεις, οι στόχοι της απλοποίησης και της αυξημένης προστασίας του περιβάλλοντος δεν προάγονται ιδιαίτερα. Παρόμοιου χαρακτήρα είναι και τα (λιγότερα) μέτρα που ενσωματώθηκαν στις «προδιαγραφές περιεχομένου Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων» («όπου απαιτείται, τηρούνται τα όρια του π.δ. 1180/81 (Α' 293) για τις εκπομπές αερίων αποβλήτων»).⁹² Μία σπάνια περίπτωση συνολικότερης παρέμβασης, που αιτιολογείται από την ανάγκη καταπολέμησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι η νέα υπουργική απόφαση για ωράριο τροφοδοσίας των υπεραγορών.⁹³ Στην ίδια κατηγορία, ανήκει και μία υπουργική απόφαση για την ανάκτηση των ατμών βενζίνης κατά την τροφοδοσία πρατηρίων,⁹⁴ κατ' εφαρμογή ευρωπαϊκής νομοθεσίας,⁹⁵ η οποία θα πρέπει να συνεκτιμηθεί μαζί με την πρόσφατη μείωση των περιορισμών στην εγκατάσταση πρατηρίων.⁹⁶

Η εμπειρία δείχνει ότι οι σημειακές, και ιδιαίτερα διστακτικές αυτές παρεμβάσεις θα είναι δύσκολο να εφαρμοστούν, ενώ η αδυναμία μίας συνολικότερης αντιμετώπισης είναι εμφανής.

Σύνταξη ενότητας για την ατμοσφαιρική ρύπανση: Γιώργος Χασιώτης, g.chasiotis@wwf.gr

7. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

7.1. Ευρωπαϊκή και διεθνής πολιτική

Κλιματική διάσκεψη στη Ντόχα: Η 18^η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή διεξήχθη στην Ντόχα του Κατάρ, από τις 26 Νοεμβρίου έως τις 8 Δεκεμβρίου 2012. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, κατά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, ήταν η συνέχεια του Πρωτοκόλλου του Κιότο, με άξονες τη δέσμευση πόρων για την πραγματική μείωση των εκπομπών σε παγκόσμιο επίπεδο, τον περιορισμό της πρόσβασης σε άδειες εκπομπών (Assigned Amount Units, AAUs) από το 2013 και έπειτα και την προλείανση του εδάφους για την επίτευξη μιας φιλόδοξης παγκόσμιας συμφωνίας έως το 2015. Ωστόσο, το τελικό κείμενο της συνδιάσκεψης ήταν εξαιρετικά αδύναμο, με ασαφείς αναφορές για τη θέσπιση παγκόσμιων στόχων έως το 2020 και την παροχή οικονομικών πόρων για την περίοδο 2013-2020, κάνοντας για ακόμη μια φορά εμφανή τη πόλωση μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών. Ενδεικτική ήταν και η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα κράτη-μέλη της οποίας εμφανίστηκαν διχασμένα και εν τέλει, συμπαρατασσόμενα με τις πρωτοβουλίες της Πολωνίας, αρνήθηκαν να προχωρήσουν σε αύξηση του στόχου μείωσης των εκπομπών (σήμερα, 20% έως το 2020).⁹⁷

Η Ελλάδα, επαναλαμβάνοντας την πρακτική που ακολουθήθηκε το 2007 στη διάσκεψη του Μπάλι, ήταν ουσιαστικά απύσχα από τις διαπραγματεύσεις, καθώς επέλεξε να προσέλθει με χαμηλόβαθμη αντιπροσωπεία, τα μέλη της οποίας δεν είχαν καμία σχέση με περιβαλλοντικές, κλιματικές ή ενεργειακές πολιτικές.

Ευρωπαϊκή πολιτική: Αναμφίβολα, η πιο σημαντική εξέλιξη σε επίπεδο ευρωπαϊκών πολιτικών σχετίζεται με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Ρύπων (ΣΕΔΕ), έναν από τους κεντρικούς μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το ΣΕΔΕ, έπειτα από σχεδόν μια δεκαετία εφαρμογής, έχει ουσιαστικά αποτύχει στην κύρια αποστολή του, δηλαδή την επίτευξη μειώσεων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις ενεργοβόρες βιομηχανίες. Ως κύριοι λόγοι αυτής της αποτυχίας έχουν επισημανθεί η θέσπιση υπερβολικά υψηλών επιτρεπτών ορίων εκπομπών, η υπέρμετρη πρόσβαση σε διεθνείς μηχανισμούς

Παράρτημα VI της υπ' αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Β' 21) υπουργικής απόφασης, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, και ειδικότερα για τα έργα και τις δραστηριότητες με α/α 2, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13 και 18» (ΦΕΚ Β' 3438).

⁹² Παράρτημα Α.υ.α. 48963/2012 «Προδιαγραφές περιεχομένου Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Α.Ε.Π.Ο.) για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α' της υπ' αριθμ. 1958/13-1-2012 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Β' 21), όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 7 του Ν. 4014/2011 (Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 2703).

⁹³ Κ.υ.α. 33263/2013 «Ωράριο τροφοδοσίας Καταστημάτων (SUPER MARKETS) και των Υπεραγορών Λιανικού Εμπορίου (πολυκαταστήματα, αλυσίδες καταστημάτων)» (ΦΕΚ Β' 1344).

⁹⁴ Κ.υ.α. 21523/763/Ε-103/2012 «Μέτρα για τη μείωση της ποσότητας των ατμών βενζίνης» (ΦΕΚ Β' 1439).

⁹⁵ Οδηγία 2009/126/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21.10.2009, σχετικά με τη φάση II της ανάκτησης ατμών βενζίνης κατά τη διάρκεια του ανεφοδιασμού μηχανοκίνητων οχημάτων σε πρατήρια καυσίμων (ΕΕ L 285 της 31.10.2009, σ. 36-39).

⁹⁶ Άρθρο 11 ν. 3897/2010, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε για τελευταία φορά με το άρθρο 185 ν. 4070/2012 (ΦΕΚ Α' 82).

⁹⁷ United Nations Framework Convention on Climate Change, *The Doha Climate Gateway* [http://unfccc.int/key_steps/doha_climate_gateway/items/7389.php].

αντισταθμισμού και η υπερβολική διάθεση δωρεάν δικαιωμάτων σε συγκεκριμένους κλάδους της βιομηχανίας. Σε μια προσπάθεια διάσωσης του μηχανισμού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε τον Νοέμβριο του 2012 την πρόταση της για προσωρινή απόσυρση 900 εκατομμυρίων δικαιωμάτων από την αγορά και επαναφορά τους στο τέλος της τρίτης περιόδου εμπορίας (2019-2020), και παράλληλα τις προτάσεις της για μακροπρόθεσμη αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής αγοράς ρύπων. Λίγους μήνες αργότερα, τον Φεβρουάριο του 2013, η Επιτροπή Περιβάλλοντος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υιοθέτησε τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ωστόσο, στις 16 Απριλίου 2013 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέρριψε (με ψήφους 334 έναντι 315) την πρόταση της Επιτροπής, προκαλώντας κατάρρευση των τιμών αγοράς των δικαιωμάτων CO₂ κατά 43% στα 2,63€/t.⁹⁸ Το WWF θεωρεί πως με το συγκεκριμένο ψήφισμα, εκτός από την απαξίωση ενός βασικού εργαλείου κλιματικής πολιτικής, οι εθνικές κυβερνήσεις στερούνται έσοδα της τάξης δισεκατομμυρίων ευρώ. Αυτή η εξέλιξη είχε ιδιαίτερη σημασία για την ελληνική αγορά ενέργειας, καθώς συνεπάγεται απώλεια 300-800 εκ. ευρώ έως το 2015, πολύτιμων εσόδων που θα κάλυπταν εν μέρει το έλλειμμα του Λειτουργού Αγοράς Ενέργειας (ΛΑΓΗΕ). Νωρίτερα, το WWF Ελλάς είχε δώσει στη δημοσιότητα έκθεσή του για την εφαρμογή του ΣΕΔΕ στην Ελλάδα, εντοπίζοντας σοβαρές στρεβλώσεις στον σχεδιασμό του, αποτέλεσμα των οποίων υπήρξε η απροσδόκητη συσσώρευση αδιάθετων δικαιωμάτων και η συγκέντρωση υπερκερδών από ένα τμήμα της εγχώριας βιομηχανίας.⁹⁹ Σημειώνεται πως, στα πλαίσια του ΣΕΔΕ, από το 2013 κι έπειτα έχει καταργηθεί η δωρεάν διανομή δικαιωμάτων ρύπανσης στους ηλεκτροπαραγωγούς, μεταξύ των οποίων και η ΔΕΗ.

Στασιμότητα σημειώθηκε, τέλος, στην ένταξη των εκπομπών από τις αερομεταφορές στο ΣΕΔΕ, εν αναμονή της επίτευξης μιας παγκόσμιας συμφωνίας, αντί μιας μονομερούς λήψης μέτρων από την ΕΕ.¹⁰⁰

Έντονη κινητικότητα, κατά το περασμένο έτος, υπήρξε και στη διαμόρφωση του επόμενου «κλιματικού πακέτου» με χρονικό ορίζοντα το 2030. Τον Δεκέμβριο του 2012, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέφρασε την υποστήριξη του στη θέσπιση στόχων διείσδυσης ανανεώσιμων ηγών ενέργειας (ΑΠΕ) για την περίοδο μετά το 2020,¹⁰¹ ωστόσο απέτυχε στον σαφή καθορισμό ενός συνεκτικού πλαισίου πολιτικών μείωσης εκπομπών και ενεργειακής αποδοτικότητας. Η «Πράσινη Βίβλος» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενεργειακή πολιτική, η οποία δόθηκε στη δημοσιότητα τον Μάρτιο 2013,¹⁰² κάνει αναφορά σε στόχο ΑΠΕ 30% και μείωσης εκπομπών κατά 40% έως το 2030, δεν θίγει εντούτοις επαρκώς την ενεργειακή αποδοτικότητα αλλά και την ανάγκη θωράκισης του ΣΕΔΕ. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στη συγκράτηση του ενεργειακού κόστους και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, θεματική η οποία αναδείχθηκε και στο άτυπο γεύμα εργασίας των Υπουργών Ενέργειας και Περιβάλλοντος της ΕΕ στις 23 και 24 Απριλίου 2013. Κατά τη διάρκεια του τελευταίου η Ελλάδα τήρησε αρνητική στάση για τη διαμόρφωση του νέου κλιματικού πακέτου, έως ότου επιτευχθεί μια παγκόσμια συμφωνία που θα περιλαμβάνει τις ΗΠΑ, Βραζιλία, Κίνα και Ινδία. Υποστήριξε, από την άλλη, την ενίσχυση των προσπαθειών εκμετάλλευσης των αποθεμάτων σχιστολιθικού αερίου, θέμα για το οποίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε, τον Δεκέμβριο του 2012, διαδικασία διαβούλευσης για τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου που θα λαμβάνει υπόψη το κλιματικό και περιβαλλοντικό κεκτημένο, θέματα ανθρώπινης υγείας αλλά την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης.¹⁰³

⁹⁸ European Parliament/Legislative Observatory. 2012/0202(COD) - 16/04/2013 Decision by Parliament, 1st reading/single reading [<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1260015&t=e&l=en>].

⁹⁹ WWF Ελλάς και Sandbag, *Η εφαρμογή του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών στην Ελλάδα* (Αθήνα, 14.02.2013), [http://www.wwf.gr/images/pdfs/ETS_February2013.pdf].

¹⁰⁰ Απόφαση 377/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24.4.2013, για προσωρινή παρέκκλιση από την οδηγία 2003/87/ΕΚ σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας (ΕΕ L 113 της 25/04/2013, σ. 1 – 4). Πρόταση Απόφασης για προσωρινή παρέκκλιση από την οδηγία 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας [COM (2012) 697] · European Commission Memo, *Stopping the clock of ETS and aviation emissions following last week's International Civil Aviation Organisation (ICAO) Council* (Reference: MEMO/12/854, Event Date: 12/11/2012) [http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-854_en.htm].

¹⁰¹ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ανακοίνωθέν Τύπου: 3204η σύνοδος του Συμβουλίου* (17048/12, 03.12.2012, Βρυξέλλες) [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/trans/134076.pdf].

¹⁰² European Commission Energy, *Green Paper "A 2030 framework for climate and energy policies"* [http://ec.europa.eu/energy/green_paper_2030_en.htm] · Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πρόσδος της Επιτροπής σε θέματα κλίματος και ενέργειας προς το 2030*, 27.03.2013 [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-272_el.htm].

¹⁰³ European Commission Environment, *Consultation: Unconventional fossil fuels (e.g. shale gas) in Europe* (20.12.2012) [http://ec.europa.eu/environment/consultations/uff_en.htm].

Στον τομέα των ΑΠΕ, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στην απόφαση επιβολής προσωρινού δασμού anti-dumping στις εισαγωγές στοιχείων κρυσταλλικού πυριτίου από την Κίνα.¹⁰⁴ Βάσει αυτού, κατά το διάστημα 6 Ιουνίου-5 Αυγούστου 2013 ο συντελεστής δασμού ανέρχεται στο 11,8% της καθαρής τιμής του προϊόντος, ενώ εφόσον στο ενδιάμεσο δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία με την Κίνα, ο συντελεστής αυτός θα κυμανθεί σε ένα επίπεδο 37,3-67,9% από τις 6.8.2013 κι έπειτα, ανάλογα με την εταιρεία κατασκευής. Το WWF αντιτάχθηκε στην επιβολή κυρώσεων στις Κινέζικες εταιρείες, εκτιμώντας πως οι αρνητικές συνέπειες από αυτή την κίνηση θα υπερσκελίσουν τα όποια οφέλη. Από τη μία, μπαίνει ένα επιπλέον εμπόδιο στην πορεία προς ένα μοντέλο χαμηλών εκπομπών άνθρακα, ενώ ταυτόχρονα διακινδυνεύεται η διατήρηση 240.000 θέσεων εργασίας στον τομέα της ηλιακής ενέργειας.¹⁰⁵

Σχετικά με την εξοικονόμηση ενέργειας, τον Σεπτέμβριο του 2012, υπερψηφίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η οδηγία για την ενεργειακή απόδοση,¹⁰⁶ ακολούθησε η υιοθέτηση της από το Συμβούλιο της ΕΕ¹⁰⁷ και η θέση της σε ισχύ στις 4 Δεκεμβρίου 2012.¹⁰⁸ Βάσει αυτής, τα κράτη-μέλη όφειλαν να ανακοινώσουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τους εθνικούς στόχους ενεργειακής απόδοσης για το 2020, έως τις 30 Απριλίου 2013. Η Ελλάδα έχει δηλώσει στόχο κατανάλωσης ενέργειας για το 2020 της τάξης των 27,1 ΜΤοε (πρωτογενούς ενέργειας).

Τέλος, κατά τη διάρκεια της περασμένης χρονιάς (2012-2013) η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων έθεσαν σε δημόσια διαβούλευση την αναθεώρηση της πολιτικής δανεισμού τους για τον τομέα της ενέργειας.¹⁰⁹ Το WWF κατέθεσε δημόσια τα σχόλια του, θέτοντας και για τις δύο περιπτώσεις ως προτεραιότητα τη δημιουργία πολιτικών δανεισμού συμβατών με τους κλιματικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την άμεση απόσυρση από έργα άνθρακα και λιγνίτη, την αποτροπή της μη-βιώσιμης επέκτασης υποδομών αερίου, τη θέσπιση αυστηρών κριτηρίων αειφορίας για υδροηλεκτρικές μονάδες και την τόνωση των πιστώσεων σε έργα εξοικονόμησης ενέργειας και ΑΠΕ.¹¹⁰

7.2. Εθνική νομοθεσία και πολιτική

Κατά την περίοδο αναφοράς σημειώθηκαν εξελίξεις οι οποίες επιδρούν στην τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας αλλά και στη διαμόρφωση του Ειδικού Τέλους Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ).

Σχετικά με το τελευταίο, τον Αύγουστο του 2012 η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) αποφάσισε τη μεσοσταθμική αύξηση του Τέλους σε 7,5€/MWh για την περίοδο έως τον Ιούνιο 2013, ενώ η μοναδιαία χρέωση ανά κατηγορία πελατών διαμορφώθηκε ως εξής¹¹¹:

Κατηγορία πελατών	Μοναδιαία χρέωση (€/MWh)
Υψηλή τάσης (ΥΤ)	4,58

¹⁰⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 513/2013 της Επιτροπής, της 4.6.2013, για την επιβολή προσωρινού δασμού αντιντάμπινγκ όσον αφορά τις εισαγωγές φωτοβολταϊκών συστοιχιών κρυσταλλικού πυριτίου και βασικών συστατικών στοιχείων (π.χ. κυψέλες και πλακίδια) καταγωγής Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 182/2013 για την καταγραφή των εν λόγω εισαγωγών καταγωγής ή προέλευσης Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΕΕ L 152 της 5.6.2013, σ. 5-47).

¹⁰⁵ WWF και Nature & Environment, *WWF and Nature & Environment oppose punitive import tariffs on Chinese solar panels*, 30.05.2013 [<http://wwf.panda.org/?208853/WWF-and-Nature--Environment-oppose-punitive-import-tariffs-on-Chinese-solar-panels>].

¹⁰⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 11ης Σεπτεμβρίου 2012 σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την ενεργειακή απόδοση και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ (COM(2011)0370 – C7-0168/2011 – 2011/0172(COD)) [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0306+0+DOC+XML+V0//EL>].

¹⁰⁷ Council of The EU, *The Council adopts energy efficiency directive* (Luxembourg, 4 October 2012 14392/12) [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/trans/132717.pdf].

¹⁰⁸ Οδηγία 2012/27/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25.10.2012, για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ (ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 1-56).

¹⁰⁹ European Investment Bank, *Public consultation on EIB's Energy Lending Criteria* [<http://www.eib.org/about/partners/cso/consultations/item/public-consultation-on-eibs-energy-lending-policy.htm>]

¹¹⁰ WWF, *Recommendations on the EIB's energy lending review* (02.2013) [<http://wwf.panda.org/?208376/WWF-recommendations-on-the-European-Investment-Banks-Energy-Lending-Review>]. WWF, *Recommendations on the EBRD's energy lending review* (05.2013) [http://awsassets.panda.org/downloads/wwf_recommendations_ebrd_energy_lending_review_may13.pdf].

¹¹¹ Απόφαση ΡΑΕ υπ' αριθμόν 698/2012 σχετικά με τις αριθμητικές τιμές των συντελεστών της μεθοδολογίας επιμερισμού του Ειδικού Τέλους του άρθρου 143 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4001/2011, για την περίοδο Αυγούστου 2012-Ιουνίου 2013 [http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2012_A0698?p=files&i=0].

Αγροτικής χρήσης (MT)	4,35
Λοιπές χρήσεις MT	7,17
Αγροτικής χρήσης (XT)	5,61
Οικιακής χρήσης (XT)	8,74
Λοιπές χρήσεις XT	9,53

Αρχικά με Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου,¹¹² ορίστηκε πως οι χρεώσεις του ΕΤΜΕΑΡ δύναται να αναθεωρηθούν ανά εξάμηνο, εφόσον αυτό απαιτείται από την εξέλιξη των εσόδων και εξόδων του λογαριασμού του ΛΑΓΗΕ. Πράγματι, η ΡΑΕ εξέδωσε στις 10 Ιανουαρίου 2013 απόφαση για καθορισμό του Τέλους, βάσει της μεθοδολογίας επιμερισμού που καθορίστηκε με την υ.α. Δ5-ΗΛ/Β/Φ.1.20/οικ.290/08.01.2013, όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα (αυξήσεις για όλες τις κατηγορίες πλην της υψηλής τάσης):

Κατηγορία πελατών	Μοναδιαία χρέωση (€/MWh)
Υψηλή τάσης (YT)	3,55
Αγροτικής χρήσης (MT)	5,57
Λοιπές χρήσεις MT	7,76
Αγροτικής χρήσης (XT)	6,48
Οικιακής χρήσης (XT)	9,53
Λοιπές χρήσεις XT	14,91

Για τη διαμόρφωση των τιμολογίων παροχής ενέργειας, και αφού κατετέθη η σχετική πρόταση της ΔΕΗ η οποία περιελάμβανε μεσοσταθμικές αυξήσεις κατά 24,9% για τη χαμηλή τάση μέσα στο 2013,¹¹³ η ΡΑΕ έκρινε αρχικά ως εύλογες προς ανάκτηση δαπάνες ποσό μειωμένο κατά 11,7% σε σχέση με τις προτάσεις της επιχείρησης,¹¹⁴ ενώ το ΥΠΕΚΑ τις περιέκοψε κατά 200 εκ. € επιπλέον.¹¹⁵ Βάσει αυτών, με νέα γνωμοδότηση (1/2013), η ΡΑΕ ενέκρινε τις αυξήσεις στα τιμολόγια χαμηλής τάσης, ώστε αυτά να αντανakλούν το κόστος παραγωγής και διάθεσης ενέργειας από την 01.07.2013.

Σημειώνεται, τέλος, πως τον Μάιο 2013 το ΥΠΕΚΑ παρουσίασε το σχέδιο αναδιάρθρωσης και αποκρατικοποίησης της ΔΕΗ, το οποίο περιλαμβάνει τρεις βασικές ενότητες:¹¹⁶

1. Ιδιοκτησιακό διαχωρισμό του Διαχειριστή Συστήματος ΑΔΜΗΕ.
2. Δημιουργία μιας νέας καθετοποιημένης εταιρείας ηλεκτρισμού και τη διαδικασία αποκρατικοποίησής της.
3. Αποκρατικοποίηση της μητρικής εταιρείας.

¹¹² Άρθρο 143 παρ. 2 περ. γ' του ν.4001/2011 (ΦΕΚ Α' 179), όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 9 παρ. 1 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου της 19.11.2012 «Ρυθμίσεις κατεπειγόντων θεμάτων του ν.4046/2012 και του ν.4093/2012» (ΦΕΚ Α' 229). Η διάταξη αντικαταστάθηκε οριστικά με το άρθρο 32 παρ. 1 ν. 4111/2013 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του ν. 4093/2012, κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Εγκριση των Σχεδίων των Συμβάσεων Τροποποίησης της Κύριας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) και της Τράπεζας Ελλάδος (της ΤτΕ), με τίτλο «Κύρια Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης», της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Σύμβαση Διευκόλυνσης Διαχείρισης Υποχρεώσεων ΣΙΤ» και της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Διευκόλυνση αποπληρωμής Τόκων Ομολόγων», παροχή εξουσιοδοτήσεων για την υπογραφή των Συμβάσεων» και άλλες επείγουσες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 18).

¹¹³ ΡΑΕ, Ανακοίνωση της ΡΑΕ (11.12.2012)

[http://www.rae.gr/site/categories_new/about_rae/factsheets/general/11122012_2.csp].

¹¹⁴ Γνωμοδότηση ΡΑΕ 13/2012, «Μέγιστο Επιτρεπόμενο Έσοδο Ανταγωνιστικών Δραστηριοτήτων της ΔΕΗ Α.Ε. και Μέγιστο Επιτρεπόμενο Έσοδο προς ανάκτηση από τους πελάτες Χαμηλής Τάσης (XT), για το έτος 2013» (ΑΔΑ: ΒΕΦΧΙΔΞ-ΑΨΚ).

¹¹⁵ ΥΠΕΚΑ, Τα νέα τιμολόγια της ΔΕΗ 1/1/2013 (Δελτίο Τύπου, 13.01.2013)

[<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=2FVa0oJ4k78%3D&tabid=367&language=el-GR>].

¹¹⁶ ΥΠΕΚΑ, Σχέδιο Αναδιάρθρωσης και Αποκρατικοποίησης της ΔΕΗ (15.05.2013)

[<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=M0kaVvVA%2bvc%3d&tabid=367&language=el-GR>].

Βάσει αυτού, η διαδικασία αποκρατικοποίησης οφείλει να έχει ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2015 ή εντός του πρώτου τριμήνου του 2016.

7.3. *Ειδική ενότητα: Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας*

Η περίοδος αναφοράς χαρακτηρίστηκε από μια σειρά μέτρων και ρυθμίσεων, τα οποία, με πρόσχημα την μείωση του ελλείμματος του Ειδικού Λογαριασμού που διαχειρίζεται ο ΛΑΓΗΕ, απειλούν να οδηγήσουν σε πάγωμα την αγορά ΑΠΕ.

Στις 10 Αυγούστου 2013 ανακοινώθηκε η «Δέσμη μέτρων διάσωσης από πιθανή κατάρρευση της αγοράς Ενέργειας»,¹¹⁷ η οποία περιελάμβανε την αναστολή των διαδικασιών αδειοδότησης φωτοβολταϊκών σταθμών, τροποποίηση των τιμών πώλησης ενέργειας για νεοεισερχόμενες φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις και την παρακράτηση του 25% του τέλους υπέρ ΕΡΤ για τον ΛΑΓΗΕ. Πρόσθετα, με την κ.υ.α. Υ.ΑΠΕ/Φ1/2302/οικ. 16934 τροποποιήθηκαν οι τιμές της εγγερόμενης στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκά συστήματα επί στεγών και δωμάτων.

Στα πλαίσια των διατάξεων του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016,¹¹⁸ επιβλήθηκε «έκτακτη ειδική εισφορά αλληλεγγύης» στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκούς σταθμούς (από 25% έως 30% ανάλογα με την ημερομηνία ενεργοποίησης της σύνδεσης και εξαιρουμένων των εγκαταστάσεων του ειδικού προγράμματος κτιριακών εγκαταστάσεων), λοιπών σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (10%), σπάζοντας το «ταμπού» της μη-αναδρομικότητας των μέτρων. Εναντίον των αποφάσεων αυτών έχουν ήδη υποβληθεί καταγγελίες εκ μέρους επενδυτών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού και Γενική Διεύθυνση Ενέργειας).¹¹⁹

Σε συνέχεια των παραπάνω, στις 3 Δεκεμβρίου 2012, δόθηκε σε δημόσια διαβούλευση σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και άλλες διατάξεις».¹²⁰ Το WWF Ελλάς συμμετείχε στη διαβούλευση σημειώνοντας το απαγορευτικά μεγάλο ύψος της επιβαλλόμενης εγγυητικής επιστολής (με κίνδυνο τον αποκλεισμό των μικρών και μεσαίων επενδύσεων) και τον οριζόντιο χαρακτήρα αυτής, την ανεπαρκώς αιτιολογημένη εισαγωγή των μεγάλων υδροηλεκτρικών στις πρόνοιες της παραγράφου 8 του άρθρου 10 του ν. 3468/2006 η οποία διευκολύνει την χωροθέτηση τους σε δασικές εκτάσεις, και την αναστολή υλοποίησης έργων μικρών ανεμογεννητριών. Λίγους μήνες αργότερα ακολούθησε δεύτερος γύρος διαβούλευσης επί του ίδιου νομοσχεδίου, χωρίς ουσιαστικές διαφοροποιήσεις.¹²¹ Το WWF Ελλάς κατέθεσε τον προβληματισμό του για την προχειρότητα με την οποία επιχειρείται η εξυγίανση του πλαισίου προώθησης των ΑΠΕ, ενδεικτική της οποίας είναι η χωρίς εξήγηση αύξηση της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για μερίδα επενδυτών (σε 37-40% από 27-30% επί του τιμήματος των πωλήσεων). Η προνομιακή μεταχείριση των μεγάλων υδροηλεκτρικών ενισχύεται με την αδικαιολόγητη εξαίρεση τους από την υποχρέωση υποβολής εγγυητικής επιστολής και ετήσιου τέλους άδειας, ενώ αναβάλλεται εκ νέου η υλοποίηση του ειδικού προγράμματος μικρών ανεμογεννητριών (έως τις 30.06.2014). Είναι σημαντικό να τονιστεί πως τα μέτρα αυτά, τα οποία θα διασφάλιζαν τη βιωσιμότητα του μηχανισμού στήριξης των ΑΠΕ, ανακοινώθηκαν την ίδια ημέρα με την κατάρρευση του μηχανισμού εμπορίας ρύπων με τη συνηγορία της ελληνικής κυβέρνησης, και ο οποίος απέφερε σημαντικά έσοδα στον λογαριασμό του ΛΑΓΗΕ.

¹¹⁷ ΥΠΕΚΑ, *Δέσμη μέτρων Διάσωσης από πιθανή κατάρρευση της αγοράς Ενέργειας*

(10.08.2013), [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snij524=1979&language=el-GR>].

¹¹⁸ Άρθρο μόνο, παράγραφος 1.2 ν. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» (ΦΕΚ Α' 222).

¹¹⁹ PV-Magazine (Becky Beetz), *EU complaints lodged against Greece's retroactive renewable energy tax* (08.02.2013), [http://www.pv-magazine.com/news/details/beitrag/eu-complaints-lodged-against-greeces-retroactive-renewable-energy-tax_100010137/#ixzz2WCEJFyFZ].

¹²⁰ ΥΠΕΚΑ, *Δημόσια διαβούλευση στο σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και άλλες διατάξεις»* (03.12.2012) [<http://www.opengov.gr/minenv/?p=4717>].

¹²¹ ΥΠΕΚΑ, *Δημόσια διαβούλευση στο σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και άλλες διατάξεις»* (16.04.2013) [<http://www.opengov.gr/minenv/?p=4861>].

Τον Απρίλιο του 2013, βάσει των διατάξεων του νέου επενδυτικού νόμου,¹²² τα έργα ΑΠΕ αποκλείστηκαν από τη δυνατότητα λήψης επιδότησης (παρέχονται πλέον μόνο φορολογικά κίνητρα). Υπενθυμίζεται πως οι φωτοβολταϊκοί σταθμοί είχαν εξαιρεθεί από τον επενδυτικό νόμο του 2011,¹²³ και στην εξαίρεση αυτή ο Ν. 4146/2013 πλέον προσθέτει και τους ηλιοθερμικούς σταθμούς.

Σε συνέχεια των παραπάνω, τον Μάιο του 2013 τροποποιήθηκαν, με υπουργικές αποφάσεις, διαδοχικά οι τιμές πώλησης ενέργειας από νεοεισερχόμενους φωτοβολταϊκούς σταθμούς άνω και κάτω των 100kW αλλά και όσων περιλαμβάνονται στο ειδικό πρόγραμμα φωτοβολταϊκών σε στέγες.¹²⁴ Τις υ.α. συνόδευσε και σχετική έκθεση, στην οποία σημειώνεται η μεγάλη πτώση στις εγγυημένες τιμές των φωτοβολταϊκών συστημάτων σε στέγες (από 550€/MWh το 2009 στα 125€/MWh το 2013) και η εξέλιξη της εγκατεστημένης ισχύος στην επικράτεια (1.997 MW εγκαταστάσεις επί εδάφους και 341 MW σε στέγες).¹²⁵

Αξιίζει να αναφερθεί και η (μη-) εξέλιξη του προγράμματος ΗΛΙΟΣ, για το οποίο είχε εκδοθεί ο ν. 4062/2012 και προέβλεπε την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σταθμών ισχύος 10GW και εξαγωγής της παραγόμενης ενέργειας σε χώρες της Κεντρικής, κυρίως, Ευρώπης. Την αρχική υποβάθμιση του έργου σε πιλοτικό πρόγραμμα 500MW ακολούθησε, σύμφωνα με δημοσιεύματα, η οριστική εγκατάλειψη του.¹²⁶

Σημειώνεται, τέλος, πως κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς το WWF Ελλάς έδωσε στη δημοσιότητα το κεντρικό κείμενο πολιτικής για τις ΑΠΕ στο οποίο σημειώνονται τα εμπόδια που συναντά η ανάπτυξη της πράσινης ενέργειας αλλά και οι προτεινόμενες δράσεις για την εξασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης τους.¹²⁷

7.4. Ειδική ενότητα: Ενέργεια στα κτίρια

Εκτενή δημοσιότητα έλαβε το περασμένο έτος η πρωτοβουλία του Υπουργείου Οικονομικών να προχωρήσει από τον Οκτώβριο του 2012 στην εξίσωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης (ΕΦΚ) στο πετρέλαιο θέρμανσης με το 80% του ΕΦΚ πετρελαίου κίνησης, με στόχο την αύξηση των εσόδων και την πάταξη του λαθρεμπορίου στο πετρέλαιο. Συνέπεια αυτής, και σε συνδυασμό με την διαπιστωμένη αδυναμία πολλών νοικοκυριών να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους σε θέρμανση, υπήρξε η ραγδαία αύξηση χρήσης καυσόξυλου (νόμιμα ή παράνομα υλοτομημένου) και η πρόκληση έντονων φαινομένων ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα. Το ΥΠΕΚΑ ανακοίνωσε επίσης ορισμένες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση των παράνομων συμβάντων υλοτομίας (βλ. ενότητα «Φύση και βιοποικιλότητα» του παρόντος). Ωστόσο, όπως διαπιστώθηκε από τις ανακοινώσεις του ίδιου Υπουργείου, κατά τη διάρκεια του χειμώνα καταγράφηκαν αρκετές υπερβάσεις των επιτρεπόμενων ορίων αιωρούμενων σωματιδίων, λόγω της αυξημένης καύσης ξυλείας αλλά και λοιπών ακατάλληλων υλικών (βλ. ενότητα «Ατμοσφαιρική ρύπανση» του παρόντος). Σημειώνεται πως από τις εξαγγελθείσες δράσεις (επιδότηση μετατροπής τζακιών σε ενεργειακά, έλεγχοι σε θερμαντικά σώματα, αυστηρότερη προτυποποίηση καυστήρων, κινήσεις ευαισθητοποίησης πολιτών κλπ.) καμία δεν έχει πραγματοποιηθεί έως σήμερα.

¹²² Άρθρο 20 παρ. 2 και 22 ν. 4146/2013 «Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 90).

¹²³ Άρθρο 2 παρ. 3 περ. (στ) ν. 3908/2011 «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή» (ΦΕΚ Α' 8) (πρoϊσχύον).

¹²⁴ Υ.α. Υ.Α.Π.Ε./Φ1/1288/9011/2013 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. Υ.Α.Π.Ε./Φ1/οικ.2262/31.01.2012 (Β' 97/31.01.2012) απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με θέμα «Τιμολόγηση ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από φωτοβολταϊκούς σταθμούς», όπως ισχύει» (ΦΕΚ Β' 1103) · υ.α. Υ.Α.Π.Ε./Φ1/1289/9012/2013 «Τροποποίηση του Ειδικού Προγράμματος Ανάπτυξης Φωτοβολταϊκών Συστημάτων σε κτιριακές εγκαταστάσεις και ιδίως σε δώματα και στέγες κτηρίων» (ΦΕΚ Β' 1103).

¹²⁵ ΥΠΕΚΑ, Έκθεση του ΥΠΕΚΑ για τις Φωτοβολταϊκές Εγκαταστάσεις του Προγράμματος Ανάπτυξης Φωτοβολταϊκών Συστημάτων στις Στέγες (Μάιος 2013)

[<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Z%2bRPvgd%2bK3s%3d&tabid=367&language=el-GR>].

¹²⁶ Energy Press, Εγκαταλείπεται οριστικά το σχέδιο Ήλιος (13.06.2013) [<http://www.energypress.gr/news/Egkataleiptai-origistika-to-shedio-Hlios>].

¹²⁷ WWF Ελλάς, Κείμενο θέσης του WWF Ελλάς για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Ιανουάριος 2013) [<http://www.wwf.gr/images/pdfs/Renewables-position-paper-January-2013.pdf>].

Ενδιαφέρον είχαν, επίσης, τα στατιστικά στοιχεία για την πορεία υλοποίησης του προγράμματος «Εξοικονόμηση κατ' οίκον»¹²⁸ αλλά και της εφαρμογής του θεσμού των ενεργειακών επιθεωρήσεων.¹²⁹ Σχετικά με το πρώτο, και σύμφωνα με τις ανακοινώσεις του αρμόδιου Υπουργείου, 13.687 νοικοκυριά με αιτήσεις συνολικού προϋπολογισμού 126,4 εκ €, έχουν υπαχθεί στο Πρόγραμμα επιδοτούμενων εργασιών- η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας σημείωσε τη μεγαλύτερη απορρόφηση κονδυλίων. Από την άλλη, η έκδοση Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης, που έφθασαν τις 274.000, δίνει μια εικόνα της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού αποθέματος. Συγκεκριμένα, το 95% των κτιρίων που χτίστηκαν προ του κανονισμού θερμομόνωσης (1980) ανήκουν σε κατηγορίες κάτω της Δ, ενώ το 54% των κτιρίων χτισμένα προ του 1955 ανήκουν στην τελευταία κατηγορία (Η). Ενδεικτική, ωστόσο, των αδυναμιών ελέγχου σωστής εφαρμογής των επιθεωρήσεων είναι η έκδοση κατά μέσο όρο 1,3 πιστοποιητικών από μέρους 6 ενεργειακών επιθεωρητών. Το ΥΠΕΚΑ, εξάλλου, ανακοίνωσε την επιβολή κυρώσεων σε έντεκα επιθεωρητές, οι οποίοι ανέγραφαν ανακριβή στοιχεία στα εκδοθέντα πιστοποιητικά.¹³⁰

Τέλος, σε σχετική της ανακοίνωση στις 24.01.2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε αιτιολογημένη γνώμη στην Ελλάδα σχετικά με την καθυστερημένη μεταφορά της Οδηγίας 2010/31/ΕΕ στην εθνική νομοθεσία (ως όφειλε έως τις 9 Ιουλίου 2012).¹³¹ Τον επόμενο μήνα ψηφίστηκε ο ν. 4122/2013¹³² με αντικείμενο την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την ανωτέρω Οδηγία.

7.5.Ειδική ενότητα: Ορυκτά καύσιμα

Στο διάστημα Νοεμβρίου 2012 – Μαρτίου 2013 το σκάφος NORDIC EXPLORER της εταιρείας PETROLEUM GEO-SERVICES πραγματοποίησε σεισμικές έρευνες για τον εντοπισμό γεωλογικών δομών που συγκεντρώνουν αποθέματα υδρογονανθράκων (υ/α), στο Ιόνιο και στην περιοχή νοτίως της Κρήτης, καλύπτοντας ένα μήκος ερευνητικών διαδρομών 12.431 χλμ.¹³³ Η κατακύρωση του διαγωνισμού «παραχώρησης δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υ/α» για τις περιοχές του Πατραϊκού κόλπου, Κατάκολου και Ιωαννίνων (χερσαία), για την οποία συστάθηκε ειδική επιτροπή αξιολόγησης,¹³⁴ αναμένεται να ολοκληρωθεί τους προσεχείς μήνες. Εκκρεμεί, ακόμα, η στελέχωση της «Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρίας Υδρογονανθράκων Α.Ε (ΕΔΕΥ Α.Ε)» η οποία είχε συσταθεί τον Φεβρουάριο του 2012,¹³⁵ με αντικείμενο τη διαχείριση των δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υ/α για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου. Στις 13.06.2013, τέλος, ψηφίστηκε από την Ελληνική Βουλή το νομοσχέδιο για την ίδρυση «Εθνικού Ταμείου Αλληλεγγύης Γενεών» το οποίο θα χρηματοδοτεί φορείς κοινωνικής ασφάλισης και μεταπτυχιακά προγράμματα έρευνας του ορυκτού πλούτου της χώρας, κάνοντας χρήση ποσοστών από τα έσοδα του Δημοσίου, όπως αυτά προκύπτουν από την εκμετάλλευση κοιτασμάτων υ/α.¹³⁶ Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Ε. Κοινοβούλιο ενέκρινε στις 21.05.2013 την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την ασφάλεια των υπεράκτιων δραστηριοτήτων αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου.¹³⁷

¹²⁸ ΥΠΕΚΑ, Πορεία Υλοποίησης Προγράμματος «Εξοικονόμηση Κατ' Οίκον» (04.10.2012)

[[http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=2063&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=2063&language=el-GR)].

¹²⁹ ΥΠΕΚΑ, Στατιστικά στοιχεία εκδοθέντων Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) (10.01.2013)

[[http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=2230&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=2230&language=el-GR)].

¹³⁰ ΥΠΕΚΑ, Διενέργεια ελέγχων από την Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Ενέργειας (Δελτίο Τύπου, 23.04.2013).

¹³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δέσμη παραβάσεων Ιανουαρίου: κυριότερες αποφάσεις (24.01.2013) [http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-22_el.htm].

¹³² Άρθρα 1-23 ν. 4122/2013 «Ενεργειακή Απόδοση Κτιρίων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 42).

¹³³ Ελληνικό Ινστιτούτο Υδρογονανθράκων, Δελτίο Τύπου (Αθήνα, 01.03.2013).

¹³⁴ Υ.α. Δ1/Α/13902/28.06.2012 «Σύσταση και συγκρότηση Επιτροπής για την υποστήριξη της διαδικασίας παραχώρησης δικαιώματος σύμφωνα με την "Διεθνή Δημόσια Ανοικτή Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για παραχώρηση δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στις θαλάσσιες περιοχές «Πατραϊκός Κόλπος (Δυτικά)» και «Κατάκολο» και στη χερσαία περιοχή «Ιωάννινα»» (ΑΔΑ : Β4170-ΦΛΠ).

¹³⁵ Προεδρικό διάταγμα 14/2012 «Σύσταση της Ανώνυμης Εταιρίας με την επωνυμία «Ελληνική Διαχειριστική Εταιρία Υδρογονανθράκων Α.Ε (ΕΔΕΥ Α.Ε) στην αγγλική Hellenic Hydrocarbon Resources Management SA (H.H.R.M.S.A) - Κατάρτιση καταστατικού αυτής» (ΦΕΚ Α' 21).

¹³⁶ Άρθρα 1-2 ν. 4162/2013 «Ίδρυση Εθνικού Λογαριασμού Κοινωνικής Αλληλεγγύης Γενεών»(ΦΕΚ Α' 150).

¹³⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Νομοθετικό ψήφισμα σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την ασφάλεια των υπεράκτιων δραστηριοτήτων αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου (21.05.2013) [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0200+0+DOC+XML+V0//EL&language=EL#BKMD-10>]. Βλ., επίσης, την σχετική Πρόταση Κανονισμού για την ασφάλεια των

Στο πεδίο των στερεών ορυκτών καυσίμων, το Γενικό Δικαστήριο της Ε.Ε. προχώρησε στην ακύρωση της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής C(2009) 6244, σχετικά με τη διατήρηση προνομιακών δικαιωμάτων εκ μέρους της ΔΕΗ στην εξόρυξη λιγνίτη.¹³⁸ Βάσει αυτής, είχαν καθοριστεί μέτρα για τη διόρθωση των δυσμενών για τον ανταγωνισμό συνεπειών από τη χορήγηση δικαιωμάτων για την εξόρυξη λιγνίτη υπέρ της ΔΕΗ – επιγραμματικά, προβλεπόταν η λήψη μέτρων για τη διασφάλιση της πρόσβασης ανταγωνιστών της ΔΕΗ στο 40% των εκμεταλλεύσιμων λιγνιτικών αποθεμάτων.

Σχετικά με την υλοποίηση της νέας μονάδας λιγνίτη στο ενεργειακό κέντρο Δυτικής Μακεδονίας (Πτολεμαΐδα-5), στις 9 Μαρτίου 2013 υπεγράφη η σύμβασης ανάθεσης μελέτης και κατασκευής, ενώ λίγες ημέρες αργότερα εγκρίθηκε η ασφαλιστική κάλυψη δανείου ύψους €700 εκατ. από τον Γερμανικό Οργανισμό Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων Euler-Hermes. Το WWF Ελλάς, με σειρά παρεμβάσεων του, κατήγγειλε την υποστήριξη που παρέχει η γερμανική τράπεζα KfW για τη χρηματοδότηση της μονάδας¹³⁹ και επισήμανε, με σχετική έκθεση, τις επιπτώσεις στην υγεία, την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον¹⁴⁰ από τη λειτουργία αυτής. Τον Φεβρουάριο του 2013 το WWF Ελλάς κατήγγειλε, επίσης, τις πρακτικές αδιαφάνειας εκ μέρους της ΡΑΕ κατά τη διαδικασία έκδοσης αδειών ηλεκτροπαραγωγής, καθώς η Αρχή αρνήθηκε να παράσχει περιβαλλοντικές πληροφορίες, όπως αυτές περιλαμβάνονται στον φάκελο που κατέθεσε η ΔΕΗ για χορήγηση της άδειας παραγωγής.¹⁴¹

Συντάκτης ενότητας για την κλιματική αλλαγή και την ενέργεια: Μιχάλης Προδρόμου, m.prodromou@wwf.gr

8. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

8.1. Θέματα σχεδιασμού και διαχείρισης

(α) *Σχέδια διαχείρισης*. Η έγκριση των πρώτων σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών είναι αναμφισβήτητη η πλέον αξιοσημείωτη εξέλιξη της τελευταίας χρονιάς: η διαβούλευση ολοκληρώθηκε στις 11.2.2013,¹⁴² και λίγο αργότερα εγκρίθηκαν τα σχέδια διαχείρισης Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, και Βόρειας, Ανατολικής και Δυτικής Πελοποννήσου, ενώ εκκρεμούν τα υπόλοιπα.¹⁴³ Η σημασία τους είναι κεφαλαιώδης για την διαχείριση των υδατικών πόρων σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον, καθώς πρέπει να αποτελέσουν τα θεμέλια ενός πραγματικού σχεδιασμού. Ωστόσο, η ποιότητά τους ποικίλλει, και ορισμένα πρέπει να γίνουν αντικείμενο κριτικής, π.χ. για την ενσωμάτωση αμφιλεγόμενων έργων. Σε μία εποχή ύφεσης, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι αποτελούν προϋπόθεση για την εκτέλεση έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων, όπως το Συμβούλιο Επικρατείας επιβεβαίωσε και τον τελευταίο χρόνο.¹⁴⁴

Περίπτωση: Απόφαση ΔΕΕ για την εκτροπή του Αχελώου

Από πλευράς ευρωπαϊκού δικαίου, εκδόθηκε η απόφαση του ΔΕΕ για τον Αχελώο που έκρινε μία σειρά από θέματα, τα οποία, παρά την πάροδο του χρόνου, διατηρούν τη σημασία τους.¹⁴⁵

υπεράκτιων δραστηριοτήτων αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου [COM (2011) 688 final]. Λίγο μετά την περίοδο αναφοράς, δημοσιεύθηκε η Οδηγία 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12.6. 2013 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και την τροποποίηση της οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ΕΕ L 178 της 28/06/2013, σ. 66 – 106), με ημερομηνία ενσωμάτωσης την 19.7.2016 (για προγραμματιζόμενες εγκαταστάσεις), η οποία θα καλυφθεί από την επόμενη νομική ανασκόπηση.

¹³⁸ Υπόθεση T-421/09 της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2012, *Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού ΑΕ (ΔΕΗ) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής* [<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=127246&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=513748>].

¹³⁹ WWF Ελλάς, *Δανεικά στη ΔΕΗ με «άρωμα» λιγνίτη* (04.09.2012).

¹⁴⁰ WWF Ελλάς, *Μέχρι τότε θα δοκιμάζουμε την αποτυχημένη εθνική συνταγή του λιγνίτη*; (13.03.2013).

¹⁴¹ WWF Ελλάς, *Σιωπή της ΡΑΕ για τη νέα μονάδα λιγνίτη της ΔΕΗ* (12.02.2013).

¹⁴² ΥΠΕΚΑ., *Διαχείριση υδατικών πόρων* (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013)

[<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=247&language=el-GR>].

¹⁴³ Απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 391/2013 «*Έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου και Δυτικής Πελοποννήσου*» (ΦΕΚ Β' 1004).

¹⁴⁴ ΣτΕ 2875/2012 [παράνομη αδειοδότηση μικρού υδροηλεκτρικού στον Λούσιο, χωρίς να προηγηθεί πρόγραμμα ανάπτυξης υδατικών πόρων]· ΣτΕ 2038/2012 [παράνομη ΑΕΠΟ για έργο μεταφοράς νερού από τον Βασιλοπόταμο Λακωνίας χωρίς να προηγηθεί πρόγραμμα ανάπτυξης υδατικών πόρων ή σχέδιο διαχείρισης].

¹⁴⁵ Υπόθεση C-43/10 της 11.09.2012 *Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.α. κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ.α.*

Σύμφωνα με την απόφαση, η οδηγία δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση πριν την 22.12.2009 (και χωρίς να έχουν εκπονηθεί τα σχέδια διαχείρισης) μεταφοράς νερού μεταξύ λεκανών απορροής, αλλά θα πρέπει να ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις των «εξαιρέσεων» που η ίδια προβλέπει, και ιδίως η ειδική αιτιολογία, η λήψη όλων των πρακτικών μέτρων για τον μετριασμό των επιπτώσεων, η έλλειψη μέσων που συνιστούν καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή, και λόγοι δημοσίου συμφέροντος (όπως η ύδρευση, η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή η άρδευση) και/ή οφέλη από την εκτροπή για την υγεία των ανθρώπων, τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη που υπερκαλύπτουν τα οφέλη από την οδηγία. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα και έργα που «εξαιρούνται» από την οδηγία για το νερό (βάσει των όρων της τελευταίας), θα πρέπει να εναρμονίζονται με την οδηγία 92/43 (για το δίκτυο «Φύση 2000»¹⁴⁶).

Ο ν. 3481/2006, ο οποίος ενέκρινε ένα σχέδιο διαχείρισης των λεκανών απορροής Αχελώου και Πηνειού,¹⁴⁷ δεν τέθηκε σε διαβούλευση, συνεπώς το σχέδιο εκείνο δεν πληρούσε της απαιτήσεις της οδηγίας. Την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, εκκρεμεί η δημοσίευση της απόφασης της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας.

(β) *Θαλάσσιες στρατηγικές.* Σημαντική για τα επόμενα χρόνια είναι και η έγκριση των περιβαλλοντικών στόχων και δεικτών για τα θαλάσσια ύδατα, που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των θαλάσσιων στρατηγικών.¹⁴⁸ Οι εξελίξεις στις θαλάσσιες στρατηγικές περιλαμβάνουν την θέσπιση κανόνων διαβούλευσης και ενημέρωσης του κοινού για αυτές,¹⁴⁹ και την δημοσίευση της συνοδευτικής έκθεσης για την προετοιμασία του προβλεπόμενου σχεδίου δράσης.¹⁵⁰

(γ) *Πλημμύρες και υδατορέματα.* Στις θετικές εξελίξεις της χρονιάς περιλαμβάνεται και η δημοσίευση της Προκαταρκτικής Αξιολόγησης των Κινδύνων Πλημμύρας, η οποία, πέρα από σημαντική υποχρέωση της χώρας (η οποία ωστόσο τηρείται με σημαντική καθυστέρηση),¹⁵¹ όχι μόνο επιτρέπει να ξεκινήσει ένας ευρύτερος αντιπλημμυρικός σχεδιασμός, αλλά συλλέγει και σημαντικές πληροφορίες – ακόμα και ιστορικές – για τον κίνδυνο και τις απώλειες των πλημμυρών.¹⁵² Δυστυχώς, η υιοθέτηση αντιφατικών πολιτικών συνεχίστηκε, καθώς σχεδόν ταυτόχρονα τέθηκε στην δημόσια διαβούλευση νομοσχέδιο που υποβαθμίζει την προστασία των υδατορευμάτων μέσω της οριοθέτησής τους,¹⁵³ ένα ζήτημα επί του οποίου υπάρχει σημαντική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας.¹⁵⁴

8.2. Ειδικά θέματα χρήσης των υδάτινων και παράκτιων πόρων

(α) *Άδειες χρήσης.* Όπως ήταν αναμενόμενο, η κοινή υπουργική απόφαση για τα «υφιστάμενα δικαιώματα νερού», η οποία τακτοποιεί προσωρινά χρήσεις που δεν έχουν αδειοδοτηθεί, παρατάθηκε δύο φορές μέσα στην περίοδο αναφοράς, για τελευταία μέχρι την 15.1.2014.¹⁵⁵ Είναι η

¹⁴⁶ Υπόθεση C-43/2010 της 11.09.2012 Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.α. κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ.α., σκέψεις 48-75.

¹⁴⁷ Άρθρο 13 ν. 3481/2006 «Τροποποιήσεις στη νομοθεσία για το Εθνικό Κτηματολόγιο, την ανάθεση και εκτέλεση συμβάσεων έργων και μελετών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 102).

¹⁴⁸ Υ.α. 1175/2012 «Έγκριση περιβαλλοντικών στόχων και δεικτών για τα θαλάσσια ύδατα, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 10 του Ν. 3983/2011 (Α' 144)» (ΦΕΚ Β' 2939).

¹⁴⁹ Υ.α. 1002/2012 «Διαδικασία ενημέρωσης του κοινού και δημόσιας διαβούλευσης για τα στοιχεία των θαλάσσιων στρατηγικών, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 17 του Ν. 3983/2011 (Α' 144)» (ΦΕΚ Β' 2377).

¹⁵⁰ ΥΠΕΚΑ., Θαλάσσια στρατηγική – Συνοδευτική τεχνική έκθεση για το στάδιο της προετοιμασίας του σχεδίου δράσης των θαλάσσιων στρατηγικών στην Ελλάδα για την εφαρμογή της οδηγίας για την θαλάσσια στρατηγική 2008/56/EK (Σεπτέμβριος 2012) (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013)

¹⁵¹ Η σχετική προθεσμία εξέπνευσε την 22.12.2011/22.3.2012 [άρθρο 4 παρ. 4 Οδηγίας 2007/60 · άρθρο 4 παρ. 4 κ.υ.α. Η.Π. 31822/1542/Ε103/2010 «Αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2007/60/EK» (ΦΕΚ Β' 1108)].

¹⁵² ΥΠΕΚΑ., Πλημμύρες (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013) [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=252&language=el-GR>].

¹⁵³ ΥΠΕΚΑ., Δημόσια Διαβούλευση για το Σχέδιο Νόμου «Οριοθέτηση και προστασία των υδατορευμάτων και συναφή θέματα» (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013) [<http://www.opengov.gr/minenv/?p=5057>].

¹⁵⁴ Από την πρόσφατη νομολογία, ιδίως ΣτΕ 899/2011, 1027/2011, 1407/2011, 4537/2011, 572-4/2012.

¹⁵⁵ Άρθρο 1 παρ. 1 της υ.α. 111084/2012 «Τροποποίηση της αριθ. οικ. 150559/10.6.2011 απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πολιτισμού και Τουρισμού «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού» (ΦΕΚ Β' 1440/16.6.2011), όπως ισχύει» (ΦΕΚ Β' 3368) [μέχρι την 15.3.2013]· άρθρο 1 παρ. 1 της υ.α. 190255/2013 «Τροποποίηση της υπ' αριθ. οικ. 150559/10.6.2011 απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής

5^η φορά συνολικά που συμβαίνει αυτό.¹⁵⁶ Πρόκειται για μία συνήθη τακτική της διοίκησης – τη θέσπιση ενός μεταβατικού καθεστώτος «τακτοποίησης» (νομιμοποίησης) παράνομων δραστηριοτήτων, το οποίο παρατείνεται με διαδοχικές αποφάσεις. Έτσι, φυσικά, υπονομούνται όλες οι προσπάθειες ολοκλήρωσης του σχεδιασμού και προστασίας του περιβάλλοντος. Η άδεια χρήσης ύδατος αποτελεί πλέον τμήμα της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών πόρων.¹⁵⁷

(β) Αιγιαλός και παραλία. Η τάση κατάληψης της παραλίας και του αιγιαλού για εισπρακτικούς λόγους, με ολοένα πιο υποτυπώδεις διαδικασίες και παράλληλη υποβάθμιση του κοινόχρηστου χαρακτήρα τους, η οποία είχε επισημανθεί στην περσινή έκθεση, συνεχίστηκε και φέτος. Πράγματι, η εκμετάλλευση της παραλίας ρυθμίζεται εν μέρει από την υπουργική απόφαση παραχώρησης της απλής χρήσης στους ΟΤΑ Α' βαθμού, η οποία εκδόθηκε και φέτος.¹⁵⁸ Οι αποφάσεις αυτές αποτελούν τη νομική βάση της εκμετάλλευσης του αιγιαλού και της παραλίας από διάφορες μικροεπιχειρήσεις (καντίνες, κτλ.).

Όσον αφορά τις πιο εκτεταμένες χρήσεις, επεκτάθηκε το δικαίωμα των τουριστικών επιχειρήσεων να μισθώνουν τμήματα του αιγιαλού,¹⁵⁹ ενώ ορίστηκε, προφανώς για επενδυτικούς λόγους (και παρά την ύπαρξη του νόμου περί αυθαιρέτων), ότι η διαδικασία καθορισμού της χερσαίας και θαλάσσιας ζώνης λιμένα και η εκτέλεση λιμενικών έργων δεν κωλύεται από την ύπαρξη αυθαιρέτων του δημόσιου τομέα – άρα, σε κάποιες τουλάχιστον περιπτώσεις, ούτε από την φέρουσα ικανότητα της περιοχής.¹⁶⁰ Η αστυνομικής φύσεως άδεια των λιμενικών αρχών για την εκτέλεση έργων παραχώρησης του αιγιαλού επίσης καταργήθηκε.¹⁶¹ Προφανώς, οι προβλέψεις αυτές δεν είναι αρκετές, καθώς το νέο νομοσχέδιο για τα αυθαίρετα επιτρέπει την τακτοποίησή τους «εφόσον προϋφίστανται της σχετικής οριοθέτησης του παλαιού αιγιαλού»:¹⁶² έτσι, επιδιώκεται η ανατροπή της πάγιας εξαίρεσης του αιγιαλού από τις νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων κατασκευών ή χηρήσεων.

(γ) Ρύπανση. Η δραματική αύξηση των υδάτινων αποδεκτών που έχει αναγνωρισθεί ότι υφίστανται νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης, με την προσθήκη περιοχών όπως ο Έβρος, η Βιστωνίδα, η Μεσογαία και ο Μαραθώνας Αττικής, πρέπει να θεωρηθεί ως αρνητική εξέλιξη.¹⁶³

Μία συνθετική έκθεση από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος τόνισε τη σχετικά μεγάλη σημασία των διάχυτων ρύπων και τη σχετικά κακή κατάσταση των μεταβατικών υδάτων στην χώρα μας, αν και επεσήμανε την έλλειψη στοιχείων.¹⁶⁴ Τα στοιχεία που διέθεσαν οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος στη δημοσιότητα δείχνουν ότι η ρύπανση υδάτινων πόρων είναι ένα επίμονο

Αλλαγής, Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πολιτισμού και Τουρισμού «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού» (ΦΕΚ Β' 1440/16.6.2011), όπως ισχύει» (ΦΕΚ Β' 1137).

¹⁵⁶ Πρβλ. και κ.υ.α. 160143/2011 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. οικ. 150559/10-6-2011 απόφασης Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Οικονομικών, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πολιτισμού και Τουρισμού: «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού» (ΦΕΚ Β' 2834). Πρβλ. και τις λίγο παλαιότερες εγκυκλίους ΥΠΕΚΑ. οικ. 150977/4.11.2011 «Διευκρινίσεις σχετικά με την ορθή εφαρμογή της αρ. οικ. 150559/10-6-2011 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1440 Β') «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού» καθώς και της αρ. 43504/2005 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1784 Β')» (ΑΔΑ: 45Π50-8ΜΙ) και οικ. 150895/13.9.2011 «Διευκρινίσεις σχετικά με την ορθή εφαρμογή της αρ. οικ. 150559/10-6-2011 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1440 Β') «Διαδικασίες, όροι και προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών για υφιστάμενα δικαιώματα χρήσης νερού» καθώς και της αρ. 43504/2005 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1784 Β')» (ΑΔΑ: . 4Α8Ω0-ΝΗΟ).

¹⁵⁷ Πρβλ. τα σχετικά Παραρτήματα της κ.υ.α. 59845/2012 (Β' 3438), σχετικά με τις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για τουριστικές εγκαταστάσεις, τα οποία περιέχουν στοιχεία για την χρήση νερού και την επεξεργασία λυμάτων.

¹⁵⁸ Υ.α. Δ10Β1053970/1672ΕΞ2013/2013 «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)» (ΦΕΚ Β' 801), όπως τροποποιήθηκε από την όμοια Δ10Β1075164/2439ΕΞ2013/2013 (ΦΕΚ Β' 1094).

¹⁵⁹ Άρθρο πρώτο, υποπαράγραφος ΙΔ. 4 ν. 4152/2013 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013» (ΦΕΚ Α' 104).

¹⁶⁰ Άρθρα 18 παρ. 6 και 21 παρ. 4 ν. 2971/2001, όπως αντικατάστηκαν από το άρθρο 49 παρ. 3 και 2, αντιστοίχως, του ν. 4150/2013 «Ανασυγκρότηση του Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου και άλλες διατάξεις» (Α' 102).

¹⁶¹ Άρθρο 61 παρ. 1 ν. 4150/2013 «Ανασυγκρότηση του Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 102).

¹⁶² ΥΠΕΚΑ, Διευκρινός Τόπος Διαβουλεύσεων. Άρθρο 2: Απαγόρευση υπαγωγής (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013) [<http://www.opengov.gr/minenv/?p=4981>].

¹⁶³ Κ.υ.α. οικ. 190126/2013 «Τροποποίηση του άρθρου 2 της 19652/1906/1999 κοινής υπουργικής απόφασης «Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης - Κατάλογος ευπρόσβλητων ζωνών, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 αντίστοιχα του άρθρου 4 της υπ' αριθμ. 16190/1335/1997 κοινής υπουργικής απόφασης» (Β' 519), όπως αυτή τροποποιήθηκε και ισχύει» (ΦΕΚ Β' 983).

¹⁶⁴ European Environmental Agency, *European waters — assessment of status and pressures* (EEA Report 8/2012).

πρόβλημα, ιδίως σε σχέση με τη διάθεση λυμάτων και την επεξεργασία υγρών αποβλήτων.¹⁶⁵ Ορισμένες «ανοιχτές» υποθέσεις για τη χώρα μας που εξετάζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιβεβαιώνουν τον ισχυρισμό αυτό. Μπορούν, για παράδειγμα, να αναφερθούν η υπόθεση για τα αστικά απόβλητα μικρών οικισμών και η υπόθεση δυσλειτουργίας των εγκαταστάσεων επεξεργασίας του Κρανιδίου.¹⁶⁶ Η ετήσια έκθεση για τα ύδατα κολύμβησης διαπίστωσε την καλή τους κατάσταση, με την εξαίρεση των εσωτερικών υδάτων (ελάχιστα, ωστόσο, από τα οποία αξιολογήθηκαν).¹⁶⁷

Σημαντική, και επικριτική για τη χώρα μας, ήταν και η απόφαση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών και Δικαιωμάτων (European Committee of Social Rights): η Επιτροπή, αφού σημείωσε την εκτενή νομοθεσία της χώρας μας σε θέματα προστασίας των υδάτων και αδειοδότησης των επιχειρήσεων, αποφάνθηκε ότι η αντίδραση της διοίκησης στη ρύπανση των υδάτων της περιοχής του Ασωπού αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στην υγεία, όπως το τελευταίο ορίζεται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη.¹⁶⁸ Είναι η δεύτερη φορά που η Επιτροπή αυτή ασχολείται με σοβαρό πρόβλημα ρύπανσης στην χώρα μας.¹⁶⁹

(δ) *Οικονομικές όψεις των υδατικών χρήσεων.* Η πιο σημαντική εξέλιξη του τελευταίου δωδεκάμηνου, η οποία θα συζητηθεί έντονα και στο άμεσο μέλλον, είναι η κατάργηση του ελάχιστου ποσού του δημοσίου στις δύο μεγαλύτερες εταιρείες ύδρευσης της χώρας – ΕΥΑΘ και ΕΥΔΑΠ.¹⁷⁰ Το ζήτημα ωστόσο δεν είναι μόνο ελληνικό. Δεν είναι τυχαίο ότι από τις «πρωτοβουλίες πολιτών» που βρίσκονται σε εξέλιξη βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) 211/2011¹⁷¹ αφορά την ύδρευση και την αποχέτευση ως ανθρώπινα δικαιώματα σε όλη την Ευρώπη.¹⁷² Σημείο αναφοράς των πρωτοβουλιών αυτών είναι το ψήφισμα του 2010 της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, για το ανθρώπινο δικαίωμα στο νερό και την αποχέτευση.¹⁷³ Τον Ιούνιο του 2013, ο επίτροπος Μπαρνιέ πρότεινε την εξαίρεση του νερού από την προτεινόμενη οδηγία για τις συμβάσεις παραχώρησης, γεγονός το οποίο αναμφίβολα αποτελεί νίκη του κινήματος για το νερό ως δημόσιο αγαθό.¹⁷⁴

Γενικότερα, η «πολιτική τιμολόγησης των υπηρεσιών ύδατος ανάλογα με τη χρήση τους» αποτελεί πλέον αρμοδιότητα της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων, η οποία θα ασκείται βάσει της οικονομικής ανάλυσης των σχεδίων διαχείρισης.¹⁷⁵ Τα τελευταία περιείχαν πράγματι πλήθος οικονομικών στοιχείων για τις χρήσεις νερού, αν και η ποιότητα των δεδομένων αυτών δεν είναι πάντα καλή.

Σύνταξη ενότητας για τους υδατικούς πόρους: Γιώργος Χασιώτης, g.chasiotis@wwf.gr

¹⁶⁵ Πρβλ. τις αναφορές για τα πρόστιμα του 2013 από την ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ., *Περιβαλλοντική Επιθεώρηση και αποτελέσματα ελέγχων* (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013) [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>].

¹⁶⁶ Αντίστοιχα, υποθέσεις 2011/2027 [στάδιο αιτιολογημένης γνώμης] και 2012/2184 [στάδιο προειδοποιητικής επιστολής].

¹⁶⁷ ΥΠΕΚΑ. – Ε.Γ.Υ., *Έκθεση της ΕΓΥ για την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης στην Ελλάδα 2012 (Ελληνικά)* (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013) [<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=%2f5%2fm%2b0CB3Kg%3d&tabid=253&language=el-GR>].

¹⁶⁸ European Committee of Social Rights, *Decision on the merits: International Federation for Human Rights (FIDH) v. Greece, Complaint No. 72/2011*, η οποία δημοσιεύθηκε την 5.6.2013.

¹⁶⁹ European Committee of Social Rights, *Decision on the merits: Marangopoulos Foundation for Human Rights (MFHR) v. Greece, Complaint No. 30/2005*, η οποία αφορούσε την ατμοσφαιρική ρύπανση στην περιοχή της Πτολεμαΐδας.

¹⁷⁰ Πράξη νομοθετικού περιεχομένου της 7.9.2012 «Κατάργηση ελάχιστου ποσοστού Ελληνικού Δημοσίου σε ΕΛΠΕ, ΔΕΗ, ΟΠΑΠ, ΟΔΙΕ, ΕΥΔΑΠ, ΕΥΑΘ, ΕΛΤΑ, Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Αλεξανδρούπολης, Βόλου, Ελευσίνας, Ηγουμενίτσας, Ηρακλείου, Καβάλας, Κέρκυρας, Λαυρίου, Πατρών και Ραφήνας, καθώς και κατάργηση του άρθρου 11 του ν. 3631/2008 (Α' 6)», η οποία κυρώθηκε με το δεύτερο άρθρο του ν. 4092/2012 (ΦΕΚ Α' 220).

¹⁷¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 211/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16.2.2011, σχετικά με την πρωτοβουλία πολιτών (ΕΕ L 65 της 11.3.2011, σ. 1 έως 22).

¹⁷² European Environmental Bureau κ.α., *Water and sanitation are a human right!* (ημερομηνία επίσκεψης 10.6.2013) [<http://www.right2water.eu/>].

¹⁷³ United Nations General Assembly, *Resolution adopted by the General Assembly. 64/292. The human right to water and sanitation (A/RES/64/292)* (ημερομηνία επίσκεψης 11.6.2013) [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/64/292].

¹⁷⁴ Statement by Commissioner Michel BARNIER on the exclusion of water from the Concessions Directive, 21.6.2013 (ημερομηνία επίσκεψης 24.6.2013) [http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/barnier/headlines/speeches/2013/06/20130621_en.htm].

¹⁷⁵ Άρθρο 4 παρ. 1 περ. (ε) ν. 3199/2003, όπως προστέθηκε με το άρθρο πέμπτο, παρ. 1 περ. (β) του ν. 4117/2003 «Κύρωση της από 31 Οκτωβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Τροποποίηση της παρ. 16 του άρθρου 49 του ν. 4030/2011 «Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις (Α' 249)» και λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (ΦΕΚ Α' 29).

9. ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Ο τομέας των στερεών αποβλήτων βρέθηκε, για άλλη μια περίοδο αναφοράς, στο επίκεντρο δυσάρεστων ειδήσεων για την ελληνική φύση. Επίσης, για άλλη μία περίοδο αναφοράς, κατέστησε εμφανή την παθογένεια της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην χώρα μας, που περιλαμβάνει ανοχή σε ευρύτατη παραβατικότητα από ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς, διστακτικότητα στην λήψη μέτρων και την εφαρμογή της νομοθεσίας, και προσφυγή σε έκτακτες ρυθμίσεις, όταν το πρόβλημα πλέον δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί επαρκώς.

Το ΥΠΕΚΑ εξακολουθεί να θεωρεί ότι «καταδικάστηκε το 2005 για τη λειτουργία 1.125 ενεργών Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ)»,¹⁷⁶ ενώ σήμερα «υπάρχουν μόλις 78 ενεργοί ΧΑΔΑ»¹⁷⁷ (2.2013). Ο ισχυρισμός είναι εσφαλμένος, καθώς η καταδίκη του 2005 αφορά «οριζοντίως» τους κατόχους, τις υφιστάμενες εγκαταστάσεις και τη διαχείριση συνολικά των αποβλήτων στη χώρα.

Κατά την περίοδο αναφοράς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέπεμψε εκ νέου για μη εφαρμογή της απόφασης του 2005 αναφέροντας 78 ΧΑΔΑ σε λειτουργία και 318 σε φάση (μη ολοκληρωμένης) αποκατάστασης. Προτείνει, επιπλέον, ημερήσιο πρόστιμο 71.193 ευρώ για κάθε μέρα μετά την (δεύτερη) απόφαση και ένα κατ' αποκοπή πρόστιμο υπολογισμένο βάσει ενός ποσού 7.786 ευρώ για κάθε ημέρα μη συμμόρφωσης από την απόφαση.¹⁷⁸ Η χώρα παραπέμπεται επίσης για παραβιάσεις της οδηγίας-πλαίσιο για τα απόβλητα στον ΧΥΤΑ Ζακύνθου και Κιάτου.¹⁷⁹ Άλλες υποθέσεις που εξετάζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφορούν τον Χώρο Διάθεσης Βιομηχανικών Αποβλήτων (ΧΔΒΑ) Μεγαλόπολης, τον ΧΥΤΑ στο Καρβουνάρι και τη διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων.¹⁸⁰ Ιδιαίτερα οξύ παραμένει το πρόβλημα και στο Αιγαίο, με 18 χωματερές, σε ένα ευαίσθητο νησιωτικό περιβάλλον,¹⁸¹ και στην Πελοπόννησο, όπου, μέχρι τους πρώτους μήνες του 2013, 32 παράνομες χωματερές βρισκόνταν σε λειτουργία.¹⁸²

Ένα σχετικά νέο φαινόμενο είναι η κήρυξη σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση της κρίσης αποβλήτων: αυτό συνέβη στην Τρίπολη,¹⁸³ με συνέπεια την έκδοση υγειονομικής διάταξης,¹⁸⁴ και στις αρχές του 2013, τη θέσπιση μέτρων κατά παρέκκλιση του ισχύοντος Περιφερειακού Σχεδιασμού – μία εξέλιξη που μόνο ως μία ακόμα αποτυχία του θεσμικού μας πλαισίου μπορεί να θεωρηθεί.¹⁸⁵ Τέλος, η χώρα ενημερώθηκε για την παράνομη χωματερή βιομηχανικών αποβλήτων στο Στρίφι Ελευσίνας.¹⁸⁶

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει δημοσιεύσει η ΕΥΕΠ, μόνο το 2013, υπήρξαν αρκετές περιπτώσεις επιβολής προστίμων για ΧΑΔΑ (ή κακή λειτουργία ΧΥΤΑ) σε δήμους: π.χ., στον Δήμο Σικυωνίων για τον ΧΥΤΑ Κιάτου, στο δήμο Σαλαμίνας για τον ΧΑΔΑ στην περιοχή «Γούβα-

¹⁷⁶ ΥΠΕΚΑ, Ανακοίνωση του ΥΠΕΚΑ σχετικά με το Δελτίο Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ζήτημα των ΧΑΔΑ, 21.2.2013 (ημερομηνία επίσκεψης 11.6.2013) [<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=2319&language=el-GR>].

¹⁷⁷ ΥΠΕΚΑ, Πρόγραμμα παύσης λειτουργίας και αποκατάστασης Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) – Ενεργοί ΧΑΔΑ Φεβρουαρίου 2013 (ημερομηνία επίσκεψης 11.6.2013) [<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=PCC1Jjn%2bSvc%3d&tabid=438&language=el-GR>].

¹⁷⁸ European Commission Press Release, *Environment: Commission takes Greece back to Court over illegal landfills and asks for fines* (Reference: IP/13/143), 21.2.2013 (ημερομηνία επίσκεψης 11.6.2013) [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-143_en.htm].

¹⁷⁹ Υπόθεση C-600/2012, Προσφυγή της 21ης Δεκεμβρίου 2012 — Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ C 063 της 02/03/2013, σ. 11 – 12). Για την περίπτωση του Κιάτου, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Δελτίο Τύπου, *Περιβάλλον: Η Ελλάδα καλείται να συμμορφωθεί με τη νομοθεσία για τα στερεά και τα υγρά απόβλητα* (Reference: IP/12/537, Event Date: 31/05/2012) [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-537_el.htm]. Βλ., επίσης, τον κατάλογο «ανοιχτών» υποθέσεων στο Παράρτημα 1.

¹⁸⁰ Αντίστοιχα, υποθέσεις 2012/2230, 2012/2208, 2003/2187, όλες σε στάδιο προειδοποιητικής επιστολής.

¹⁸¹ Καθημερινή, *Πληγή 18 χωματερές στο Αιγαίο* (21.12.2012).

¹⁸² Καθημερινή, *Χρόνιο SOS για τα απορρίμματα : Στην Πελοπόννησο, οι 32 παράνομες χωματερές βρίσκονται ακόμη σε πλήρη λειτουργία* (15.3.2013).

¹⁸³ Απόφαση Περιφερειάρχη Πελοποννήσου 26001/9147/11-4-2013 περί «Κήρυξης σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης του Δήμου Τρίπολης». Η Εφημερίδα των Συντακτών, *Τα σκουπίδια πνίγουν την Τρίπολη*, 7.3.2013.

¹⁸⁴ Υ.α. 25825/2013 «Υγειονομική διάταξη – Επείγουσα ανάγκη αποκομιδής απορριμμάτων» (ΦΕΚ Β' 582).

¹⁸⁵ Κ.υ.α. Αριθ. 17206/1873/2013, «Διάθεση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) του Δήμου Ερμιονίδας Π.Ε. Αργολίδας και Δήμου Τρίπολης Π.Ε. Αρκαδίας Περιφέρειας Πελοποννήσου» (ΦΕΚ Β' 597). Η παρέκκλιση αξιοποιεί την δυνατότητα που θεσπίστηκε με το άρθρο 57 παρ. 5 ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α' 24), που συμπλήρωσε το άρθρο 10 της κ.υ.α. Η.Π. 50910/2727/2003 «Μέτρα και όροι για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων. Εθνικός και Περιφερειακός σχεδιασμός διαχείρισης» (ΦΕΚ Β' 1909).

¹⁸⁶ Η Εφημερίδα των Συντακτών, *Νεκροταφείο αποβλήτων στην Ελευσίνα* (24.5.2013).

Μπατσι» και στο δήμο Παλαιού Φαλήρου για ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων στην περιοχή «Τροκαντερό».¹⁸⁷ Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, διεκόπη η εναπόθεση στερεών αποβλήτων στην χερσαία ζώνη λιμένα στο Μπατσι Άνδρου, αλλά εκκρεμεί η αποκατάσταση.¹⁸⁸

Λίγα είναι γνωστά για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον των χωματερών που έχουν κλείσει, ή βρίσκονται σε φάση αποκατάστασης. Λίγα, επίσης, είναι γνωστά για άλλα ρεύματα αποβλήτων. Οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος επέβαλαν πρόστιμα για ανεξέλεγκτη διάθεση βιομηχανικών αποβλήτων σε χωματερές στον δήμο Μεγάρων (θέση «Καμπία»), σε δασική έκταση, και στον δήμο Ορχομενού («θέση Γκράβα»). Επίσης, πολλά πρόστιμα επιβλήθηκαν σε βιομηχανικές επιχειρήσεις (υδατοκαλλιέργειες, βιομηχανίες τροφίμων, μεταλλουργίες, μονάδες ανακύκλωσης, κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, κ.α.), ενώ χαρακτηριστική είναι η επιβολή προστίμων στη ΔΕΗ, για «υπαίθρια αποθήκευση υγρής τέφρας κατά παράβαση σχετικού περιβαλλοντικού όρου»,¹⁸⁹ και η ανεξέλεγκτη διάθεση βαρελιών με καυστικά απόβλητα στα Καμίνια.¹⁹⁰ Η έκθεση για τις κλειστές και εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης εξορυκτικών αποβλήτων κατέγραψε 107 χώρους - στην Κασσάνδρα, στην Κίρκη Έβρου, στη Λαυρεωτική, στην Όθρυ, στο Ζιδάνι Κοζάνης (στείρα αμιάντου), στο Μαντούδι, επισημαίνοντας ότι δεν αποτυπώνεται όλη η εικόνα και ότι «για τις περισσότερες από τις Εγκαταστάσεις Εξορυκτικών Αποβλήτων δεν υπάρχουν πλήρη στοιχεία σχετικά με την υφιστάμενη περιβαλλοντική κατάσταση της ευρύτερης περιοχής (υδρογεωλογία, υδρολογία, εδάφη κλπ) αλλά και την ίδια την εγκατάσταση (γεωτεχνική ευστάθεια αναχώματος και χώρου απόθεσης, εκτιμήσεις μακροχρόνιας συμπεριφοράς εξορυκτικών αποβλήτων, κ.α.)».¹⁹¹ Είναι πασιφανές ότι λείπει η συνολική και σωρευτική εικόνα, ενώ εστίες ρύπανσης αποκαλύπτονται παντού. Ο Συνήγορος του Πολίτη παρατηρεί ότι «εμφανίζονται άκρως διστακτικά τα βήματα της διοίκησης όσον αφορά την εφαρμογή της πρόσφατης νομοθεσίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης ή ακόμη και της παλαιότερης περί αποβλήτων, τον προσδιορισμό μεθόδων αποκατάστασης και διαδικασιών επιλογής των κατάλληλων μέτρων, τον εντοπισμό όσων ρυπαίνουν, καθώς και την εξασφάλιση αναγκαίων κονδυλίων αποκατάστασης στην παρούσα, εξαιρετικά δύσκολη οικονομική συγκυρία».¹⁹²

Μπροστά στην κατάσταση αυτή, οι νομοθετικές αντιδράσεις ήταν ελάχιστες. Για παράδειγμα, τροποποιήθηκε ο Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης στερεών αποβλήτων της Περιφέρειας Αττικής.¹⁹³ Άρχισε η υποχρεωτική σύσταση Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ),¹⁹⁴ όπως προβλεπόταν από τον πρόσφατο νόμο για την τοπική ανάπτυξη, την αυτοδιοίκηση και την αποκεντρωμένη διοίκηση.¹⁹⁵ Άλλες υπουργικές αποφάσεις αντιμετώπισαν τεχνικά θέματα.¹⁹⁶

Στη ζοφερή αυτή εικόνα, μπορούν να αντιπαρατεθούν τα καθόλου ευκαταφρόνητα ποσά που διατίθενται για την διαχείριση αποβλήτων. Σύμφωνα με μία πρόσφατη μελέτη, στην περίοδο προγραμματισμού 2000-2006, η χώρα απορρόφησε 663.296.896 ευρώ από τα διαρθρωτικά μέτρα

¹⁸⁷ ΥΠΕΚΑ, *Περιβαλλοντική επιθεώρηση και αποτελέσματα ελέγχων* (ημερομηνία επίσκεψης 13.6.2013)

[<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>].

¹⁸⁸ Συνήγορος του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 53. Πρόκειται για την υπόθεση με αριθμό 155264/2012.

¹⁸⁹ ΥΠΕΚΑ, *Περιβαλλοντική επιθεώρηση και αποτελέσματα ελέγχων* (ημερομηνία επίσκεψης 13.6.2013)

[<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>].

¹⁹⁰ Συνήγορος του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 51.

¹⁹¹ ΥΠΕΚΑ, Γενική Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού, *Απογραφή κλειστών & εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων αποβλήτων (σύμφωνα με άρθρο 20 της οδηγίας 2006/21/ΕΚ, άρθρο 21 της ΚΥΑ 39624/2209/Ε103/2009 -ΦΕΚ Β' 2076-)* (Οκτώβριος 2012) (ημερομηνία επίσκεψης 13.6.2013)

[<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=L%2bY%2fWnsXHkY%3d&tabid=824&language=el-GR>].

¹⁹² Συνήγορος του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 52.

¹⁹³ Άρθρο 33 ν. 3164/2003, όπως τροποποιήθηκε σε διάφορα σημεία από το άρθρο 28 ν. 4122/2013 «*Ενεργειακή Απόδοση Κτιρίων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις*» (ΦΕΚ Α' 42).

¹⁹⁴ Απόφαση Γ.γ. Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας-Θράκης 45037/2012 «*Σύσταση συνδέσμου με την επωνυμία Περιφερειακός Σύνδεσμος Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ) Κεντρικής Μακεδονίας*» (Β' 1908) · Απόφαση Γ.γ. Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης .../2012 «*Σύσταση του Περιφερειακού Συνδέσμου Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Κρήτης (ΦΟΔΣΑ Κρήτης)*» (Β' 1908) · Απόφαση Γ.γ. Αποκεντρωμένης Διοίκησης Στερεάς Ελλάδας .../2012 «*Τροποποίηση σύστασης Περιφερειακού Συνδέσμου Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Περιφέρ.Στερ.Ελλάδας*» (ΦΕΚ Β' 2408).

¹⁹⁵ Άρθρα 13-17 ν. 4071/2012 «*Ρυθμίσεις για την τοπική ανάπτυξη, την αυτοδιοίκηση και την αποκεντρωμένη διοίκηση - Ενωμάτωση Οδηγίας 2009/50/ΕΚ*» (ΦΕΚ Α' 85).

¹⁹⁶ Κ.υ.α. 28745/895/Ε103/2013 «*Τροποποίηση των ειδικών κριτηρίων αποθήκευσης μεταλλικού υδραργύρου που θεωρείται απόβλητο*» (ΦΕΚ Β' 1104) · κ.υ.α. 4229/395/2013 «*Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται με την εκτέλεση κατεδαφιστικών έργων και εργασιών αφαίρεσης αμιάντου ή/και υλικών που περιέχουν αμιάντο από κτίρια, κατασκευές, συσκευές, εγκαταστάσεις και πλοία, καθώς επίσης και με εργασίες συντήρησης, επικάλυψης και εγκλεισμού αμιάντου ή/και υλικών που περιέχουν αμιάντο*» (ΦΕΚ Β' 318).

(14,45% του συνόλου) για την διαχείριση αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων, ενώ στην περίοδο προγραμματισμού 2007-2013 το ποσό αναμένεται να είναι 432176450 ευρώ.¹⁹⁷

Το 2012, η Επιτροπή εισήγαγε ένα είδος πίνακα βαθμολογίας (scoreboard) για τα απόβλητα και την ανακύκλωση: μόνο σε δύο τομείς (αποσύνδεση αποβλήτων-κατανάλωσης, πρόσβαση σε υπηρεσίες αποκομιδής) η βαθμολογία της χώρας δεν άγγιξε το κατώτατο όριο, ενώ η απόδοσή της σε κρίσιμους τομείς (όπως οι ποσότητες αποβλήτων που ανακυκλώνονται και η ικανότητα διαχείρισης) είναι κακή.¹⁹⁸

Σύμφωνα με άλλη πρόσφατη μελέτη, η πλήρης εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (σε όλες της χώρες) θα εξοικονομήσει 72 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως, θα αυξήσει τον ετήσιο κύκλο εργασιών του τομέα διαχείρισης και ανακύκλωσης αποβλήτων κατά 42 δισεκατομμύρια ευρώ και θα δημιουργήσει περισσότερες από 400.000 θέσεις εργασίας έως το 2020.¹⁹⁹ Στη χώρα μας, αντιθέτως, το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) προωθεί την ένταξη της αποκατάστασης ανεξέλεγκτων αποθέσεων άγνωστης προέλευσης στο ήδη αποδυναμωμένο Πράσινο Ταμείο, με συνέπεια να συρρικνώνονται τα περιθώρια χρηματοδότησης ουσιαστικότερων περιβαλλοντικών δράσεων.²⁰⁰

Συντάκτης ενότητας για τα απόβλητα: Γιώργος Χασιώτης, g.chasiotis@wwf.gr

10. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Κατά την περίοδο αναφοράς, τα πλήγματα στο φυσικό περιβάλλον παρέμειναν σταθερά και ισχυρά. Η φύση εξακολουθεί να λαμβάνει την τελευταία θέση στην ιεράρχηση των πολιτικών προτεραιοτήτων και ιδιαίτερα εκείνων που προωθούνται για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Όπως αναλύεται και σε άλλες ενότητες της παρούσας έκθεσης, ρυθμίσεις για την προστασία και τη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος αντιμετωπίζονται σαν εμπόδια στην ανάπτυξη της χώρας. Το ΥΠΕΚΑ υιοθετεί αυτή την αντιμετώπιση, αγνοώντας προκλητικά τον θεσμικό του ρόλο και απαξιώνοντας την εφαρμογή της σχετικής με την προστασία της φύσης νομοθεσίας και τη διοικητική δομή που απαιτείται για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι παρά την εκκρεμότητα που απορρέει από τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τη Βιοποικιλότητα, τα βήματα στα οποία έχει ήδη προβεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, και τη σχετική εργασία που έχει προηγηθεί για περισσότερα από 2 χρόνια, η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα παραμένει σε εκκρεμότητα. Αντίστοιχα ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι κατά την περίοδο αναφοράς, σημειώθηκε ελάχιστη πρόοδος όσον αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων του ν.3937/2011, για τον οποίο υπολείπονται σειρά εκτελεστικών πράξεων, ενώ δεν σταματούν οι προσπάθειες ανατροπής τόσο συγκεκριμένων διατάξεων όσο και του πνεύματος του νόμου που αναγνωρίζει την αξία διατήρησης του φυσικού κεφαλαίου της χώρας.

10.1. Προστασία ενδιαιτημάτων και ειδών

Η Ελλάδα σημειώνει σημαντικές ελλείψεις και καθυστερήσεις στην εκπλήρωση βασικών νομικών της υποχρεώσεων που απορρέουν κυρίως από την ευρωπαϊκή νομοθεσία και ειδικά τις οδηγίες 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους και 2009/147/ΕΚ για τα άγρια πτηνά. Η υποχρέωση εφαρμογής των δύο οδηγιών έχει τεθεί ως προτεραιότητα και στη νέα Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση των περιοχών Natura.

¹⁹⁷ Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, *Είναι αποτελεσματική η χρηματοδότηση έργων υποδομών διαχείρισης αστικών αποβλήτων μέσω διαρθρωτικών μέτρων ως τρόπος βοήθειας προς τα κράτη μέλη ώστε να επιτύχουν τους στόχους της πολιτικής διαχείρισης αποβλήτων της ΕΕ;* (Ειδική έκθεση αριθ. 20/2012) (ημερομηνία επίσκεψης 11.6.2013) [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SRCA:2012:20:FIN:EL:PDF>].

¹⁹⁸ European Commission, *Environment: a new medals table for waste management* (Reference IP/12/888, 7.8.2012) ημερομηνία επίσκεψης 11.6.2013) [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-888_en.htm].

¹⁹⁹ European Commission DG Waste, *Implementing EU waste legislation for green growth* (29.11.2011) (ημερομηνία επίσκεψης 22.7.2013) [<http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/study%2012%20FINAL%20REPORT.pdf>] · European Commission Press Release, *Waste – a short cut to job creation and lower costs* (ημερομηνία επίσκεψης 22.7.2013) [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-18_en.htm?locale=en].

²⁰⁰ ΥΠΕΚΑ – ΕΥΕΠ, *Ενημέρωση και πρόσκληση των αρμόδιων υπηρεσιών για την διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης των αιτημάτων ένταξης έργων αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας που αφορούν σε απόβλητα άγνωστης προέλευσης* (α.π. οικ. 229/30.05.2013).

Υπενθυμίζεται ότι η Ελλάδα όφειλε μέχρι το 2012, να κατοχυρώσει θεσμικά τις περιοχές Natura, να καθορίσει στόχους διατήρησης για κάθε μια περιοχή και να προχωρήσει με τη διαχείριση της κάθε περιοχής. Για την εκπλήρωση αυτής της υποχρέωσης, η Ελλάδα είχε στη διάθεση της μια περίοδο έξι ετών από την έγκριση του καταλόγου των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας της μεσογειακής βιογεωγραφικής περιοχής (Απόφαση 2006/613/ΕΚ²⁰¹).

Με τον ν. 3937/2011, η Ελλάδα εμπρόθεσμα χαρακτήρισε τις περιοχές Natura ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης. Με τον τρόπο αυτό κατοχύρωσε τις περιοχές θεσμικά σε εθνικό επίπεδο και τις ενέταξε στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών. Η θεσμική αυτή κατοχύρωση ωστόσο δεν είναι επαρκής για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Ως εκ τούτου, ο ν. 3937/2011 (άρθρο 8) εξειδικεύει τη διαδικασία για τον καθορισμό στόχων διατήρησης και τελικά την εφαρμογή μέτρων διαχείρισης. Παρά την εκπνοή της προθεσμίας, η διαδικασία αυτή δεν έχει κινηθεί, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να μην έχει θέσει στόχους διατήρησης και να μην έχει προχωρήσει με τη διαχείριση των περιοχών Natura.

Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι μόνο το 30% των περιοχών Natura 2000 εμπίπτει στην αρμοδιότητα κάποιου θεσμοθετημένου σχήματος διαχείρισης, δηλαδή στους 29 φορείς διαχείρισης που έχουν θεσπιστεί. Όπως αναλύεται παρακάτω οι φορείς αυτοί αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα, υπολειπονται, δεν διαθέτουν στην πλειονότητα τους εγκεκριμένα σχέδια διαχείρισης και αδυνατούν να εκπληρώσουν τον ρόλο τους. Το υπόλοιπο 70% των περιοχών βρίσκεται, επί της ουσίας, εκτός στοχευμένης διαχείρισης.

Η Ελλάδα δεν είναι το μόνο κράτος μέλος που αντιμετωπίζει προβλήματα στη διαχείριση των περιοχών Natura. Για τον λόγο αυτό, τα κράτη-μέλη, με τη συνδρομή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχουν κινηθεί μια διαδικασία βιογεωγραφικών σεμιναρίων με θέμα τη διαχείριση των περιοχών Natura. Μέσω της δικτύωσης, ανταλλαγής πληροφοριών και καλών πρακτικών για τη διαχείριση των επλεγμένων οικοτόπων και ειδών, με τη συμμετοχή ειδικών, επιδιώκεται η προώθηση της διαχείρισης των περιοχών Natura 2000. Παρόλο που η χώρα θα μπορούσε να επωφεληθεί ουσιαστικά από τη συμμετοχή σε αυτή τη διαδικασία, προς το παρόν η Ελλάδα δεν έχει συμμετάσχει στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις και δεν είναι σαφές αν θα συμμετάσχει στο σεμινάριο που αναμένεται να λάβει χώρα τους πρώτους μήνες του 2014.

Αντίστοιχη αδιαφορία επιδεικνύει το ΥΠΕΚΑ και στην κατανόηση των αναγκών που προκύπτουν για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της χώρας αναφορικά με τη διατήρηση και τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000. Συγκεκριμένα, έχει καθυστερήσει την ολοκλήρωση του Πλαισίου Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΔ, Prioritized Action Frameworks).²⁰² Ουσιαστικά πρόκειται για ένα εργαλείο με το οποίο το κράτος μέλος ιεραρχεί τις προτεραιότητες σχετικά με τις ανάγκες διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών Natura 2000. Το ΠΔΔ προκρίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως απαραίτητο εργαλείο για τον εντοπισμό χρηματοδοτικών ευκαιριών για την κάλυψη των αναγκών αυτών αρχικά κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Παρόλο που ο σχεδιασμός για την επόμενη προγραμματική περίοδο έχει ξεκινήσει, το ΥΠΕΚΑ δεν διαθέτει ακόμη αυτό το χρήσιμο εργαλείο.

Ένας χρόνος έχει περάσει από την προηγούμενη ανασκόπηση της νομοθεσίας που είχε επισημάνει το πρόβλημα αυτό και ακόμη το έργο της εποπτείας και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων δεν έχει προχωρήσει. Υπενθυμίζεται ότι η παρακολούθηση της κατάστασης των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων αποτελεί υποχρέωση της χώρας που απορρέει από την οδηγία 92/43/ΕΟΚ και είναι απαραίτητη για την επαρκή και αξιόπιστη συγκέντρωση δεδομένων που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της 3^{ης} εξαετούς αναφοράς που η Ελλάδα οφείλει να υποβάλει το 2013. Χωρίς μελέτες στο πεδίο, συγκέντρωση νέων δεδομένων και στη συνέχεια την επεξεργασία τους, η Ελλάδα φαίνεται να αδυνατεί να ανταποκριθεί σε αυτή την υποχρέωση. Η καθυστέρηση δεν συντελεί μόνο στη μη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, αλλά και με τις απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας η οποία προβλέπει ότι το ΥΠΕΚΑ διατηρεί «*βάση δεδομένων με όλα τα διαθέσιμα στοιχεία για την οικολογική κατάσταση και την*

²⁰¹ Σημειώνεται ότι κατά την περίοδο αναφοράς δημοσιοποιήθηκε επικαιροποιημένος κατάλογος των περιοχών με την Εκτελεστική απόφαση της Επιτροπής 2013/29/ΕΕ, της 16.11.2012, για την έγκριση του έκτου ενημερωμένου καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή (ΕΕ L 24 της 26.1.2013, σ. 647-739.)

²⁰² Τα Πλαίσια Δράσεων Προτεραιότητας προβλέπονται από το άρθρο 8 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ: βλ. επίσης European Commission Staff Working Paper, *Financing Natura 2000-Investing in Natura 2000: Delivering Benefits for nature and people* [SEC(2011) 1573 final, Brussels 12.12.2011].

κατάσταση διαχείρισης όλων των προστατευόμενων περιοχών ανά την Επικράτεια» (άρθρο 3, ν. 3937/2011).

Πέρα από τα παραπάνω, νέες υποχρεώσεις προκύπτουν σε συνέχεια της απόφασης του ΣτΕ για την πιο αποτελεσματική προστασία των περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί από την παγκόσμια περιβαλλοντική οργάνωση Birdlife International ως Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠ).

Συγκεκριμένα, το ΣτΕ, εξετάζοντας αίτηση ακύρωσης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας έκρινε «καταρχήν δεν αποκλείεται η εγκατάσταση αιολικών πάρκων εντός ή πλησίον περιοχών του δικτύου Natura 2000, και ΖΕΠ, αλλά το επιτρεπτό ή μη εξετάζεται κατά περίπτωση». Ωστόσο, «κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αιολικών πάρκων που βρίσκονται σε περιοχές εκτός των περιοχών ΖΕΠ, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη πουλιών που είναι εν δυνάμει ευαίσθητα στη λειτουργία των εν λόγω εγκαταστάσεων, ιδίως αν το υπό έγκριση αιολικό πάρκο βρίσκεται στην περιοχή σημαντικού διαδρόμου αποδημητικών πτηνών (μεταναστευτικής στενωπού) ή σε θαλάσσια περιοχή σημαντική για τα πουλιά, ή σε σημαντική περιοχή για τα πουλιά (ΣΠΠ), η οποία ακόμη δεν έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ. Το καθεστώς προστασίας των ΣΠΠ είναι, μάλιστα, αυστηρότερο σε σχέση με τις ΖΕΠ, διότι, όπως εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη, δεν επιδέχεται τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 6 παρ. 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, δηλαδή δεν παρέχει τη δυνατότητα έγκρισης έργων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως» (ΣτΕ 1422/2013, σκ. 11η). Με τον τρόπο αυτό, το δικαστήριο από τη μία δέχεται τη δυνατότητα χωροθέτησης αιολικών εντός μιας περιοχής ΖΕΠ, από την άλλη κρίνει ότι μια τέτοια εγκατάσταση μπορεί να μη γίνει δεκτή ή να τεθούν περιβαλλοντικοί όροι, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το ΣτΕ έκρινε ότι οι συγκεκριμένοι όροι και ιδιαίτερα η εκπόνηση ειδικής ορνιθολογικής μελέτης πρέπει να επεκταθούν και στις ΣΠΠ, ανεξάρτητα από το αν έχουν θεσμοθετηθεί εθνικά ή όχι. Για το θέμα αυτό, το δικαστήριο επιφυλάχθηκε να αποφασίσει οριστικά μετά τη συμπλήρωση δίμηνης προθεσμίας, χωρίς νέα συζήτηση στο ακροατήριο (ΣτΕ 1422/2013, σκ. 15^η).

Μικροί νησιωτικοί υγρότοποι: Η δημόσια διοίκηση έχει ενσωματώσει σε μερικό βαθμό τις κατευθύνσεις και ρυθμίσεις του προεδρικού διατάγματος για την προστασία των μικρών νησιωτικών υγροτόπων (ΦΕΚ ΑΑΠ 229/19.06.2012), ένα χρόνο μετά την υπογραφή του. Ειδικές ρυθμίσεις προστασίας και δείγματα εφαρμογής του π.δ. σημειώνονται σε αποφάσεις της διοίκησης σχετικές με θέματα χωροταξίας/πολεοδομίας,²⁰³ ρύθμισης δραστηριοτήτων,²⁰⁴ περιβαλλοντικής αδειοδότησης ή με άλλες διαδικασίες.²⁰⁵ Στον αντίποδα βρίσκονται οι περιπτώσεις δήμων που δεν γνωρίζουν το π.δ. ή επιδιώκουν την ανάκληση προστατευόμενων υγροτόπων από τον κατάλογο του π.δ.. Η αμφισημία που παρατηρείται, οφείλεται εν μέρει σε αδιευκρίνιστα θέματα ρύθμισης και ερμηνείας του π.δ., και θα μπορούσε να επιλυθεί με ερμηνευτική παρέμβαση του ΥΠΕΚΑ.

10.2. Θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών

Στο επίπεδο της νομικής κατοχύρωσης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας, οι εξελίξεις ήταν σχεδόν ανύπαρκτες. Τον Δεκέμβριο 2012, το ΥΠΕΚΑ έθεσε σε διαβούλευση σχέδιο προεδρικού διατάγματος για τον χαρακτηρισμό του όρους Μαινάλου ως περιφερειακό πάρκο. Όπως και η διαβούλευση για την περίπτωση του Μαινάλου, έτσι καμία από τις διαβουλεύσεις των προηγούμενων ετών δεν οδήγησε σε ολοκλήρωση της διαδικασίας χαρακτηρισμού και έκδοση σχετικού προεδρικού διατάγματος που να κατοχυρώνει τις περιοχές προστασίας. Εξαιρέση

²⁰³ Υ.α. 18952/11.04.2012 «Αναστολή χορήγησης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στην περιοχή «έλος Βουτούμι» στους Αντίπαξους ν (ν. Κέρκυρας)» (ΦΕΚ ΑΑΠ 126). Αποφ. Γ.Γ. Α.Δ. Νοτίου Αιγαίου 17250/2582/ 24.04.2012 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) του Δήμου Πάρου νήσου Πάρου Νομού Κυκλάδων» (ΦΕΚ ΑΑΠ 148).

²⁰⁴ Η παρουσία μικρών νησιωτικών υγροτόπων αποτέλεσε την αιτία για την ανάκληση αποφάσεων παραχώρησης απλής χρήσης αιγιαλού παραλίας και την επανεξέταση χωροθέτησης των στοιχείων (ομπρέλες, καντίνα) σε άλλη θέση (Αποφ. Δ.Σ. Χανίων 112/2012, ΑΔΑ: Β4ΓΛΩΗ5-ΚΘΓ).

²⁰⁵ Αποφ. Αντιφερειάρχη Ιονίων Νήσων 16914/3672/ 30.03.2012 «Επιβολή προστίμου για επιχωμάτωση έλους στη θέση Ακόνι Δήμου Μεγανησίου Νομού Λευκάδας σύμφωνα με τον Ν.1650/86» (ΑΔΑ: Β4Β77ΛΕ-Ψ87).

αποτελεί η ολοκλήρωση του χαρακτηρισμού της Λίμνης Καστοριάς ως περιοχή προστασίας της φύσης με π.δ. που εκδόθηκε τον Ιούνιο 2012.²⁰⁶

Κι ενώ οι εκκρεμότητες του ΥΠΕΚΑ συσσωρεύονται, ο αναπληρωτής υπουργός ΠΕΚΑ προέβη στην έκδοση υπουργικής απόφασης για τον καθορισμό χρήσεων και περιορισμών δόμησης στην περιοχή αρμοδιότητας του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης.²⁰⁷ Η απόφαση επικαλείται το άρθρο 21 (9) του ν. 1650/1986 όπως τροποποιήθηκε από τον ν. 3937/2011, που δίνει τη δυνατότητα έκδοσης υπουργικής απόφαση, η οποία «μπορεί να καθορίζει όρους και περιορισμούς για επεμβάσεις και δραστηριότητες που είναι δυνατόν να έχουν βλαπτική επίδραση στις παραπάνω περιοχές, στοιχεία ή σύνολα». Ωστόσο, το 2009 είχε ήδη εκδοθεί κ.υ.α. χαρακτηρισμού της περιοχής ως Εθνικού Πάρκου²⁰⁸, κατά παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας που απαιτεί έκδοση προεδρικού διατάγματος για τον χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως εθνικό πάρκο. Ως εκ τούτου, τρία και πλέον έτη μετά την έκδοση αυτής της παράτυπης κ.υ.α. και έξι χρόνια μετά την έγκριση της ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης, η έκδοση της νέας υ.α. φαντάζει περισσότερο ως άλλη μία προσπάθεια παράκαμψης των νομικών υποχρεώσεων παρά ως συντονισμένη προσπάθεια κατοχύρωσης του πολύτιμου οικοσυστήματος της Ροδόπης ως εθνικό πάρκο.

Την ανάγκη έκδοσης προεδρικών διαταγμάτων, έναντι αποφάσεων, για την κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών επανέλαβε το Συμβούλιο της Επικρατείας σε πρόσφατη απόφαση του, με την οποία ακυρώνει την πράξη χαρακτηρισμού του Εθνικού Πάρκου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης²⁰⁹ (ΣτΕ 545/2012). Υπενθυμίζεται ότι αίτηση ακύρωσης είχαν υποβάλει έξι περιβαλλοντικές οργανώσεις²¹⁰, αντιδρώντας στην επιδείνωση του καθεστώτος προστασίας της περιοχής που επέτρεπε εξαιρετικά οχλούσες δραστηριότητες σε ιδιαίτερος ευαίσθητα τμήματα των κατ' επίφαση προστατευόμενων υγροτόπων και στην απειλή την οικολογική ακεραιότητα της περιοχής.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι ενώ μέχρι πρότινος η διαδικασία χαρακτηρισμού ήταν απαραίτητη για όλες τις περιοχές που έχουν ενταχθεί στο οικολογικό δίκτυο Natura 2000, βάσει της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, με την ψήφιση του ν. 3937/2011 αυτό δεν αποτελεί πλέον απαίτηση. Όπως προαναφέρθηκε, ο ν. 3937/2011 κατοχύρωσε τις περιοχές Natura ως μέρος του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, εντάσσοντας τις στην κατηγορία «περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών» (άρθρο 4) και απαλλάσσοντας τη διοίκηση από μια μεγάλη και απαιτητική διαδικασία. Οφείλει όμως το ΥΠΕΚΑ να θέσει προτεραιότητες και με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο να ιεραρχήσει τις περιοχές εκείνες που θα πρέπει να κατοχυρωθούν με κάποιον επιπλέον χαρακτηρισμό και να ενταχθούν σε μία από τις υπόλοιπες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών που προβλέπει ο νόμος. Μια τέτοια ιεράρχηση θα επιτάχυνε τη διαδικασία θεσμικής ολοκλήρωσης του εθνικού συστήματος των προστατευόμενων περιοχών, θα συνέβαλε στην απαγκίστρωση από αντιλήψεις του παρελθόντος και τελικά θα επέτρεπε στη διοίκηση να επικεντρωθεί στη διαχείριση και ουσιαστική προστασία των προστατευόμενων περιοχών.

Επιπλέον άξια μνείας εξέλιξη ήταν η έκδοση από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και το ΥΠΕΚΑ κοινής εγκυκλίου για τις προστατευόμενες περιοχές.²¹¹ Η εγκύκλιος απευθύνεται προς τις διευθύνσεις αγροτικής οικονομίας και κτηνιατρικής των περιφερειών, τους φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και τον ΟΠΕΚΕΠΕ και ενημερώνει τους αποδέκτες για το καθεστώς προστασίας των περιοχών, σύμφωνα με τις κατηγορίες του νόμου για τη βιοποικιλότητα (ν. 3937/2011), τονίζοντας μεταξύ άλλων ότι εκτάσεις εντός περιοχών απόλυτης

²⁰⁶ Π.δ. της 14.6./19.6.2012 «Χαρακτηρισμός της περιοχής της λίμνης Καστοριάς ως περιοχής προστασίας της φύσης και ίδρυση Φορέα Διαχείρισης αυτής» (ΦΕΚ ΑΑΠ 226). Σημειώνουμε ότι το ΠΔ δεν είχε εκδοθεί κατά την περίοδο συγγραφής της περσινής έκθεσης και ως εκ τούτου είχε αναφερθεί ως εκκρεμότητα.

²⁰⁷ Υ.α. 61762/2012 «Καθορισμός χρήσεων και περιορισμών δόμησης για τη προστασία χερσαίων και υδάτινων εκτάσεων της περιοχής αρμοδιότητας του Φορέα Διαχείρισης (Φ.Δ.) Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης (Ε.Π.Ο.Ρ.)» (ΦΕΚ ΑΑΠ 406).

²⁰⁸ Κ.υ.α. 40379/2009 «Χαρακτηρισμός χερσαίων και υδάτινων περιοχών της Οροσειράς Ροδόπης ως Εθνικό Πάρκο» (ΦΕΚ Δ' 445), όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε από την όμοια κ.υ.α. 14333/2010 (ΦΕΚ Δ' 209).

²⁰⁹ ΚΥΑ 44549/2008 «Χαρακτηρισμός των υγροβιοτόπων Δέλτα Νέστου, Λίμνης Βιστωνίδας με λιμνοθαλάσσια και λιμνιαία χαρακτηριστικά, Λίμνης Ισμαρίδας και της ευρύτερης περιοχής τους ως Εθνικό Πάρκο με Περιφερειακή Ζώνη» (ΦΕΚ Δ' 497).

²¹⁰ Οι έξι οργανώσεις: Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Καλλιστώ – Περιβαλλοντική Οργάνωση για την Άγρια Ζωή και τη Φύση και WWF Ελλάς.

²¹¹ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων & Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013, 26 Φεβρουαρίου). «Οδηγίες σχετικά με την εφαρμογή του ν. 4061/2012 στις προστατευόμενες περιοχές των άρθρων 18 & 19 του ν. 1650/1986 όπως αυτός ισχύει σήμερα». Αρ. Πρωτ. 599/26267.

προστασίας της φύσης «που ανήκουν στο ελληνικό δημόσιο δεν επιτρέπεται να αξιοποιούνται για οποιαδήποτε χρήση, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. Α2 και Α3 του ν. 3986/2011». Επισημαίνει επίσης τη σημασία των διαχειριστικών σχεδίων, καθώς και την υποχρέωση των αρμόδιων υπηρεσιών να ζητούν γνώμη από τους φορείς διαχείρισης, όταν τίθεται θέμα χρήσεων σε ακίνητα του ΥΠΑΑΤ που βρίσκονται εντός προστατευόμενων περιοχών.

Πάρκο Πρεσπών: Τρία χρόνια μετά την υπογραφή της Διεθνούς Συμφωνίας για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών, η Ελλάδα ακόμη δεν την έχει κυρώσει. Το αποτέλεσμα είναι ότι παρά την κύρωση της συμφωνίας από τις γείτονες χώρες Αλβανία και Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και την Ευρωπαϊκή Ένωση με απόφαση, η Συμφωνία δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί.

Ως αποτέλεσμα της ελληνικής κωλυσιεργίας, η συνεργασία για τη διασυνοριακή διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες με πιο αξιοσημείωτη την αδυναμία σύστασης τετραμερούς ομάδας εργασίας για τη διαχείριση των υδάτων που η Συμφωνία προβλέπει. Παρά το γεγονός ότι Πάρκο Πρεσπών αποτελεί ελληνική πρωτοβουλία και ενώ έχει τη στήριξη όλων των τοπικών και γειτονικών φορέων, το ΥΠΕΚΑ εμποδίζει την ολοκλήρωση και θεσμική κατοχύρωση της πρότυπης αυτής διασυνοριακής συνεργασίας.

10.3. Προστασία ειδών

Θαλάσσια χελώνα στον Κυπαρισσιακό Κόλπο: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε τον Σεπτέμβριο 2012 στην Ελλάδα αιτιολογημένη γνώμη λόγω των ελλείπων μέτρων που η χώρα έχει λάβει για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta* στη Δυτική Πελοπόννησο, και συγκεκριμένα στην περιοχή της Κυπαρισσίας, η οποία αποτελεί τη δεύτερη πιο σημαντική περιοχή ωοτοκίας της χελώνας στη Μεσόγειο, μετά τη Ζάκυνθο. Η περιοχή αποτελεί επιπλέον ένα από τα σημαντικότερα αμμοθινικά συστήματα στην χώρα. Στη σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής σημειώνεται ότι η Ελλάδα εξακολουθεί να ανέχεται την ύπαρξη έργων και δραστηριοτήτων χωρίς να έχουν αξιολογηθεί δεόντως οι επιπτώσεις του στην συγκεκριμένη περιοχή, που έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000. Οι αυθαίρετες κατασκευές, η παράνομη διάνοιξη οδών και οι υποβληθείσες αιτήσεις οικοδομής για 50 κατοικίες από εταιρία που επιδιώκει την εμπορική εκμετάλλευση μεγάλης έκτασης σε ένα από τα πιο σημαντικά τμήματα της προστατευόμενης περιοχής, χωρίς την απαραίτητη αξιολόγηση, οδήγησαν στην παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ενώ η υπόθεση βρισκόταν πλέον προ των πυλών του Δικαστηρίου, το ΥΠΕΚΑ συγκρότησε τον Μάρτιο 2013 Επιτροπή «για την προώθηση πλαισίου και δράσεων προστασίας των Οικοτόπων και των Ειδών της περιοχής Natura 2000 της Κυπαρισσίας». Συγκεκριμένα, η σχετική απόφαση καθορίζει το αντικείμενο της Επιτροπής ως τη θέσπιση πλαισίου προστασίας και διαχείρισης και για τις 3 γειτονικές περιοχές Natura (GR2550005 – Θίνες Κυπαρισσίας, GR 2330005 – Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, Λίμνη Καϊάφα και GR 2330008 Κόλπος Κυπαρισσίας) και την παρακολούθηση και τον συντονισμό των ενεργειών των συναρμόδιων υπηρεσιών και φορέων σχετικά με την αντιμετώπιση οχλήσεων και πιέσεων για τη μεσοπρόθεσμη και την οριστική θεσμική θωράκιση της περιοχής.

Το πρώτο αποτέλεσμα της Επιτροπής ήταν η επεξεργασία απόφασης για αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών, στην εν λόγω περιοχή²¹². Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι είχαν προηγηθεί τον Απρίλιο νέες παρεμβάσεις στον χώρο όπου σχεδιάζονται οι κατοικίες και είχαν ισοπεδωθεί αμμοθινικές εκτάσεις²¹³. Υπό τον συντονισμό της Επιτροπής, εκπονούνται συμπληρωματικές μελέτες έρευνας και αναμένεται η επικαιροποίηση της ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης και ο καθορισμός των μέτρων διαχείρισης

²¹² ΥΑ 28353/2013 «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπαρισσίας GR 2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας)» (ΦΕΚ ΑΑΠ 180).

²¹³ ΑΡΧΕΛΩΝ, Κρατική αναβλητικότητα και επιχειρηματικά μικροσυμφέροντα καταστρέφουν προστατευόμενες περιοχές: Καταδίκασαν τις «Θίνες Κυπαρισσίας» (Natura 2000 - GR 2550005) σε θάνατο... με όργωμα! (Δελτίο τύπου, 23 Απριλίου 2013) [<http://www.archelon.gr/contents/ourdelta.php?row=row10&nid=576>].

που απαιτούνται για την προστασία της περιοχής. Η περίοδος ωτοκίας όμως έχει ήδη ξεκινήσει και δεν έχουν ληφθεί τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή της όχλησης.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, μετά από παρέμβαση των περιβαλλοντικών οργανώσεων²¹⁴, ήδη από το 2010 και με συνεχιζόμενες αναφορές τους μέχρι σήμερα, η Γραμματεία της Σύμβασης της Βέρνης διερευνά την υπόθεση. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα καλείται μέχρι το τέλος του Ιουλίου 2013, να αποστείλει αναλυτική ενημέρωση με τις θεσμικές και διοικητικές αποφάσεις (περιλαμβανομένων και πρωτοκόλλων κατεδάφισης παράνομων κατασκευών) και τα διαχειριστικά μέτρα που έχει λάβει καθώς και με την κατάσταση διατήρησης και διαχείρισης της περιοχής, ώστε η κατάσταση να αξιολογηθεί εκ νέου στην επόμενη συνάντηση της Γραμματείας τον Σεπτέμβριο 2013.

Προβληματισμό πάντως προκαλεί το γεγονός ότι μέχρι σήμερα οι διαδικασίες θεσμικής κατοχύρωσης και διαχείρισης των γειτονικών περιοχών - π.χ. της περιοχής GR 2330005 – Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, Λίμνη Καϊάφα, παρόλο που μοιράζονται κοινά οικολογικά χαρακτηριστικά, έχουν ακολουθήσει διακριτές πορείες, χωρίς απόπειρα συντονισμού.

Δηλητηριασμένα Δολώματα: Η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων συνεχίζει να αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές απειλές για την άγρια πανίδα της χώρας. Την περίοδο αναφοράς διάφορα περιστατικά που καταγράφηκαν (ένας μαυρόγυπας στον Έβρο, δύο στικταετοί κι ένα τσακάλι στο δέλτα του Νέστου, ένας λύκος στον Όλυμπο, μια αρκούδα με το μικρό της στα Γρεβενά, δύο ασπροπάρηδες πρόσφατα στις Σέρρες) υποδηλώνουν μια έξαρση του φαινομένου.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, σε συνέχεια αναφοράς που υπέβαλαν περιβαλλοντικές οργανώσεις μετά το περιστατικό της μαζικής δηλητηρίασης που εξαφάνισε μια αποικία όρνιων στα Στενά του Νέστου το 2012, αποτελεί τη μόνη συντονισμένη προσπάθεια πολιτειακού φορέα για αντιμετώπιση του παράνομου φαινομένου.²¹⁵ Κατά την περίοδο που εξετάζει η παρούσα έκθεση, ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε τις συναρμόδιες υπηρεσίες να απαντήσουν στις καταγγελίες των περιβαλλοντικών οργανώσεων και να ορίσουν συνάντηση ώστε να ληφθούν τα απαιτούμενα μέτρα για την αντιμετώπιση της πρακτικής των δηλητηριασμένων δολωμάτων και την ορθότερη διαχείριση της περιοχής του Νέστου. Με δεδομένο ότι τα περιστατικά πλέον έχουν αυξηθεί, το θέμα δεν αφορά μόνο την περιοχή του Νέστου, αλλά την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσία στην επικράτεια.

Παρά τις καθυστερήσεις στις απαντήσεις των περισσότερων υπηρεσιών, οργανώθηκε συνάντηση εργασίας των Δεκεμβρίου 2012. Ο μεγάλος απών ήταν το ΥΠΕΚΑ. Με δεδομένη την ελλιπή ανταπόκριση των υπηρεσιών στο ζήτημα των δηλητηριασμένων δολωμάτων, αλλά κυρίως με την απουσία προληπτικών μέτρων που αφορούν κυρίως τον περιορισμό των κινήτρων για χρήση των δολωμάτων, εποικείται και νεώτερη συνάντηση για τον καθορισμό των μέτρων που μπορούν να ληφθούν. Σε κάθε περίπτωση, η συγκέντρωση των συναρμόδιων φορέων αποτελεί ήδη ένα πρώτο βήμα στη σωστή κατεύθυνση.

Σεισμικές έρευνες: Τον Νοέμβριο 2012, όπως αναφέρθηκε στην ειδική ενότητα για τα ορυκτά καύσιμα, ξεκίνησαν οι σεισμικές έρευνες για τον εντοπισμό υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων. Οι σεισμικές έρευνες είχαν προγραμματιστεί να γίνουν σε περιοχές ιδιαίτερης σημασίας για προστατευόμενα θαλάσσια θηλαστικά και ειδικά για τον φουσητήρα (*Physeter macrocephalus*) και τον ζιφιό (*Ziphius cavirostris*). Παρά τις εκκλήσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων, δεν έγινε γνωστό εάν ελήφθησαν υπόψη οι κατευθυντήριες οδηγίες της Συμφωνίας ACCOBAMS (Resolution 4.17: Guidelines To Address The Impact Of Anthropogenic Noise On Cetaceans In The ACCOBAMS Area). Επίσης, παρά την ολοκλήρωση των ερευνών, δεν υπήρξε ενημέρωση για εντοπισμό θαλάσσιων θηλαστικών στην περιοχή της έρευνας, για την υιοθέτηση διεθνώς αποδεκτών μέτρων και πρακτικών και την αποτελεσματικότητα τους ούτε και για τυχόν προσαρμογές στην ερευνητική δραστηριότητα λόγω παρουσίας κάποιων εκ των προστατευόμενων ειδών.

²¹⁴ Πρόκειται για τις περιβαλλοντικές οργανώσεις: MEDASSET και ΑΡΧΕΛΩΝ.

²¹⁵ Την αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη υπέβαλαν οι οργανώσεις: Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, Αρκτούρος, Αρχέλων, Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Καλλιστό, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, ΜΟm και WWF Ελλάς.

Εμπόριο απειλούμενων ειδών: Κατά την περίοδο αναφοράς σημειώθηκε πρόοδος σε ορισμένα θέματα. Στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης της Σύμβασης CITES, η διοργανώτρια χώρα Ταϊλάνδη δεσμεύτηκε να λάβει τα απαραίτητα μέτρα ώστε να κλείσει μία από τις κυριότερες αγορές για την παράνομη διακίνηση και εμπορία ελεφαντόδοντου, που είναι η ίδια η Ταϊλάνδη. Αντίστοιχα, αυτή τη χρονιά έχουν σημειωθεί σημαντικές επιτυχίες κατάσχεσης παράνομων «εμπορευμάτων» σε διάφορες χώρες είτε αυτά αφορούν ελεφαντόδοντο, το κέρασ του ρινόκερου, το πτερύγιο καρχαριών, τμήματα της τίγρης, ή και τροπικά είδη φυτών, αλλά και δεσμεύσεις κρατών για περισσότερους ελέγχους και πιο αυστηρές ακυρώσεις. Παράλληλα, ο ΟΗΕ αναγνώρισε την παράνομη διακίνηση και εμπορία απειλούμενων ειδών ως σοβαρό έγκλημα.

Στην Ελλάδα, επικαιροποιήθηκε η κ.υ.α. που διέπει την εμπορία των ειδών της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας.²¹⁶ Στο πλαίσιο αυτό επίκαιρη κρίνεται η ανανέωση του σχετικού καταλόγου που περιέχεται στο π.δ. 67/1981 (ΦΕΚ Α' 23, διόρθωση και συμπλήρωση στο ΦΕΚ Α' 43/1981) «Περί προστασίας της αυτοφυούς Χλωρίδος και Άγριας Πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και Ελέγχου της Ερεύννης επ' αυτών» με τη διαδικασία που προβλέπει ο ν. 3937/2011, ώστε να υπάρξει πιο αποτελεσματική προστασία της φυτικής βιοποικιλότητας της χώρας.

10.4. Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών

Το μόνο σχήμα διαχείρισης που επιχειρεί την υλοποίηση διαχειριστικών δράσεων είναι οι φορείς διαχείρισης, στην αρμοδιότητα των οποίων εμπίπτει περίπου το 30% των περιοχών Natura της χώρας. Οι φορείς διαχείρισης αντιμετωπίζουν σημαντικά και χρόνια προβλήματα, με κυριότερα την απουσία πολιτικής, στρατηγικής και συντονισμού από το εποπτεύον ΥΠΕΚΑ. Κατά την περίοδο ωστόσο αναφοράς, οι φορείς διαχείρισης, μετά από μια έντονη και μακρά περίοδο φημολογίας, συμπεριλήφθησαν στους φορείς του δημοσίου που συγχωνεύτηκαν ή καταργήθηκαν.

Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο 2012 τέθηκε σε διαβούλευση σχέδιο νόμου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, το οποίο περιλάμβανε τη συγχώνευση ή κατάργηση 24 από τους 29 φορείς διαχείρισης. Παρά τις έντονες αντιδράσεις κατά τη διαδικασία της διαβούλευσης, ακόμα και από το επίσημο γνωμοδοτικό όργανο του κράτους για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (την Επιτροπή Φύση 2000), για τον άκαιρο και προσχηματικό χαρακτήρα του εγχειρήματος, το σχέδιο νόμου, χωρίς πολλές μεταβολές, κατατέθηκε στη Βουλή και ψηφίστηκε οριακά τον Ιανουάριο του 2013.²¹⁷ Η μόνο αξιοσημείωτη μεταβολή ήταν η εισαγωγή μίας μεταβατικής διάταξης, με την οποία οι διατάξεις του νόμου για τους φορείς διαχείρισης τίθενται σε ισχύ ένα έτος αργότερα «για λόγους εξασφάλισης της δυνατότητας υλοποίησης των χρηματοδοτούμενων πράξεων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου» (άρθρο 8, παρ. 20 ν. 4109/2013). Οι 29 φορείς διαχείρισης προβλέπεται να γίνουν 14 στις αρχές του 2014, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

Υφιστάμενοι φορείς διαχείρισης	Νέοι φορείς διαχείρισης
Δέλτα Έβρου Δάσους Δαδιά	Δέλτα Έβρου και Δάσους Δαδιάς
Δέλτα Νέστου, Ισμαρίδας, Βιστωνίδας Οροσειράς Ροδόπης	Οικοσυστημάτων Ροδόπης – Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας
Λίμνης Κερκίνης Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης	Υγροτόπων Κεντρικής Μακεδονίας
Εθνικών Δρυμών Βίκου – Αώου και Πίνδου Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου	Πίνδου
Υγροτόπων Αμβρακικού Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου	Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογγίου

²¹⁶ Κ.υ.α. 125188/246/2013 «Εμπορία των ειδών άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας» (ΦΕΚ Β' 285).

²¹⁷ Ν. 4109/2013 «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα – Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 16).

Στενών και Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα	
Εθνικού Δρυμού Παρνασσού Εθνικού Δρυμού Οίτης	Εθνικών Δρυμών και Οικοσυστημάτων Στερεάς Ελλάδας
Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας Εθνικού Πάρκου Σχινιά Μαραθώνα	Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας και Οικοσυστημάτων Αττικής
Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιάς Εθνικού Δρυμού Αίνου Χελμού – Βουραϊκού	Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου και Κεφαλονιάς
Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς Καρπάθου – Σαρίας	Οικοσυστημάτων Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης
Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου	Παραμένει
Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου – Β. Σποράδων	Παραμένει
Δρυμού Πρεσπών	Παραμένει
Δρυμού Ολύμπου	Παραμένει
Όρος Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστου	Παραμένει
Περιοχής Προστασίας της Φύσης Υγροτόπου Λίμνης Καστοριάς	Καταργείται και οι αρμοδιότητες περιέρχονται στη Δ/νση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γ.Δ. Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών, της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.
Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	Καταργείται και οι αρμοδιότητες περιέχονται στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου & Δυτικής Μακεδονίας.
Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου	Καταργείται και οι αρμοδιότητες του περιέρχονται στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

Με το μέτρο της συγχώνευσης/κατάργησης των φορέων διαχείρισης διαφώνησαν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, θεωρώντας το προσηματικό καθώς δεν εξοικονομεί εθνικούς πόρους αλλά εξυπηρετεί την αριθμητική μείωση εποπτευόμενων από το δημόσιο φορέων.²¹⁸ Τα χρόνια προβλήματα προστασίας της ελληνικής φύσης δεν επιλύονται με την μείωση των φορέων αλλά με ουσιαστική αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων και στο πλαίσιο ενός αποτελεσματικού και λειτουργικού συστήματος προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.

Παρά τη μεταβατική διάταξη, που θα διασφάλιζε τη λειτουργία των φορέων διαχείρισης μέχρι το 2014, οι φορείς διαχείρισης υπολειπούν. Ως αποτέλεσμα, οι προστατευόμενες περιοχές της χώρας, βρίσκονται επί της ουσίας χωρίς προστασία, χωρίς διαχείριση και χωρίς φύλαξη. Οι προστατευόμενες περιοχές είναι εκτεθειμένες σε ανεξέλεγκτα φαινόμενα περιβαλλοντικού εγκλήματος, με κυριότερα τη λαθροülτομία, τη λαθροθηρία, και την αυθαίρετη δόμηση. Την ίδια στιγμή η θητεία της Επιτροπής Φύση 2000, που ενεργεί και ως Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών έχει λήξει.

Τα παραπάνω προβλήματα καθιστούν σαφές ότι η Ελλάδα δεν εφαρμόζει επαρκώς τον ν. 3937/2011, ο οποίος προβλέπει ότι η «εποπτεία της λειτουργίας και ο κεντρικός συντονισμός του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» και ότι «δίνει τις κατευθύνσεις για την αειφορική διαχείριση των περιοχών αυτών, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής «Φύση

²¹⁸ Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις είχαν πολλές φορές διατυπώσει τις αντιρρήσεις τους για το προσηματικό του μέτρου της συγχώνευσης. Ενδεικτικές ανακοινώσεις και παρεμβάσεις των οργανώσεων:

- Κοινή Επιστολή ΜΚΟ, *Συγχώνευση Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών* (Ιούλιος 2012) [http://www.wwf.gr/images/pdfs/2012Jul_Epistoli_FD_NGOs.pdf]
- WWF Ελλάς, *Συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση επί του σχεδίου νόμου «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα»* (Οκτώβριος 2012) [http://www.wwf.gr/images/pdfs/2012Oct5_PAs_Diavouleusi_NGOs.pdf]
- WWF Ελλάς, *Παρατηρήσεις επί του σχεδίου νόμου «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα- Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις* (Έκτακτη Ενημέρωση προς τα μέλη της Βουλής των Ελλήνων, Δεκέμβριος 2012) [http://www.wwf.gr/images/pdfs/2012Dec_SxedioNomou_EpistoliVoulefes.pdf].

2000" (άρθρο 5 κ.υ.α. της 11.12.1998, ΦΕΚ 1289 Β')» (άρθρο 3). Η μόνη εξαίρεση είναι η έγκριση του δεύτερου σχεδίου διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής της χώρας. Πρόκειται για το σχέδιο διαχείρισης των Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης, η οποία ωστόσο συνδέεται με την καταδίκη της χώρας από το ΔΕΕ για την κατάσταση της Λίμνης Κορώνειας και χρόνια αδιαφορίας και εγκατάλειψης.

Η εγκατάλειψη του συστήματος εκθέτει τη χώρα διεθνώς καθώς η αποτελεσματική λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί δέσμευση της χώρας, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο των νέων στόχων για το 2020 που συμφωνήθηκαν κατά τη 10^η Συνδιάσκεψη της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα (Οκτώβριος 2010, Ναγκόγια Ιαπωνίας).²¹⁹

10.5. Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών

Σε συνέχεια της παραπομπής της χώρας στο ΔΕΕ για την παράλειψη λήψης όλων των απαραίτητων μέτρων και την αποφυγή υποβάθμισης της Λίμνης Κορώνειας, τον Φεβρουάριο 2013 εκδόθηκε η καταδικαστική απόφαση (C-517/11).²²⁰ Μετά από χρόνια εγκληματικής αμέλειας σχετικά με τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, αδιαφορίας για τα οικολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής και αλόγιστης απόρριψης λυμάτων στη λίμνη, καθώς το δίκτυο αποχετεύσεων δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, το Δικαστήριο έκρινε ότι παραβιάζονται οι οδηγίες για τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων και των ειδών (92/43/ΕΟΚ) και την επεξεργασία αστικών λυμάτων (91/271/ΕΟΚ). Όπως προαναφέρθηκε, λίγο πριν την ανακοίνωση της απόφασης του ΔΕΕ, εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου των Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών.²²¹

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέπεμψε τον Σεπτέμβριο 2012 την Ελλάδα σχετικά με την υποβάθμιση της προστατευόμενης περιοχής στη Ζάκυνθο από τον ΧΥΤΑ που λειτουργεί εντός του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου και τις επιπτώσεις που αυτή έχει στην χελώνα *Caretta caretta*. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει υποχρέωση να κλείσει τον συγκεκριμένο ΧΥΤΑ και βάσει των επιθεωρήσεων από τις αρμόδιες ελεγκτικές περιβαλλοντικές υπηρεσίες, οι περιβαλλοντικοί όροι του ΧΥΤΑ ανανεώθηκαν, και ο ΧΥΤΑ εξακολουθεί να λειτουργεί και να ρυπαίνει. Η παραπομπή αφορά παραβίαση της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας που σχετίζεται τόσο με τη διαχείριση απορριμμάτων, όπως αναφέρθηκε στη σχετική παραπάνω ενότητα, όσο και με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Δυστυχώς, η εξέλιξη αυτή δικαιώνει τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, που εδώ και χρόνια ζητούν την απομάκρυνση του χώρου ταφής από το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο. Ωστόσο κεντρικοί και τοπικοί φορείς δεν έχουν καταφέρει να δώσουν λύση στο κρίσιμο ζήτημα. Μάλιστα, τον Ιούλιο 2012, το Περιφερειακό Συμβούλιο Ζακύνθου υποστηρίζοντας ότι η συγκεκριμένη λύση δεν ήταν συμβατή με τον νόμο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (ν. 3937/2011), απέρριψε την προτεινόμενη θέση για τη δημιουργία του νέου ΧΥΤΥ, που θα αντικαταστήσει τις λειτουργίες του υπάρχοντος ΧΥΤΑ, χωρίς να προτείνει κάποια εναλλακτική λύση (αρ. απόφασης 148-10/2012 της 1ης Ιουλίου 2012). Με αυτό τον τρόπο, το πρόβλημα διαχείρισης των απορριμμάτων παραμένει ανεπίλυτο, θέτοντας σε κίνδυνο ένα από τα πλέον απειλούμενα είδη που βρίσκει καταφύγιο αναπαραγωγής στις παραλίες της Ζακύνθου. Η υπόθεση εκκρεμεί.

²¹⁹ Εκεί, ο 11^{ος} στόχος περιγράφεται ως εξής: «[t]arget 11: By 2020, at least 17 per cent of terrestrial and inland water areas, and 10 per cent of coastal and marine areas, especially areas of particular importance for biodiversity and ecosystem services, are conserved through effectively and equitably managed, ecologically representative and well connected systems of protected areas and other effective area-based conservation measures, and integrated into the wider landscapes and seascapes». Βλ. Convention on Biological Diversity, COP 10 Decision X/2: Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 [http://www.cbd.int/decision/cop/default.shtml?id=12268].

²²⁰ Εκ παραδρομής, στην περσινή έκθεση του WWF Ελλάς, η ημερομηνία παραπομπής της Ελλάδας στο ΔΕΕ αναφέρεται ως η ημερομηνία έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης. Η απόφαση εκδόθηκε τον Φεβρουάριο 2013: βλ. υπόθεση C-517/11 της 7.2.2013 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας (ημερομηνία επίσκεψης 27.7.2013) [http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&jur=C,T,F&num=C-517/11&td=ALL].

²²¹ Κ.υ.α. 58481/2012 «Έγκριση Σχεδίου Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου των Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών» (ΦΕΚ Β' 3159).

10.6. Πράσινες υποδομές

Ενδιαφέρουσα εξέλιξη αποτελεί η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Πράσινη Υποδομή (ΠΥ) - Ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ευρώπης».²²² Με την ανακοίνωση αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκινά τη διαδικασία αναγνώρισης των παροχών της φύσης, των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων, και ανάδειξης του φυσικού κεφαλαίου της Ευρώπης. Ουσιαστικά, η Επιτροπή προτάσσει τη διατήρηση της φύσης, έναντι τεχνικών λύσεων, για υπηρεσίες και οφέλη που μπορεί να παρέχει καλύτερα, όπως η προστασία από τις πλημμύρες. Η Επιτροπή προτρέπει στην εφαρμογή της προσέγγισης των πράσινων υποδομών, έναντι των γκριζών, με κίνητρα τα οποία θα δοθούν αρχικά κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

10.7. Δάση

Εννοια του δάσους και της δασικής έκτασης, και επιτρεπόμενες επεμβάσεις. Στις αρχές του 2013, δημοσιεύθηκε μία σημαντική δικαστική απόφαση για την συνταγματική προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων.²²³ Μολονότι οι επίμαχες διατάξεις έχουν καταργηθεί,²²⁴ η ολομέλεια του ΣτΕ ανέδειξε τα περιθώρια μέσα στα οποία ο κοινός νομοθέτης μπορεί να ορίσει το δάσος και την δασική έκταση. Σε αυτήν, το δικαστήριο παρατηρεί ότι οι ορισμοί του δάσους και της δασικής έκτασης στον (αρχικό) ν. 998/79, «η συμφωνία των οποίων προς το Σύνταγμα επιβεβαιώθηκε και με την αναφερόμενη στην επόμενη σκέψη απόφαση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (ΑΕΔ)» (Α.Δ. 27/1999) «εκκίνησαν από την άποψη ότι το δάσος και η δασική έκταση είναι οικοσυστήματα που η σημασία τους για το επιθυμητό ποιοτικό επίπεδο ζωής υπερβαίνει τις ωφέλειες από τη δασοπονική και μόνο διαχείρισή τους, ως πηγής παραγωγής ξυλείας, στοιχείο δηλαδή, στο οποίο η παλαιότερη νομοθεσία αποκλειστικώς απέβλεπε. Εν όψει δε αυτών, δεν ορίστηκαν ούτε η ελάχιστη επιφάνεια που πρέπει να καταλαμβάνει ένα δάσος ή μία δασική έκταση, διότι τούτο, όπως ρητώς αναφέρεται στην ανωτέρω εισηγητική έκθεση, είναι χρήσιμο μόνο για τον καθορισμό μιας μονάδας εκμεταλλεύσεως, δηλαδή αφορά τη δασοπονική διαχείριση ...Δεν ορίστηκαν επίσης, ορισμένα μόνο είδη άγριων ξυλωδών φυτών, η οργανική ενότητα των οποίων μπορεί να προσδώσει την ιδιότητα του δάσους ή της δασικής εκτάσεως στην επιφάνεια επί της οποίας φύονται, εφ' όσον η ανωτέρω ενότητα μπορεί να δημιουργηθεί από όλα τα είδη των αγρίων ξυλωδών φυτών». Κατά συνέπεια, οι ορισμοί του δάσους και της δασικής έκτασης του άρθρου 1 παρ. 1 ν. 3208/2003 (οι οποίοι τροποποίησαν αυτούς του ν. 998/1979) είναι αντισυνταγματικοί, καθώς είτε εξαρτούν «την ύπαρξη ενός δασικού οικοσυστήματος από τη δυνατότητα οικονομικής του εκμεταλλεύσεως», ή «από έκταση της οποίας το ελάχιστο εμβαδόν καθορίζεται αριθμητικώς αδιαφόρως της θέσεώς της και των επικρατουσών σε αυτήν εδαφολογικών, κλιματικών και άλλων συνθηκών», είτε επιτάσσουν «να αποτελείται αποκλειστικά από δασοπονικά μόνο είδη». Για τους ίδιους λόγους, η διάκριση μεταξύ δασών και δασικών εκτάσεων βάσει όχι της πυκνότητας (συγκόμωσης) αλλά της μορφής της βλάστησης (θαμνώδους ή μη) είναι επίσης αντισυνταγματική.

Επίσης, αντισυνταγματική κρίθηκε και η διάταξη του άρθρου 15 παρ. 3 ν. 1734/1987 (όπως ίσχυε μετά την τροποποίησή της το 2003),²²⁵ καθώς εξαιρεί από την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας δασικές εκτάσεις που αποτελούνται από μη δασοπονικά είδη. Με τις σκέψεις αυτές κυρίως, το δικαστήριο ακύρωσε της απόφαση του 2005 για το δασολόγιο.²²⁶ Ταυτόχρονα, το ΣτΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις του ΔΕΚ σε προδικαστικά ερωτήματα που του είχε αποστείλει με παλαιότερη απόφασή του, επιβεβαίωσε ότι ο Κανονισμός 2152/2003 ορίζει τις έννοιες του «δάσους» και της «δασικής έκτασης» αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς του (στους οποίους δεν περιλαμβάνεται και η αναδάσωση), και δεν αποκλείει διαφορετικούς εθνικούς ορισμούς.²²⁷

²²² Ανακοίνωση της Επιτροπής, Πράσινη Υποδομή (ΠΥ) – Ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ευρώπης, COM (2013) 0249 final.

²²³ ΣτΕ (Ολ) 33/2013, σκέψεις 6^η ως 16^η.

²²⁴ Άρθρο 9 παρ. 1 ν. 3818/2010 (ΦΕΚ Α' 17), όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 25 παρ. 2 ν. 3889/2010 (ΦΕΚ Α' 182).

²²⁵ Άρθρο 15 παρ. 3 ν. 1734/1987, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ. 6 του ν. 3147/2003 (ΦΕΚ Α' 135).

²²⁶ Υ.α. 90532/174/16.3.2005 «Καθορισμός διαδικασίας κατάρτισης, τήρησης, κωδικοποίησης και ενημέρωσης του δασολογίου» (ΦΕΚ Β' 370).

²²⁷ ΣτΕ (Ολ.) 34/2013, σκέψεις 3^η έως 7^η, η οποία έλαβε υπόψη τις απαντήσεις που έδωσε το Δ.Ε.Ε. (υπόθεση C- 82/09, της 22.4.2010) στα προδικαστικά ερωτήματα της ΣτΕ 3560/2008.

Σε μία άλλη σημαντική απόφαση, η Ολομέλεια του ΣτΕ ερμήνευσε το άρθρο 117 παρ. 3 του Συντάγματος, κρίνοντας ότι «δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ο συνταγματικός νομοθέτης είχε τη βούληση να απαγορεύσει τη χρησιμοποίηση αναδασωτέων εκτάσεων ακόμη και για σκοπούς ιδιαίτερης σημασίας για το δημόσιο συμφέρον που δεν μπορούν να καλυφθούν με άλλο τρόπο, αφού η απαγόρευση αυτή στις παραπάνω περιπτώσεις θα είχε ως συνέπεια να καταστεί αδύνατη η ικανοποίηση υπέρτερων δημόσιων σκοπών, λόγω του γεγονότος ότι προηγήθηκε καταστροφή της δασικής βλάστησης, που ενδεχομένως, μάλιστα, να προκλήθηκε, με σκοπό τη ματαίωση του έργου». Συνεπώς, «δεν αποκλείεται η θέσπιση από το νομοθέτη ρυθμίσεως, δια της οποίας παρέχεται η δυνατότητα σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να εγκριθεί επέμβαση σε έκταση που έχει κηρυχθεί αναδασωτέα, ακόμη και πριν ανακτήσει τη δασική μορφή της, προκειμένου να εκτελεστεί έργο, το οποίο αποβλέπει στην εξυπηρέτηση ανάγκης με ιδιαίτερη κοινωνική, εθνική ή οικονομική σημασία, αν η εκτέλεση του έργου στην έκταση αυτή είναι απολύτως αναγκαία και επιτακτική, στο μέτρο που η παρέλευση του απαιτούμενου για την πραγματοποίηση της αναδάσωσης χρονικού διαστήματος θα είχε ως συνέπεια τη ματαίωση του επιδιωκόμενου δημόσιου σκοπού».²²⁸ Η απόφαση αυτή είχε εκδοθεί με αφορμή την κατασκευή αιολικού πάρκου σε αναδασωτέα έκταση.

Η διεύρυνση των επιτρεπόμενων επεμβάσεων συνεχίστηκε και από τον κοινό νομοθέτη. Με διαδοχικές τροποποιήσεις και σαφή υποβάθμιση της σχετικής νομοθεσίας, το 2012-3, επιτράπηκε η κατασκευή συνοδών έργων των κεραιών σε δάση, δασικές, αναδασωτέες και δημόσιες χορτολιβαδικές εκτάσεις, ακόμα και σε πυρήνες εθνικών δρυμών και ορίστηκε προθεσμία «τακτοποίησης» αυθαίρετων εγκαταστάσεων.²²⁹ Με εγκύκλιο, οι Α.Δ. ενημερώθηκαν ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο δεν προβλέπει την καταβολή χρήσης ανταλλάγματος για γραμμές μέσης τάσης που εξυπηρετούν έργο ΑΠΕ (125135 /347 /11.2.2013).

Δασικοί χάρτες. Μέχρι τον Ιούνιο 2013, είχαν αναρτηθεί οι χάρτες συνολικά 71 δημοτικών και τοπικών κοινοτήτων. Από τους αναρτημένους δασικούς χάρτες έχουν κυρωθεί μόνο 12 τοπικών κοινοτήτων: Ανάληψης και Μοδίου των Δήμων Λαγκαδά και Βόλβης αντίστοιχα, Ξεριάς, Αγιάσματος, Νέας Καρυάς, Πηγών, Αβραμυλιάς, Διαλεκτού και Παραδείσου του Δήμου Νέστου, Κεφαλαρίου Δήμου Δοξάτου, Ανθείας του Δήμου Αλεξανδρούπολης, Λεχαιών Δήμου Ανδραβίδας – Κυλλήνης.

Η διαδικασία κύρωσης των δασικών χαρτών, ιδιαίτερος στην Αττική, αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα και προχωρά με πολύ αργούς ρυθμούς, καθώς προέκυψαν πολλές αντιρρήσεις στην αποτύπωση των ορίων. Αυτό οφείλεται κυρίως στους πολυάριθμους μικρούς και μεγάλους οικισμούς σε περιοχές, οι οποίες κάποτε ήταν δασικές και έχουν πλέον δομηθεί.

Σε συνέχεια της εφαρμογής του ν. 3889/2010 (ΦΕΚ Α' 182) που αφορά στην επιτάχυνση της διαδικασίας κύρωσης των δασικών χαρτών και στην ανάρτηση των πρώτων δασικών χαρτών για τις περιοχές Πεντέλης, Νέας Πεντέλης και Μαραθώνα, υπεγράφη η υπουργική απόφαση 165387/410/3.02.2012 (ΦΕΚ Β' 470) η οποία ορίζει τη διαδικασία, τα στοιχεία και τα δικαιολογητικά τεκμηρίωσης αιτίας μεταβολής δασικής μορφής εκτάσεων εντός οικισμών που στερούνται νόμιμης έγκρισης. Με την υ.α. 179153/58/24-1-2013 (ΦΕΚ Β' 115) προστέθηκε παράγραφος στην προαναφερόμενη απόφαση (165387/410/3.02.2012) η οποία ορίζει ότι τα όρια των περιοχών που βρίσκονται εντός οικισμών που στερούνται νόμιμης έγκρισης ή εντός των ορίων σχεδίων πολεοδομικών μελετών και σχεδίων πόλεως που δεν έχουν εγκριθεί για οποιονδήποτε λόγο, μπορούν να υποβάλλονται εκπρόθεσμα ως συμπληρωματικά στοιχεία από τις αρμόδιες πολεοδομικές υπηρεσίες. Με εγκύκλιο, επίσης, διευκρινίστηκαν ορισμένα θέματα για την αναστολή της διαδικασίας υποβολής αντιρρήσεων λόγω αποτύπωσης περιγραμμάτων οικισμών στους δασικούς χάρτες (127912/151/20.3.2013). Τέλος, με την εγκύκλιο 128191/193/20-3-2013 της Ειδικής Γραμματείας Δασών, διευκολύνεται η μετακίνηση προσωπικού των Δασαρχείων στα οικεία τμήματα Δασικών Χαρτογραφίσεων, ώστε αυτά να υποστηριχθούν στο έργο της ολοκλήρωσης των δασικών χαρτών.

²²⁸ ΣτΕ (Ολ.) 2499/2012, σκέψη 14^η.

²²⁹ Άρθρο 1 παρ. 4 (Α) ν. 2801/2000, όπως αντικαταστάθηκε από τα άρθρα 29 του Ν. 4053/2012 «Ρύθμιση λειτουργίας της ταχυδρομικής αγοράς, θεμάτων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 44) και, στην συνέχεια, 58 παρ. 1 (β) ν. 4146/2013 «Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 90/18.4.2013). Πρβλ., επίσης, την σχετική εγκύκλιο 130789/2371 /17.5.2013 (ΑΔΑ: ΒΕΝ20-Σ1Ν). Επίσης, όσον αφορά την προθεσμία τακτοποίησης, πρβλ. άρθρο 31 παρ. 3 ν. 4053/2012 (ΦΕΚ Α' 44).

Λαθροϋλοτομίες. Η οικονομική κρίση αποτελεί σοβαρή απειλή και για τα δασικά οικοσυστήματα. Η μείωση των εισοδημάτων, σε συνδυασμό με την άνοδο της τιμής του πετρελαίου θέρμανσης έχουν φέρει στο προσκήνιο τη χρήση καυσόξυλων ως κύριο μέσο θέρμανσης, όπως αναφέρθηκε και στην ειδική ενότητα για την ενέργεια στα κτίρια αναφορικά με τα προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης που σημειώθηκαν. Οι ανάγκες σε καυσόξυλο για οικιακή χρήση καλύπτονται με τη χορήγηση ατελών αδειών υλοτομίας νεκρών και κατακείμενων δένδρων σε παραδασόβιους πληθυσμούς (όπως αυτές προσδιορίζονται από τις ΔΑΔ (Δασικές Αστυνομικές Διατάξεις) που εκδίδουν οι αρμόδιες δασικές αρχές), με την εμπορία εγχώριων και εισαγόμενων καυσόξυλων, αλλά, δυστυχώς, και με παράνομες υλοτομίες.

Κατά το 2012 υποβλήθηκαν 3.105 μηνύσεις για παράνομες υλοτομίες, από τις οποίες οι 2.184 αφορούν συμβάντα μικρότερα των 5 τόνων ξυλείας και οι 921 περιπτώσεις άνω των 5 τόνων. Συνολικά κατασχέθηκαν 13.000 τόνοι παρανόμως υλοτομημένων ξύλων.

Το ΥΠΕΚΑ συγκάλυψε σχετική σύσκεψη στις 20-11-2012 στην οποία συμμετείχε και το WWF Ελλάς. Ως συνέχεια της σύσκεψης το WWF Ελλάς απέστειλε προς τον Αναπληρωτή Υπουργό ΠΕΚΑ προτάσεις²³⁰ για τον άμεσο περιορισμό του φαινομένου ώστε να διαφυλαχθεί ο δασικός πλούτος της Ελλάδας και να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες της κοινωνίας.

Τον Δεκέμβριο 2012, η Ειδική Γραμματεία Δασών εξέδωσε εγκύκλιο στην οποία παρουσιάζονται ο σχεδιασμός και οι δράσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου των λαθροϋλοτομιών (Εγκύκλιος 179509/5077/21-12-2012). Επιπλέον, με υπουργική απόφαση²³¹ και σχετική εγκύκλιο (125935/542/5-02-2013) ορίστηκε η υπερωριακή εργασία των στελεχών της Δασικής Υπηρεσίας προκειμένου να υλοποιηθεί το Ειδικό Πρόγραμμα «*Πρόληψης Λαθροϋλοτομιών έτους 2013*». Τέλος, τον Μάρτιο 2013 δημοσιεύτηκε ο ν. 4138/2013, με το άρθρο 1 του οποίου αντικαταστάθηκε το άρθρο 268 και τροποποιήθηκε το άρθρο 271 του ν. δ. 86/1969 (Δασικός Κώδικας).²³² Με βάση τον νόμο αυτό γίνεται αυστηρότερο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για θέματα παράνομης υλοτομίας και μεταφοράς δασικών προϊόντων. Παράλληλα, με εγκύκλιο του 2013 (125394/337/1.2.2013), δόθηκαν οδηγίες για τις υλοτομίες σε αγροκτήματα όταν δεν υπάρχουν τίτλοι ιδιοκτησίας.

Δασικές πυρκαγιές – Δασοπροστασία Το καλοκαίρι του 2012, καταστράφηκαν από τις δασικές πυρκαγιές περίπου 500.000 στρέμματα δασικής και γεωργικής γης, αριθμός ο οποίος αγγίζει τον υψηλό ετήσιο μέσο όρο της Ελλάδας (523.582 στρ.). Οι δυσμενείς κλιματικές συνθήκες με μακρά διαστήματα υψηλής θερμοκρασίας και ανομβρίας, οι χρόνιες παθογένειες του εθνικού συστήματος δασοπροστασίας και η αμέλεια των πολιτών, οδήγησε για ακόμη μια χρονιά στις εκτεταμένες αυτές καμένες εκτάσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος των καμένων εκτάσεων καλύφθηκε από 15 μεγάλες πυρκαγιές, οι οποίες ευθύνονται για 407.000 στρέμματα καμένων εκτάσεων, με εκείνη της Χίου να κατέχει τα πρωτεία. Σύμφωνα με στοιχεία του WWF Ελλάς,²³³ στη Χίο κάηκε μεγάλη έκταση που ανέρχεται συνολικά σε 148.000 στρέμματα, από τα οποία το 66,6% αφορούσε σε φυσική βλάστηση ενώ το 31,6% σε γεωργικές εκτάσεις, στις οποίες συγκαταλέγονται οι μαστιχοκαλλιέργειες (*Pistacia lentiscus var chia*).

Επίσης, στις αρχές του καλοκαιριού του ίδιου έτους η πυρκαγιά της 16ης Ιουνίου στη Λαυρεωτική, νοτιοανατολική Αττική, έκαψε, σύμφωνα με στοιχεία του WWF Ελλάς,²³⁴ 34.996 στρέμματα φυσικής βλάστησης (58%) και καλλιεργειών (37,4%), από τα οποία 20.201 στρέμματα βρίσκονται εντός των ορίων προστατευόμενων περιοχών.

²³⁰ WWF Ελλάς. (2012, Νοέμβριος) Επιστολή για τον περιορισμό του φαινομένου των παράνομων υλοτομιών http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr_YPEKA_221112.pdf

²³¹ ΥΑ 125120/327/2013 «Καθιέρωση υπερωριακής εργασίας για την υλοποίηση του Ειδικού Προγράμματος «*Πρόληψης Λαθροϋλοτομιών έτους 2013*» και κατανομή αντίστοιχου αριθμού ωρών» (ΦΕΚ Β' 112).

²³² Ν. 4138/2013 «*Επείγουσες ρυθμίσεις του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και άλλες διατάξεις*» (ΦΕΚ Α' 72).

²³³ WWF Ελλάς. (2012, Οκτώβριος). Οικολογικός απολογισμός της πυρκαγιάς του Αυγούστου 2012 στη Χίο: Γενικά στοιχεία, επιπτώσεις, προτάσεις. http://www.wwf.gr/images/pdfs/Oikologikos_apologismos_pyrkagias_chiou.pdf

²³⁴ WWF Ελλάς. (2012 Ιούνιος). Οικολογικός απολογισμός της πυρκαγιάς του Ιουνίου 2012 στη νοτιοανατολική Αττική: Γενικά στοιχεία, επιπτώσεις, προτάσεις. http://www.wwf.gr/images/pdfs/Pyrkagia_lavreotiki_final_low.pdf

Ο κρατικός μηχανισμός αντιπυρικής προστασίας εμφανίστηκε απροετοίμαστος και τη φετινή χρονιά, καθώς με την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου (Μάιος 2013), δεν είχαν ολοκληρωθεί οι 1.500 περίπου προσλήψεις εποχικού προσωπικού του Πυροσβεστικού Σώματος και οι 251 της Δασικής Υπηρεσίας. Οι υπάρχοντες πόροι για δασοπροστασία δεν είχαν κατανεμηθεί εγκαίρως, με εξαίρεση τους ΟΤΑ, οι οποίοι έλαβαν εγκαίρως τους κατά 20% μειωμένους πόρους σε σχέση με την περσινή αντιπυρική περίοδο από τη ΓΓΠΠ για εργασίες αντιπυρικής προστασίας. Η κατανομή των πόρων στους ΟΤΑ έγινε με την υ.α. 11833/11-4-2013, ενώ είχε προηγηθεί (με την εγκύκλιο 1521/21-3-2013) η παρουσίαση του σχεδιασμού και των δράσεων Πολιτικής Προστασίας της ΓΓΠΠ για την αντιμετώπιση κινδύνων λόγω των δασικών πυρκαγιών. Ωστόσο η έλλειψη αξιολόγησης και διαφάνειας στην αξιοποίηση των σχετικών πόρων από τους ΟΤΑ υπονομεύει σοβαρά την αποτελεσματική χρήση τους για δασοπροστασία. Στα προβλήματα ήρθε φέτος να προστεθεί η αναστολή πληρωμών προς τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, η οποία δεν τους επιτρέπει να συμμετέχουν ουσιαστικά στην πυροφύλαξη των ιδιαίτερα ευαίσθητων και σημαντικών αυτών περιοχών.

Παρότι άρχισε επιτέλους να υπάρχει κινητικότητα στην αξιοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος «Αλέξανδρος Μπαλατζής» για έργα αντιπυρικής προστασίας, σημαντικές γραφειοκρατικές αγκυλώσεις και υποστελέχωση των αρμόδιων υπηρεσιών δυσχεραίνουν την υλοποίηση του. Η προέγκριση σταδίων υλοποίησης δημοσίων έργων του προγράμματος από τους το ΥΠΕΚΑ έγινε με την Εγκύκλιο 171793/1562/18-10-2012 και συμπληρώθηκε με την εγκύκλιο 125834/270/6-3-2013.

Τον Φεβρουάριο 2013, κατατέθηκε στη Βουλή σχέδιο νόμου για την «Αναδιοργάνωση Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, αναβάθμιση του Πυροσβεστικού Σώματος και άλλες διατάξεις», το οποίο δεν περιέχει καμία πρόνοια για να βελτιωθεί η σημερινή κατάσταση, ενώ διαιωνίζει τα μεγάλα προβλήματα συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων με τη δασοπροστασία φορέων. Ωστόσο, συγκεκριμένες ρυθμίσεις του εν λόγω σχεδίου νόμου κρίθηκαν θετικές. Οι πρωτοβουλίες αυτές αφορούν κυρίως στον πιο αποτελεσματικό συντονισμό του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, την ενοποίηση των διαφόρων συντονιστικών κέντρων, την ουσιαστικότερη αξιοποίηση των εθελοντών σε θέματα που αφορούν την προστασία των δασών-αλλά και ευρύτερα-και στην παροχή δυνατότητας επιμόρφωσης εθελοντών και ιδιωτών σε θέματα σχετικά με ζητήματα πολιτικής προστασίας. Περισσότερες λεπτομέρειες περιγράφονται στις παρατηρήσεις που υπέβαλε το WWF Ελλάς²³⁵ στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης επί του σχεδίου νόμου.

Τέλος, κατά την περίοδο αναφοράς, οι δασικές υπηρεσίες εξέδωσαν εγκυκλίους για τις εθελοντικές αναδασώσεις (125599/737/12.4.2013) και τις δασικές εκτάσεις για τις οποίες έχουν εκδοθεί νόμιμα πράξεις βάσει της αγροτικής νομοθεσίας (179179/4841 π.ε. /21.1.2013).

Δασικές υπηρεσίες και αναδιάρθρωση ΥΠΕΚΑ. Με βάση την «Πρόταση Αναδιοργάνωσης ΥΠΕΚΑ & Εποπτευόμενων Φορέων» (Δεκέμβριος 2012), η οποία ανακοινώθηκε επίσημα από το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, δυσάρεστη έκπληξη προκάλεσε η μεταφορά της Γενικής Δ/σης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Φυσικού Περιβάλλοντος στη Γενική Γραμματεία Ενέργειας και Φυσικού Πλούτου. Στην πρόταση αναδιάρθρωσης, τα δάση αντιμετωπίζονται ως τομεακή πολιτική που έχει μεγαλύτερη θεματική συνάφεια με τους τομείς της ενέργειας και της μεταλλείας (σχεδόν αποκλειστικό μέχρι σήμερα αντικείμενο της Γ.Δ. Φυσικού Πλούτου) και όχι ως φυσικό περιβάλλον που χρήζει συντονισμένης και συνολικής πολιτικής διαχείρισης και διατήρησης με τον φυσικό χώρο εν γένει. Σε απάντηση²³⁶ της προτεινόμενης αυτής νέας δομής, που ακόμα δεν έχει εγκριθεί, το WWF Ελλάς επανέφερε την πρότασή του²³⁷ για

²³⁵ WWF Ελλάς. (2013, Φεβρουάριος). Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του σχεδίου νόμου για την αναβάθμιση του Πυροσβεστικού Σώματος και άλλες διατάξεις. http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Feb_sxolia_WWF_ns_anavathmisi_ps.pdf

²³⁶ WWF Ελλάς. (2013, Φεβρουάριος). Επιστολή για αναδιοργάνωση ΥΠΕΚΑ και υποβάθμιση ΕΓ Δασών. [\[http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Feb_LTR-Government-on-new-YPEKA-structure_ICH2-2.pdf\]](http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Feb_LTR-Government-on-new-YPEKA-structure_ICH2-2.pdf). Σε προηγούμενη παρέμβαση το WWF Ελλάς μαζί με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις είχαν κατακρίνει την τότε ανακοινωθείσα προοπτική απόσπασης της Ειδικής Γραμματείας Δασών από το ΥΠΕΚΑ και τη μεταφορά της στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων: βλ. Αρκτούρος κ.α. (2012 22 Αυγούστου). Απόσπαση Ειδικής Γραμματείας Δασών από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. http://www.wwf.gr/images/pdfs/2012Aug22_ApokopiDason_NGOs_2ndLtr.pdf

²³⁷ WWF Ελλάς. (2011, Οκτώβριος). Ενίσχυση της προστασίας της φύσης. Πρόταση του WWF Ελλάς για ένα συνεκτικό, ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/NATURE-policy-reform.pdf>

συστέγαση όλων των αρμόδιων περιβαλλοντικών υπηρεσιών υπό μία Γενική Γραμματεία Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, με στόχο την κάλυψη με συντονισμένο και ενιαίο τρόπο των ειδικών θεμάτων των δασών και του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος (ύδατα, εδάφη, βιοποικιλότητα, κ.α.). Προς το παρόν, ωστόσο, η αναδιάρθρωση του ΥΠΕΚΑ εκκρεμεί.

Σύνταξη κεφαλαίου για τη φύση και τη βιοποικιλότητα: Φωτεινή Βρεττού, g.vrettou@wwf.gr, Εύη Κορακάκη, e.korakaki@wwf.gr, Γιώργος Παξιμάδης, g.paximadis@wwf.gr, Γιώργος Χασιώτης, g.chasiotis@wwf.gr και Ιόλη Χριστοπούλου, i.christopoulou@wwf.gr.

Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

Η σύνοψη των ετήσιων εξελίξεων που αφορούν την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραμέτρων και πολιτικών στο σύνολο ή σε επιμέρους οικονομικές, αναπτυξιακές και παραγωγικές πολιτικές αποτελεί πάγια πλέον πεδίο για την ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς. Υπενθυμίζεται ότι η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης αποτελεί βασική υποχρέωση των κρατών μελών της ΕΕ.²³⁸

Κατά την προηγούμενη χρονιά, η ανάγκη για οριζόντια περιβαλλοντική ενσωμάτωση ανέκυψε ως κρίσιμης σημασίας, καθώς μέσα από τις επιμέρους πολιτικές εφαρμογής μνημονιακών δεσμεύσεων η, συχνότερα, με πρόσχημα αυτές, επιχειρήθηκαν σημαντικές αλλοιώσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου και μάλιστα με καταγιγιστικό ρυθμό.

Οι πλέον αξιοσημείωτες νομοθετικές εξελίξεις που αφορούν στην περιβαλλοντική ενσωμάτωση σε άλλες πολιτικές σχετίζονται κυρίως με τα πεδία αρμοδιότητας των υπουργών Οικονομικών και Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, ενώ το Υπουργείο Τουρισμού κατέθεσε στη Βουλή σχέδιο νόμου για τις τουριστικές επενδύσεις.

11. ΜΝΗΜΟΝΙΟ

Το πρόγραμμα προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας, το οποίο διατυπώνεται ως εθνική δέσμευση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο θεσμικό πλαίσιο που περιβάλλει τις συμβάσεις Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και τα σχετικά Μνημόνια Συνεννόησης για τις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (εφεξής «Μνημόνιο»)²³⁹, αποτελεί πλέον το υπέρτατο νομικό πλαίσιο διαμόρφωσης πολιτικών σε όλους τους τομείς, μετά από το Σύνταγμα της Ελλάδας.

Ειδικά όσον αφορά το περιβάλλον, η επίπτωση των πολιτικών και μέτρων που θεσμοθετήθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς συνέχισε με αρνητικό πρόσημο. Υπενθυμίζεται ότι η περιβαλλοντική διάσταση του Μνημονίου αναλύθηκε από τη διεθνή περιβαλλοντική οργάνωση WWF σε επιστολή που απευθύνθηκε στη Γενική Διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Κριστίν Λαγκάρντ²⁴⁰ και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Χοσέ Μανουέλ Μπαρόσο²⁴¹. Η επιστολή τόνιζε ότι: «*Η οικονομική και δημοσιονομική κρίση της χώρας προκαλεί μια δίχως προηγούμενο απώλεια αυτού του πολύτιμου «περιβαλλοντικού κεκτημένου».*

Καθώς οι σχετικές με το πρόγραμμα προσαρμογής πιέσεις στο περιβάλλον συσσωρεύονται, εξελίσσεται στην Ελλάδα μια αδήλωτη αλλά απολύτως πραγματική περιβαλλοντική κρίση, πίσω από τους τίτλους της οικονομικής και της κοινωνικής κρίσης. Δυστυχώς, αυτή η περιβαλλοντική κρίση επιτείνεται σοβαρά από τις πολιτικές που έχουν υιοθετηθεί για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Αυτές μάλιστα οι πολιτικές εφαρμόζονται χωρίς να έχει προηγηθεί εκ των

²³⁸ Σύνομη αναφορά (σ. 5-6) στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στη διεύθυνση [<http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>].

²³⁹ Γενικά για τα Μνημόνια, βλ. Π. Γκλαβίνης, *Το Μνημόνιο της Ελλάδος στην ευρωπαϊκή, τη διεθνή και την εθνική έννομη τάξη* (εκδ. Σάκκουλα, 2010). Για την εκδοχή του Μαΐου 2013: Υπουργείο Οικονομικών, *Πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης, Μνημόνιο Συνεννόησης Στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής* (ανεπίσημη μετάφραση από το πρωτότυπο αγγλικό, 31.5.2013) [<http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/8c/f0/2c/8cf02ca15eb50938ccf625727b7cf1ef042c1770/application/msword/MoU+May+2013+-+Final.doc>]· Υπουργείο Οικονομικών, *Ελλάδα: Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (ΤΜΣ), 17 Μαΐου 2013* [<http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/1b/0c/b0/1b0cb0b10dbbd4b60dc6ba655124dbb60aeca7fb/application/msword/2013+06+04+TMU+Greek+translation.doc>]· European Commission Economic and Financial Affairs, *Financial assistance to Greece* [http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/greek_loan_facility/index_en.htm]· European Commission Economic and Financial Affairs, *The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Third Review July 2013* [http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2013/op159_en.htm]· Επίσης, για την εκδοχή του Δεκεμβρίου 2012, IMF, *Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding* (December 21, 2012) [<http://www.imf.org/external/np/loi/2012/grc/122112.pdf>].

²⁴⁰ J. Leape, T. Long, & Δ. Καραβέλλας (WWF), *Επιστολή προς τη Γενική Διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Κριστίν Λαγκάρντ* [<http://www.wwf.gr/images/pdfs/C-Lagarde-IMF6-jan2012GR.pdf>].

²⁴¹ J. Leape, T. Long, & Δ. Καραβέλλας (WWF), *Επιστολή προς τη Γενική Διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Κριστίν Λαγκάρντ* (6 Ιανουαρίου 2012) [<http://www.wwf.gr/images/pdfs/J-M-Barroso-EC6-jan2012GR.pdf>].

προτέρων εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των μέτρων του πακέτου οικονομικής στήριξης. Έτσι, η βραχυπρόθεσμη ανάπτυξη, με ελάχιστη δυνατή μέριμνα για το περιβάλλον και την αειφορία, θεωρείται πλέον απόλυτη προτεραιότητα από το σύνολο της Ελληνικής Κυβέρνησης, καθώς και από μια σημαντική κοινοβουλευτική πλειοψηφία.»

Οι εξελίξεις με σοβαρή περιβαλλοντική διάσταση που απέρρευσαν από το Μνημόνιο και τις συζητήσεις και συμφωνίες που δέσμευσαν τη χώρα στο πλαίσιο εφαρμογής του κατά την περίοδο αναφοράς ήταν:

ο Η προτροπή από ομάδα ειδικών της Task Force for Greece (TFGR) της ΕΕ προς τις αρμόδιες ελληνικές αρχές για εξεύρεση διαδικασίας νομιμοποίησης καταπατήσεων γης και αυθαιρέτων κτισμάτων, ανεξάρτητα από τον τρόπο δημιουργίας τους. Πρόκειται ουσιαστικά για προτροπή προς άνευ όρων νομιμοποίηση αυθαιρέτων κτισμάτων και παράνομων αλλαγών χρήσεων γης.

ο Η περαιτέρω περικοπή του ετήσιου ποσοστού διαθέσιμων του Πράσινου Ταμείου και περιορισμός του συνολικού ανά έτος διαθέσιμου για δαπάνες ποσού στο 2,5% (βλ. σχετική ενότητα).

Ειδικότερα, μεγάλο προβληματισμό προκάλεσε η έγγραφη παραίτηση ομάδας εμπειρογνομόνων της TFGR για μέσω του Κτηματολογίου εξεύρεση διαδικασίας νομιμοποίησης του μεγάλου αριθμού παράνομων κτισμάτων και χρήσεων γης, ανεξάρτητα από τον τρόπο πρόκλησής τους, ακόμα και εάν τούτο απαιτήσει απόφαση συνταγματικού επιπέδου.²⁴² Οι δηλώσεις αυτές έρχονται κατ' αρχήν σε αντίθεση με τις καταστατικές αρχές της ΕΕ, όπως αυτές εκφράζονται στις Συνθήκες, οι οποίες εγγυώνται κράτος δικαίου για όλους και το δικαίωμα σε υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας (άρθ. 2 της ενοποιημένης απόδοσης της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ). Σε αλληλογραφία με την περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς, ο Επικεφαλής της TFGR Χορστ Ράιχενμπαχ απάντησε ότι η γνώμη που εκφράστηκε στη σχετική αναφορά των εμπειρογνομόνων αποτελεί δική τους ευθύνη και ότι η TFGR δεν ενθαρρύνει την Ελληνική Κυβέρνηση να προχωρήσει ταχέως σε νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων κτισμάτων και χρήσεων γης.²⁴³

12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Με τον ν. 4092/2012²⁴⁴ επιδεινώνονται οι ήδη επαχθείς για το περιβάλλον όροι που τέθηκαν από τον ν. 3986/2011, σχετικά με το δικαίωμα σύστασης επιφάνειας επί δημοσίων κτημάτων. Προστίθεται επίσης νέα χρήση γης, τα παραθεριστικά χωριά, με όρους που δεν εγγυώνται ούτε την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά ούτε και το δημόσιο συμφέρον. Συγκεκριμένα, με τον νόμο αυτόν επιδεινώνεται η περιβαλλοντική νομοθεσία κατά τα εξής:

(α) Χρήσεις γης: Εισάγεται η νέα χρήση τού «παραθεριστικού χωριού» με όρους ιδιαίτερος επιβαρυντικούς για τον φυσικό χώρο, αλλά και για τον χωροταξικό σχεδιασμό.

(β) Όχθη-παρόχθια ζώνη-αιγιαλός: Δίνεται για πρώτη φορά η δυνατότητα παραχώρησης παρόχθιας ζώνης για τη δημιουργία λιμενικών εγκαταστάσεων, κατά παρέκκλιση της περιβαλλοντικής και χωροταξικής νομοθεσίας, με όρους ιδιαίτερα επιβαρυντικούς για αυτά τα ευαίσθητα και κρίσιμα οικοσυστήματα. Διευκολύνεται επίσης η παραχώρηση αιγιαλού σε παραθεριστικά χωριά και ξενοδοχεία, με περιβαλλοντικά επιβαρυντικούς όρους.

²⁴² Δ. Καραβέλλας (WWF Ελλάς), *Ανοιχτή επιστολή προς τον Χορστ Ράιχενμπαχ, Task Force for Greece (TFGR) Mission 11 – Expert mission opinion on illegal buildings and land tenures* (19 Απριλίου 2013) [http://www.wwf.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1021:2013-04-24-09-41-18&catid=70:2008-09-16-12-10-46&Itemid=90].

²⁴³ Χ. Ράιχενμπαχ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Task Force for Greece), *Απάντηση προς Δημήτρη Καραβέλλα, WWF Ελλάς* (6 Μαΐου 2013) [http://www.wwf.gr/images/pdfs/reply_reichenbach.pdf].

²⁴⁴ Ν. 4092/2012 «Κύρωση της από 6 Σεπτεμβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Τροποποίηση του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του νόμου 3986/2011 «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 – 2015» (Α' 152), όπως ισχύει» (Α' 174), της από 7 Σεπτεμβρίου 2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Κατάργηση ελάχιστου ποσοστού Ελληνικού Δημοσίου σε ΕΛΠΕ, ΔΕΗ, ΟΠΑΠ, ΟΔΙΕ, ΕΥΔΑΠ, ΕΥΑΘ, ΕΛΤΑ, Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Αλεξανδρούπολης, Βόλου, Ελευσίνας, Ηγουμενίτσας, Ηρακλείου, Καβάλας, Κέρκυρας, Λαυρίου, Πατρών και Ραφήνας, καθώς και κατάργηση του άρθρου 11 του ν. 3631/2008 (Α' 6), (Α' 175)» και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 220).

(γ) Αυθαίρετα: Τα δημόσια ακίνητα απαλλάσσονται από τις προθεσμίες του ν. 4014/2011 για τη νομιμοποίηση αυθαιρέτων χρήσεων και κτισμάτων εντός αυτών.

(δ) Επιφάνεια: Διευρύνεται το δικαίωμα σύστασης επιφάνειας, μεταξύ άλλων με αναγκαστικές απαλλοτριώσεις, παραχώρηση αιγιαλού και διεύρυνση της έννοιας του «δημόσιου κτήματος» ακόμα και σε κληροδοτήματα.

13. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Με το πρόσχημα της κρίσης και της ανάγκης ανάπτυξης του τουρισμού, προωθείται τα τελευταία χρόνια με σταθερές και συνεχείς νομοθετικές ενέργειες η αυτονόμηση του Υπουργείου Τουρισμού στον τομέα της αδειοδότησης (συμπεριλαμβανόμενης και της περιβαλλοντικής) και του χωρικού σχεδιασμού για τις τουριστικές επενδύσεις. Κατά την περίοδο αναφοράς, η πλέον αξιοσημείωτη ενέργεια από την πλευρά του Υπουργείου Τουρισμού ήταν η υποβολή στη Βουλή νομοσχεδίου για την επιτάχυνση των τουριστικών επενδύσεων.²⁴⁵

Συγκεκριμένα, το σχέδιο νόμου «*Απλούστευση διαδικασιών για την ενίσχυση της τουριστικής επιχειρηματικότητας, αναδιάρθρωση του ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και λοιπές διατάξεις*»²⁴⁶.

Το κατατεθέν σχέδιο νόμου κατέστησε διάτρητο, με διάσπαρτες τροποποιήσεις, το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό, αποφεύγοντας όμως τη «βάσανο» της καλής νομοθέτησης με βάση το χωροταξικό δίκαιο και συγκεκριμένα τον νόμο – πλαίσιο για τη χωροταξία 2742/1999. Πιο συγκεκριμένα, το σχέδιο νόμου επιδεινώνει σε πολλά σημεία το καθεστώς του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού, το οποίο ούτως ή άλλως βρίσκεται σε διαδικασία επικαιροποίησης από το ΥΠΕΚΑ, όπως σημειώθηκε προηγουμένως στο κεφάλαιο για τη χωροταξία. Παραδείγματα επιδείνωσης αποτελούν η χωροθέτηση οργανωμένων υποδοχέων στον ορεινό χώρο και η κατάργηση των περιορισμών έκτασης στα νησιά με έκταση άνω των 90 τετραγωνικών [άρθρο 1 παρ. 4 γ)].

Επίσης, ανοίγει τον δρόμο για βαριά και μη αντιστρεπτή περιβαλλοντική υποβάθμιση του συνόλου του φυσικού χώρου και ιδιαιτέρως περιοχών μεγάλης οικολογικής αξίας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ρυθμίσεις για τη χωροθέτηση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων σε δάση και δασικές εκτάσεις, η δυνατότητα οικοδόμησης τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών μέσα στην παραλία χωρίς οριοθέτηση της τελευταίας (άρθρο 5 παρ. 4), η άρση των περιορισμών του ειδικού χωροταξικού για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων σε περιοχές Natura [άρθρο 1 παρ. 4 δ), πρώτο εδάφιο], η μείωση των αποστάσεων των τουριστικών εγκαταστάσεων από οχλούσες χρήσεις (9 παρ. 1) και η «τακτοποίηση» σωρείας παρανομιών π.χ. σε σχέση με τουριστικούς λιμένες, χιονοδρομικά κέντρα και τουριστικά καταλύματα, σε βάρος των νομοταγών επιχειρηματιών και του κοινωνικού συνόλου.

Παραβιάζει επιπλέον κατάφωρα την ισχύουσα νομοθεσία προστασίας του περιβάλλοντος, υποκαθιστώντας, για παράδειγμα, διαδικασίες αδειοδότησης (σε ορισμένες περιπτώσεις, επιβεβλημένες από το Σύνταγμα και την ευρωπαϊκή νομοθεσία) απαραίτητες για όλους τους εμπλεκόμενους με «βεβαιώσεις υποβολής μελετών», «υπεύθυνες δηλώσεις μηχανικών» κλπ.

Απεμπολεί, τέλος, κρατικά έσοδα από ισχύουσα νομοθεσία, για παράδειγμα με νέα μείωση του ανταλλάγματος χρήσης αιγιαλού από τουριστικές εγκαταστάσεις (άρθρο 27) και τακτοποίηση αυθαιρέτων κτισμάτων ιδιοκτησίας της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής στην Αρχαία Ολυμπία (άρθρο 33). Ειρωνικά μόνο σχόλια μπορεί να προκαλέσει ο υπερδιπλασιασμός του ύψους του διοικητικού προστίμου σε ελεύθερους κατασκηνωτές (άρθρο 38 παρ. 3), όταν κατά την τελευταία διετία η χώρα έχει ζήσει μια άνευ προηγουμένου νομιμοποίηση πολεοδομικών αυθαιρεσιών όπου

²⁴⁵ WWF Ελλάς, *Σχόλια στο σχέδιο νόμου «Απλούστευση διαδικασιών για την ενίσχυση της τουριστικής επιχειρηματικότητας, αναδιάρθρωση του ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και λοιπές διατάξεις»* (Έκτακτη παρέμβαση προς τα μέλη της Βουλής των Ελλήνων, 3 Ιουλίου 2013).

²⁴⁶ Υπουργείο Τουρισμού, *Απλούστευση διαδικασιών για την ενίσχυση της τουριστικής επιχειρηματικότητας, αναδιάρθρωση του ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και λοιπές διατάξεις* (Βουλή των Ελλήνων, 27 Ιουνίου 2013) [http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=b182c64e-2615-437a-95cb-952012302a0e].

γης και απεμπόληση ανυπολόγιστου ύψους εσόδων από νόμιμα πρόστιμα με βάση τον πολεοδομικό και τον δασικό κώδικα.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, το νομοσχέδιο αυτό αδυνατεί να διασφαλίσει τη στοιχειώδη ασφάλεια δικαίου, που είναι απαραίτητη τόσο για τους επενδυτές, όσο και για όλους τους πολίτες.

Η *de facto* πλέον αυτονόμηση του Υπουργείου Τουρισμού στο πεδίο της πολεοδομικής και χωροταξικής νομοθεσίας για τις τουριστικές επενδύσεις και δραστηριότητες δημιουργεί μια πολιτικά ανεργμάτιστη, νομικά επισφαλή και περιβαλλοντικά καταστροφική κατάσταση για τον φυσικό χώρο και τους φυσικούς πόρους.

Η Ελλάδα, με τον φυσικό πλούτο που διαθέτει, έχει μεγάλες προοπτικές για τη σωστή ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας. Για να μπορέσει όμως ο ελληνικός τουρισμός να είναι βιώσιμος, πρέπει όχι μόνο να επιτυγχάνει οικονομικό όφελος αλλά συγχρόνως να διατηρεί και να αξιοποιεί υπό όρους το φυσικό κεφάλαιο της χώρας. Όπως άλλωστε σημειώνει το WWF Ελλάς στη σχετική παρέμβαση προς τους βουλευτές (βλ. υποσημ. 250), το περιβάλλον αποτελεί σαφώς τον πρώτο λόγο επιλογής τουριστικού προορισμού από τους πολίτες της ΕΕ, ακολουθούμενο από τον πολιτισμό και τη διασκέδαση. Ειδικά στις προστατευόμενες περιοχές είναι δυνατόν να αναπτυχθούν τουριστικές δραστηριότητες πάντα όμως υπό όρους, ώστε να μη θίγει τους στόχους προστασίας και να συμβάλλει θετικά στην τόνωση της τοπικής οικονομίας, προβάλλοντας παράλληλα ένα πραγματικό ποιοτικό τουριστικό προϊόν.

Σύνταξη μέρους Γ για την οριζόντια περιβαλλοντική ενσωμάτωση: Θεοδότη Νάντσου, tnantsou@wwf.gr

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από το 2011, οπότε άρχισαν να γίνονται ευρύτερα αισθητές οι πολλαπλές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, ξεκίνησε μια αδιάκοπη πορεία καταιγιστικής απώλειας πολύτιμου περιβαλλοντικού κεκτημένου, η οποία σημείωσε ύφεση κατά την περίοδο της μεταβατικής Κυβέρνησης Πικραμμένου, αλλά στη συνέχεια εντάθηκε δίχως αναστολές.

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα και της φετινής έκθεσης, η οικονομική κρίση χρησιμοποιείται αθρόα ως πολιτική δικαιολογία για εκπτώσεις στην περιβαλλοντική νομοθεσία και πολιτική. Με αιχμή τις πολιτικές που αποτελούν σαφείς μνημονιακές δεσμεύσεις και με δεδομένο ότι το Μνημόνιο δεν περιέχει αναφορές και δεν περιλαμβάνει μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, πολλά διαφορετικά υπουργεία έβαλαν στο στόχαστρο την περιβαλλοντική νομοθεσία που επηρεάζει τον τομέα πολιτικής ευθύνης τους. Σε μερικές όμως περιπτώσεις, οι κατευθύνσεις για περιβαλλοντικές εκπτώσεις προήλθαν όντως από την Τρόικα ή την Task Force.

Κατά την περίοδο αναφοράς, δηλαδή από τον Ιούνιο 2012 μέχρι τον Μάιο 2013, η νομοθεσία και οι πολιτικές για το περιβάλλον και την αειφορία υπέστησαν συντριπτικές απώλειες σημαντικού κεκτημένου, μέσα από απανωτές τροποποιητικές πρωτοβουλίες από διαφορετικά υπουργεία.

Οι τομείς που υπέστησαν τα σημαντικότερα πλήγματα ήταν η νομοθεσία για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία, τη χωροταξία και τις χρήσεις γης, την περιβαλλοντική αδειοδότηση και την προστασία δασών και αιγιαλών.

Κυριότερες εξελίξεις που σημάδεψαν την περίοδο αναφοράς ήταν:

- ! η πρακτική διάλυση του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών και η δίχως λογική και οικονομικό αντίκρισμα για τον κρατικό προϋπολογισμό βιαστική νομοθετική ρύθμιση για καταργήσεις ή και συγχωνεύσεις φορέων διαχείρισης·
- ! οι απανωτές προσβολές υποβάθμισης του περιβαλλοντικού δικαίου με ρυθμίσεις και νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Τουρισμού για «επιτάχυνση» των μεγάλων τουριστικών επενδύσεων·
- ! ο περιορισμός στο 2,5% των ανά έτος διαθέσιμων του Πράσινου Ταμείου και τα πρώτα πλήγματα στην ανεξαρτησία και επιστημονική επάρκεια της διοίκησής του·
- ! η παραχώρηση σε επιχείρηση ιδιωτικού δικαίου της ιδιοκτησίας και διαχείρισης δημόσιων γεωχωρικών δεδομένων που πρέπει με βάση κοινοτική νομοθεσία να διατίθενται από το Δημόσιο δωρεάν στο κοινό.

Σημαντικές εξελίξεις σημειώθηκαν και στο επίπεδο της νομολογίας με πλέον αξιοσημείωτη την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ για την υπόθεση του Αχελώου, με την οποία απαντώνται 14 προδικαστικά ερωτήματα που έθεσε το Συμβούλιο της Επικρατείας για την ερμηνεία κοινοτικών οδηγιών. Παρά όμως τη σαφώς διαφαινόμενη νέα ακυρωτική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι πολιτικές ηγεσίες των συναρμόδιων υπουργείων λαμβάνουν την απόφαση ότι το έργο θα συνεχιστεί με επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού και δίχως εδώ η κρίση να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα. Επίσης σημαντική (αλλά πάντα θλιβερή) εξέλιξη ήταν η ανακοίνωση από το ΔΕΕ της καταδίκης της Ελλάδας για την τραγική κατάσταση της Λίμνης Κορώνειας, ένα οικολογικό έγκλημα με βαθιές πολιτικές διαστάσεις που πλέον χρονίζει απαράδεκτα. Τέλος, σημαντικές αποφάσεις που προκάλεσαν συζητήσεις για τη σημασία τους στο περιβάλλον της κρίσης έλαβε το ΣτΕ για τις υποθέσεις του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τις ΑΠΕ και της ΑΕΠΟ για μεταλλευτικές εργασίες στις Σκουριές Χαλκιδικής.

Αν και η οικονομική κρίση θα έπρεπε να λειτουργήσει ως αφορμή για συνολική αναθεώρηση του πλαισίου ανάπτυξης της χώρας, του τρόπου λειτουργίας του κράτους και συνολικά της διακυβέρνησης, του συστήματος αντιμετώπισης της (και περιβαλλοντικής) παρανομίας, εντούτοις τελικά χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για περικοπή σημαντικών δικλείδων προστασίας από ακριβώς αυτές τις στρεβλώσεις που θα έπρεπε να παταχθούν. Οι αλλαγές όμως που συνέβησαν στην περιβαλλοντική νομοθεσία υπόσχονται τη συνέχιση του ίδιου στρεβλού μοντέλου που οδήγησε τη χώρα στην κρίση, οικονομική και οικολογική, και δεν αντιμετωπίζουν επί της ουσίας κανένα από τα προβλήματα που τουλάχιστον στα λόγια υπόσχονται πως θα επιλύσουν.

Η έκθεση δόθηκε στη δημοσιότητα στις 5 Αυγούστου 2013. Ο συντονισμός και η επιμέλεια έγινε από τον Γιώργο Χασιώτη (g.chasiotis@wwf.gr), Νομικό Συντονιστή του WWF Ελλάς και τη Θεοδότη Νάντσου (tnantsou@wwf.gr), Επικεφαλής Περιβαλλοντικής Πολιτικής.

Συντάκτες κεφαλαίων ήταν και οι εξής συνεργάτες της οργάνωσης (με αλφαβητική σειρά):

Βρεττού Φωτεινή, (f.vrettou@wwf.gr), Συνεργάτιδα για τον συντονισμό της νομικής ομάδας

Κορακάκη Εύη, (e.korakaki@wwf.gr), Υπεύθυνη δασικών προγραμμάτων

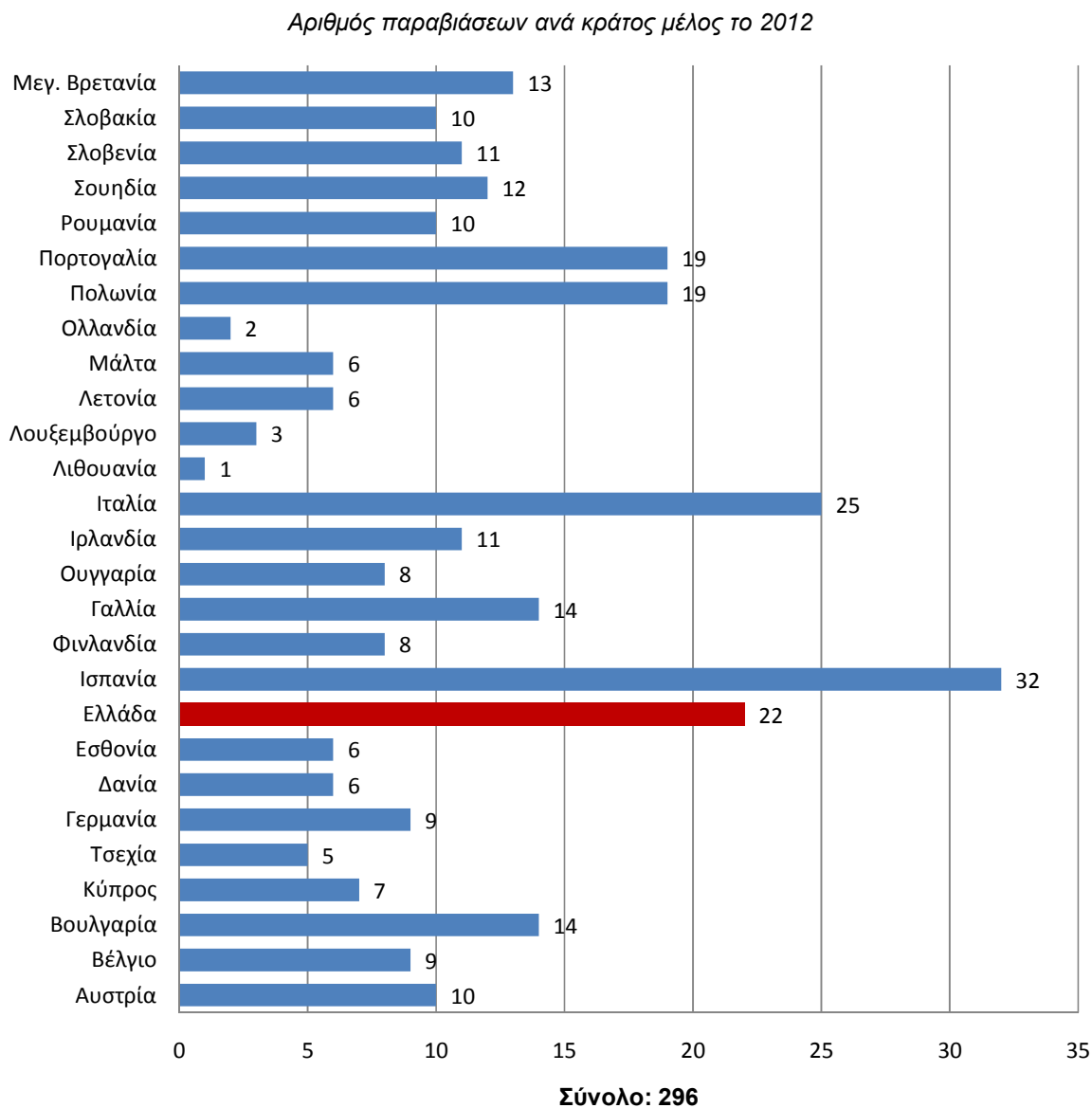
Παξιμάδης Γιώργος (g.paximadis@wwf.gr), Υπεύθυνος θαλάσσιου προγράμματος

Προδρόμου Μιχάλης (m.prodromou@wwf.gr), Υπεύθυνος ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής

Χριστοπούλου Ιόλη, (i.christopoulou@wwf.gr), Υπεύθυνη πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΕ

Πίνακας: Ανοιχτές υποθέσεις παραβιάσεων στην ΕΕ-27

Πίνακας: Σημαντικές «ανοιχτές» υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κωδικός και περιγραφή υπόθεσης	Στάδιο
EL 2001/2273 ENVI WASTE – Παράνομοι χώροι διάθεσης απορριμμάτων και επανειλημμένη παραβίαση της νομοθεσίας για τα απόβλητα.	Παραπομπή στο ΔΕΕ με πρόταση για επιβολή προστίμων
EL 2010/2001 ENVI WATER – Ελλιπής και λανθασμένη εφαρμογή της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ (για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης)	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2009/2340 ENVI WASTE - Παράνομη λειτουργία ΧΥΤΑ στον βιότοπο της θαλάσσιας χελώνας στη Ζάκυνθο	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2011/2082 ENVI WASTE – Παράνομη επεξεργασία αστικών λυμάτων λειτουργία χώρου ταφής απορριμμάτων στο Κιάτο	Παραπομπή στο ΔΕΕ
EL 2011/2156 ENVI – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (προστασία οικοτόπων): Επιδείνωση κατάστασης περιοχής Natura 2000 και επίδραση στην <i>Caretta caretta</i>	Αιτιολογημένη γνώμη
EL 2011/2155 ENVI WATER – Καθορισμός περιοχών ευαίσθητων στη νιτρορύπανση (οδηγία 91/676/ΕΚ)	Αιτιολογημένη γνώμη
EL 2013/2052 ENVI – Οδηγίες 99/31 και 2008/98 για τα απόβλητα - Μεσολόγγι	Προειδοποιητική επιστολή
EL 2012/2230 ENVI- Διαχείριση βιομηχανικών αποβλήτων στη Μεγαλόπολη	Προειδοποιητική επιστολή
EL2003/2187 ENVI WASTE – Σχεδιασμός και διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων	Προειδοποιητική επιστολή
EL 2012/0175 ENVI - Ανάκτηση ατμών βενζίνης κατά τη διάρκεια του ανεφοδιασμού μηχανοκίνητων οχημάτων σε πρατήρια καυσίμων (Οδηγία 2009/126)	Προειδοποιητική επιστολή
EL 2013/2036 MARE – Πλαίσιο συλλογής δεδομένων και εφαρμογή εθνικού προγράμματος στο πλαίσιο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.	Προειδοποιητική επιστολή
EL 2008/2192 ENVI – Ποιότητα ατμοσφαιρικού αέρα και υπερβάσεις στις οριακές τιμές σωματιδιακών ρύπων PM10	Συμπληρωματική προειδοποιητική επιστολή

Πίνακας: Κατάλογος καταδικαστικών αποφάσεων του ΔΕΕ κατά Ελλάδα

Ημ/νία απόφασης	Κωδικός και περιγραφή υπόθεσης	Κατάληξη υπόθεσης
07-02- 2013	C-517/11 - Υποβάθμιση και ρύπανση της λίμνης Κορώνειας - Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 91/271/ΕΟΚ	1) Η Ελληνική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή της υποβαθμίσεως των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών για τα οποία έχει οριστεί η ζώνη ειδικής προστασίας GR 1220009 και μη έχοντας εξασφαλίσει την ύπαρξη δικτύου αποχετεύσεως και επεξεργασίας αστικών λυμάτων για τον οικισμό του Λαγκαδά, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας, και από τα άρθρα 3 και 4, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1991, για την

		επεξεργασία των αστικών λυμάτων, αντιστοίχως. 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.
19-4-2012	C-297/11: Παράβαση των άρθρων 13, παράγραφοι 1, 2 και 6, 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327, σ.1) – Σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών –Ενημέρωση του κοινού και δημόσια διαβούλευση – Μη κοινοποίηση στην Επιτροπή αντιγράφων των σχεδίων διαχείρισης	«Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να καταρτίσει, έως τις 22 Δεκεμβρίου 2009, τα σχέδια διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού τόσο για τις λεκάνες απορροής ποταμού που ευρίσκονται εξ ολοκλήρου εντός του εθνικού εδάφους όσο και για τις διεθνείς λεκάνες απορροής ποταμού, καθώς και να κοινοποιήσει στην Επιτροπή, έως τις 22 Μαρτίου 2010, αντίγραφο των σχεδίων αυτών, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 13, παράγραφοι 1 έως 3 και 6, και 15, παράγραφος 1, της οδηγίας και, περαιτέρω, παραλείποντας να κινήσει το αργότερο στις 22 Δεκεμβρίου 2008 τη διαδικασία πληροφόρησης του κοινού και διαβουλεύσεων όσον αφορά τα προσχέδια διαχείρισεως των λεκανών απορροής ποταμού, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας.»
2-12-2010	C-534/09: Οδηγία 2008/1/ΕΚ «για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (IPPC)» – Αδειοδότηση βιομηχανικών εγκαταστάσεων	Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλισθεί ότι οι αρμόδιες αρχές θα επιτύχουν, με τις άδειες που χορηγούνται σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 8 της οδηγίας 2008/1/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, «σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης» (κωδικοποιημένη έκδοση), ή με επανεξέταση, οσάκις ενδεικνύται, και εκσυγχρονισμό, οσάκις απαιτείται, των προϋποθέσεων χορηγήσεως αδείας, να λειτουργούν οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις σύμφωνα με τις προδιαγραφές των άρθρων 3, 7, 9, 10, 13, 14, στοιχεία α' και β', και 15, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, το αργότερο έως τις 30 Οκτωβρίου 2007, υπό την επιφύλαξη ειδικών κοινοτικών διατάξεων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 5, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

10-9-2009	C-286/08: Οδηγία 75/442 (όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 91/156/ΕΟΚ) - Έλλειψη σχεδιασμού και επαρκών μεθόδων για τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων	Η Ελλάδα μη έχοντας καταρτίσει και θεσπίσει εντός εύλογης προθεσμίας, σχέδιο διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων, το οποίο να είναι σύμφωνο με τις απαιτήσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας, και μη έχοντας δημιουργήσει ενιαίο και κατάλληλο δίκτυο εγκαταστάσεων διάθεσης των επικίνδυνων αποβλήτων, στο πλαίσιο του οποίου να εφαρμόζονται οι πλέον κατάλληλες μέθοδοι για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, καθώς και μη έχοντας λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσει, όσον αφορά τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων, την τήρηση των άρθρων 4 και 8 της οδηγίας 2006/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2006, περί των στερεών αποβλήτων, καθώς και των άρθρων 3, §1, §6 έως §9, §13 και §14 της οδηγίας 1999/31/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει, πρώτον, από τα άρθρα 1, §2, και §6 της οδηγίας 91/689, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, §1 και §2, καθώς και 7, §1, της οδηγίας 2006/12, δεύτερον, από το άρθρο 1, §2, της οδηγίας 91/689, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 4 και 8 της οδηγίας 2006/12, καθώς και, τρίτον, από τα άρθρα 3, §1, §6 έως §9, §13 και §14 της οδηγίας 1999/31.
11-12-2008	C-293/07: Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών»– Ανεπαρκές καθεστώς νομικής προστασίας (άρθρο 4 (1),(2) και 4(4))	Έλλειψη προστασίας των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) - Δραστηριότητες ικανές να παραβιάσουν την ακεραιότητα των ΖΕΠ και να επιφέρουν σημαντικές αρνητικές συνέπειες όσον αφορά τον σκοπό της διατήρησης των ΖΕΠ και των ειδών για τα οποία αυτές έχουν ορισθεί. Παράβαση των άρθρων 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών», σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».
13-3-2008	C-81/07: Οδηγία 2000/59/ΕΚ - Λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου. Μη συμμόρφωση με τις διατάξεις (Άρθρα 5(1) και 16(1))	Μη κατάρτιση, εφαρμογή και έγκριση των προγραμμάτων παραλαβής και διαχείρισης των αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου.
31-1-2008	C-264/07: Οδηγία Πλαίσιο 2000/60/ΕΚ – Μη συμμόρφωση με τις διατάξεις (Άρθρα 5(1) και 15(2))	Δεν εκπονήθηκε, για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, ανάλυση των χαρακτηριστικών της, επισκόπηση των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων και οικονομική ανάλυση της χρήσης ύδατος, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές των παραρτημάτων II και III της οδηγίας. Μη υποβολή συνοπτικών εκθέσεων σχετικά με τις αναλύσεις που απαιτούνται.
17-1-2008	C-342/07: Οδηγία 2002/91/ΕΚ – Ενεργειακή πολιτική – Εξοικονόμηση ενέργειας.	ν.3661/2008 (ΦΕΚ Α, 89 Α' /19.5.2008) «Μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης των

	Παράλειψη εμπρόθεσμης μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη	κτηρίων και άλλες διατάξεις» ΚΥΑ Δ6/Β/οικ. 5825 (ΦΕΚ 407 Β' /9.4.2010) «Έγκριση Κανονισμού Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων»
25-10-2007	C-334/04: Ελλιπής καθορισμός Ζωνών Ειδικής Προστασίας, δυνάμει του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ	Οι ελληνικές αρχές έχουν υποχρέωση να καθορίσουν 186 ζώνες προστασίας των άγριων πτηνών και έως τώρα έχουν καθορισθεί 151. Πολλές φορές η προστατευόμενη επιφάνεια είναι μικρότερη και δεν καλύπτει όλα τα είδη πτηνών.
27-10-2005	C-166/04: Ελλιπής προστασία της λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου	
7-7-2005	C-364/03: Συνθήκες λειτουργίας του εργοστασίου ΔΕΗ στα Λινοπεράματα Κρήτης	
14-4-2005	C-163/03: Ρύπανση στο Θριάσιο Πεδίο: Οδηγία 80/68/ΕΟΚ- Προστασία των υπογείων υδάτων από τη ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες - Άρθρα 3, 4 και 5 - Οδηγία 91/689/ΕΟΚ - Επικίνδυνα απόβλητα - Άρθρα 2(1), και 6(1).	
18-11-2004	C-420/02: Παράνομη απόθεση στερεών αποβλήτων στη θέση "Πέρα Γαληνοί" - Οδηγία 75/442/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 91/156/ΕΟΚ) – Άρθρα 4 και 9.	
24-6-2004	C-119/02: Ακατάλληλο σύστημα συλλογής και επεξεργασίας αστικών λυμάτων στο Θριάσιο Πεδίο	Ολοκλήρωση του έργου, που συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο Συνοχής, μέχρι τα τέλη του 2009.
5-6-2003	C-352/02: Μη μεταφορά της Οδηγίας 2000/14/ΕΚ στο εσωτερικό δίκαιο - Εκπομπή θορύβου στο περιβάλλον.	ΚΥΑ 37393/2028/2003 (ΦΕΚ 1418 Β' / 1.10.2003)
6-3-2003	C-83/02: Παράβαση άρθρου 4, παρ. 1 και 11 της Οδηγίας 96/59/ΕΚ για τη διάθεση των πολυχλωροδιφαινυλίων και πολυχλωροτριφαινυλίων (PCB/ PCT)	ΚΥΑ 18083/2003: Εφαρμογή άρθρου 11 οδηγίας 96/59/ΕΚ
13-6-2002	C-33/01: Διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων - Μη κοινοποίηση των πληροφοριακών στοιχείων που προβλέπει το άρθρο 8 παράγραφος 3, της Οδηγίας 91/689/ΕΟΚ	
7-3-2002	C-64/01: Μη μεταφορά της Οδηγίας 96/61/ΕΚ στο εσωτερικό δίκαιο	v. 3010/2002 (ΦΕΚ 91 Α' /25.04.2002) ΚΥΑ 15393/2332/2002 (ΦΕΚ 1022 Β' /05.08.2002) ΚΥΑ 25535/3281/2002 (ΦΕΚ 1463 Β' /20.11.2002)
30-1-2002	C-103/00: Οδηγία 92/43/ΕΟΚ - Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – ελλιπής προστασία των	Ακολούθησε νέα προδικαστική διαδικασία που τελικά έκλεισε τον Ιούνιο του 2007. Η ΕΕ άνοιξε εκ νέου διαδικασία παράβασης, λόγω της εξαιρετικά επιβαρυντικής λειτουργίας χώρους

	ειδών, <i>Caretta caretta</i> στη Ζάκυνθο	ταφής απορριμμάτων εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου.
4-7-2000	C-387/97: Οδηγίες 75/442/ΕΟΚ και 78/319/ΕΟΚ	Ημερήσια χρηματικό πρόστιμο, ECU 20.000 - Χωματερή Κουρουπητού Χανίων
25-5-2000	C-384/97: Υποχρέωση κατάρτισης προγραμμάτων για τη μείωση της ρυπάνσεως από επικίνδυνες ουσίες – Μη μεταφορά της Οδηγίας 76/464/ΕΟΚ στην εσωτερική έννομη τάξη	ΚΥΑ 50388/2003, Εφαρμογή άρθρου 7 οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (Εθνικό σχέδιο μείωσης των απορριψίων επικινδύνων ουσιών στα νερά)
13-4-2000	C-123/99: Παράλειψη μεταφοράς της Οδηγίας 94/62/ΕΚ στην εσωτερική έννομη τάξη.	Ν. 2939/2001, Εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών και άλλων προϊόντων (ΠΔ 82/2004, 109/2004, 115/2004, 116/2004, 117/2004 και 15/2006)
8-7-1999	C-215/98: Οδηγία 91/157/ΕΟΚ για τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές που περιέχουν ορισμένες επικίνδυνες ουσίες - Παράλειψη κράτους μέλους να καταρτίσει τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6 της Οδηγίας προγράμματα.	ΚΥΑ 19817/2000, Εφαρμογή άρθρου 6 οδηγίας 91/157/ΕΟΚ
11-6-1998	C-232/95: Μη κατάρτιση προγράμματος που να περιλαμβάνει ποιοτικούς στόχους και να θέτει τα χρονικά όρια εκτελέσεώς τους με σκοπό τη μείωση της ρυπάνσεως από τις επικίνδυνες ουσίες του καταλόγου ΙΙ της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (Λίμνη Βεγορίτιδα και ποταμός Σούλος)	ΚΥΑ 15782/2001 (Εθνικό πρόγραμμα για τις λίμνες Βεγορίτιδα και Πετρών και του ποταμού Σούλου)
11-6-1998	C-233/95: Μη κατάρτιση προγράμματος που να περιλαμβάνει ποιοτικούς στόχους και να θέτει τα χρονικά όρια εκτελέσεώς τους με σκοπό τη μείωση της ρυπάνσεως από τις επικίνδυνες ουσίες του καταλόγου ΙΙ της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ (Παγασητικός κόλπος)	ΚΥΑ 15784/2001 (Ειδικό πρόγραμμα για τον Παγασητικό κόλπο)
26-6-1997	C-329/96: Μη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ	ΚΥΑ 33318/3028/11-12-98 (ΦΕΚ 1289 Β' /28.12.98)
28-3-1996	C-160/95: Μη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της Οδηγίας 91/156/ΕΟΚ	ΚΥΑ 13588/725/2006 (ΦΕΚ 383 Β' / 28.03.2006) ΚΥΑ 24944/1159/2006 (ΦΕΚ 791 Β' / 30.06.2006) ΚΥΑ 8668/2007 (ΦΕΚ 287 Β' / 02.03.2007)
28-3-1996	C-161/95: Μη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της 91/271/ΕΟΚ	ΚΥΑ 5673/400/1997 (ΦΕΚ 192 Β' / 14.03.1997)
7-4-1992	C-45/91: Κουρουπητός Χανίων	Ακολούθησε νέα προδικαστική διαδικασία που τελικά έκλεισε τον Φεβρουάριο του 2001 (βλέπε υπόθεση C-387/97)

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 – ΠΡΟΣΤΙΜΑ ΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Πηγή: ΥΠΕΚΑ, <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>

	Παραβάτης	Παράβαση	Πρόστιμο
1.	Δήμος Σικωνίων Κορινθίας	Λειτουργία του ΧΥΤΑ Κιάτου στη θέση Λιτσάρδα Μουλκίου	60.500
2.	ΝΕΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΑΕΒΕ η οποία συγχωνεύθηκε με την “ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΥΓΙΑΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ Α.Ε”, για εργασίες της που αφορούσαν στη συλλογή – μεταφορά αποβλήτων	Συλλογή - μεταφορά αποβλήτων (εν δυνάμει επικινδύνων και μη) άνευ αδείας, Παράδοση αποβλήτων σε μη αδειοδοτημένους φορείς - εγκεκριμένες εγκαταστάσεις για αξιοποίηση ή διάθεση, μη ορθή τήρηση στοιχείων για την ποσότητα, το είδος και την προέλευση των διαχειριζόμενων αποβλήτων, ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων.	90.000 €
3.	Αγροτικός Συνεταιρισμός Ξηρονομής Θηβών	Ελαιουργείο στην 7.Ε. Ξηρονομής Θηβών	4.950 €
4.	«Κ. & Β. ΠΑΛΟΓΛΟΥ» («VAS METAL»),	Πλημμελής παρακολούθηση των καυσαερίων των καυστήρων, έλλειψη μετρητή παροχής υγρών αποβλήτων και μη τήρηση ημερολογίου απορρίψεων στο σύστημα επεξεργασίας.	5.650 €
5.	ΔΕΗ Α.Ε.	ΑΗΣ Α' Μεγαλόπολης -Υπέρβαση των οριακών τιμών εκπομπής διοξειδίου του θείου, υπέρβαση οριακών τιμών ΡΗ στην έξοδο των επεξεργασμένων υγρών βιομηχανικών αποβλήτων	51.750 €
6.	ΔΕΗ Α.Ε.	ΑΗΣ Β' Μεγαλόπολης - Υπέρβαση των οριακών τιμών εκπομπής διοξειδίου του θείου, υπαίθρια αποθήκευση υγρής τέφρας κατά παράβαση σχετικού περιβαλλοντικού όρου.	14.450 €
7.	ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ Α.Ε»	Μη αδειοδοτημένη προσωρινή αποθήκευση και μη σύννομη διάθεση τέφρας πυρηνόξυλου.	6.250 €
8.	«GRECOLIO ΓΕΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΕΠΕ»	Μη εφαρμογή της προβλεπόμενης αντιρρυπαντικής τεχνολογίας για τα αέρια απόβλητα, μη προβλεπόμενη παρακολούθηση αερίων εκπομπών, ελλείψεις αναφορικά με την παρακολούθηση της θερμοκρασίας ξήρανσης και τον χώρο αποθήκευσης πυρήνα, μη συμμόρφωση με τα προβλεπόμενα στην ΚΥΑ 11641/1942/2002 (ΦΕΚ 832/Β/2002), μη προβλεπόμενη αντιρρυπαντική τεχνολογία για τα υγρά απόβλητα, ανεξέλεγκτη απόρριψη υγρών αποβλήτων, πλημμελής παρακολούθηση της ποιότητας υγρών αποβλήτων – υδάτων, υπέρβαση θερμοθετημένων ορίων θορύβου.	15.186 €
9.	«ΛΑΡΣΙΝΟΣ Α.Ε.» λατομείο αδρανών υλικών και σπαστηροτριβείο στην Κορινθία	Μη τήρηση προβλεπόμενων αναφορικά με την οριοθέτηση, περίφραξη και τη δημιουργία πράσινης ζώνης προστασίας, μη αποκατάσταση των εξοφλημένων βαθμίδων μη τήρηση προβλεπόμενων αναφορικά με την εκμετάλλευση του λατομικού χώρου, αποθέσεις υλικών εκτός λατομικού χώρου, μη λήψη προβλεπόμενων μέτρων για τον περιορισμό της εκπεμπόμενης σκόνης.	103.895 €
10.	ΒΑΤΑΝΟΔΕ ΜΕΤΑΛΣΤΑΡ ΕΠΕ - εγκαταστάσεις παραγωγής δευτερόχυτου μολύβδου από ανακύκλωση συσσωρευτών και παραγωγής συστημάτων καθοδικής	Παράνομη λειτουργία δραστηριότητας, Ανεξέλεγκτη απόθεση επικινδύνων αποβλήτων και υλικών στον αύλειο χώρο των εγκαταστάσεων, παράνομη διαχείριση χρησιμοποιημένων συσσωρευτών, διαχείριση επικινδύνων και μη επικινδύνων	110.000 €

	προστασίας που βρίσκονται στο 540 χλμ. Ε.Ο. Αθηνών Λαμίας	αποβλήτων χωρίς τις απαιτούμενες εγκρίσεις και άδειες και χωρίς να λαμβάνονται και να τηρούνται τα θεσμοθετημένα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος.	
11.	Δήμος Παλαιού Φαλήρου	ΧΑΔΑ στην περιοχή «Τροκαντερό»	9.700 €
12.	Δήμος Κω	Αυθαίρετη διάνοιξη χωμάτινου δρόμου εντός ζώνης αιγιαλού - παραλίας του δημοσίου, χωρίς ΑΕΠΟ	101.000 €
13.	ΚΑΛΤΣΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ	Λειτουργία μάνδρας οικοδομικών υλικών χωρίς ΑΕΠΟ	6.000 €
14.	ΚΩΠΑΪΣ ΑΒΕΕ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ - εργοστάσιο στη θέση «Κριεζώτου Παναγιάς» στην Αλιάρτο Βοιωτίας	Πλημμελής λειτουργία της Μονάδας Επεξεργασίας Υγρών Αποβλήτων (Μ.Ε.Υ.Α.), μη τήρηση ημερολόγιου συντήρησης της μονάδας επεξεργασίας υγρών αποβλήτων της ΜΕΥΑ., μη ύπαρξη αδειών χρήσης νερού σε ισχύ για τις γεωτρήσεις, καθώς και μη ύπαρξη μετρητή παροχής στην εφεδρική γεώτρηση.	48.100 €
15.	Σύνδεσμος Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ν. Κέρκυρας	Κατασκευή και λειτουργία ΧΥΤΑ Τεμπλονίου Κέρκυρας: 1) Λειτουργία ΧΥΤΑ χωρίς άδεια, 2) Διάθεση αφυδατωμένης λυματολάσπης χωρίς σχετική έγκριση, 3) Λειτουργία ΧΥΤΑ χωρίς άδεια και όρους για την επεξεργασία και διάθεση των υγρών του αποβλήτων, 4) Πλημμελής υλοποίηση έργων πυρασφάλειας-πυροπροστασίας, 5) Μερική υλοποίηση και μη λειτουργία του χώρου εκφόρτωσης φορτίων για δειγματοληψία (οπτικό-μακροσκοπικό έλεγχο), 6) Ελλιπής περιμετρική δενδροφύτευση, 7) Μη έκλυση τροχών εξερχόμενων απορριμματοφόρων, 8) Εξόρυξη εδαφικού υλικού επικάλυψης των απορριμμάτων από μη αδειοδοτημένο χώρο, 9) Μη προβλεπόμενη απόθεση απορριμμάτων στο κορεσμένο κύτταρο Α'. Απόθεση εκτός του κυττάρου, 10) Μη ασφαλτόστρωση χώρου προσωρινής αποθήκευσης στερεών αποβλήτων, 11) Μερική κατασκευή περιμετρικής τάφρου απορροής ομβρίων, 12) Μη κατασκευή έργων συλλογής μεταφοράς και διαχείρισης βιοαερίου στο κύτταρο Α'. Κατασκευαστικές ελλείψεις και αστοχίες των έργων συλλογής βιοαερίου στο κύτταρο Γ'. 13) Κατασκευαστικές και λειτουργικές αποκλίσεις και υπερβάσεις στο κύτταρο Α', 14) Διαρροές στραγγισμάτων από τα κύτταρα Α' και Γ' και διαφυγή μέρους αυτών σε παρακείμενους φυσικούς αποδέκτες 15) Ακάλυπτα απορρίμματα επί μακρόν στο κύτταρο Γ' 16) Κατασκευαστικές και λειτουργικές αποκλίσεις και αστοχίες των έργων στεγάνωσης στο κύτταρο Γ'	290.000 €
16.	Δήμος Κερκυραίων	Σταθμός προσωρινής αποθήκευσης και συμπίεσης απορριμμάτων στη θέση Παλάδα 1) μη αδειοδοτημένη περιβαλλοντικά, 2) μη αδειοδοτημένη προσωρινή αποθήκευση ή μεταφόρτωση στερεών αποβλήτων.	9.200 €
17.	Μ.Ι. ΜΑΪΛΛΗΣ Α.Ε.Β.Ε.» Βιομηχανία Παραγωγής Συστημάτων Συσκευασίας	Μη προβλεπόμενη παρακολούθηση αερίων εκπομπών.	6.900 €
18.	Γ.Δ. ΚΟΥΤΛΗΣ Α.Β.Ε.Ε. (ER-LAC)»,	1) Προσωρινή αποθήκευση επικίνδυνων αποβλήτων	20.050 €

	βιομηχανική της μονάδα, στο Πολυδένδρι Αττικής	σε χώρο που δεν κάλυπτε τις προβλεπόμενες προδιαγραφές, 2) παράδοση στερεών αποβλήτων (λύος) σε μη αδειοδοτημένο φορέα	
19.	Δήμος Αποκορώνου, Ν. Χανίων	ΧΑΔΑ, στη θέση «Μοδάκια» Καλυβών, Δ.Δ. Αρμένων: 1) Ελλιπής περίφραξη, έλλειψη φύλαξης, καθημερινής επικάλυψης, αντιπυρική ζώνης και σχεδίου έκτακτης ανάγκης, 2) Διάθεση (απόρριψη) πτωμάτων ζώων εντός ΧΑΔΑ, 3) Ανεξέλεγκτη απόρριψη και διάθεση των στερεών αποβλήτων	36.900 €
20.	Δήμος Αρχαίας Ολυμπίας	ΧΑΔΑ, στο ΔΔ Φλόκα, στη θέση Πολυπόταμος: 1) Ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων σε μη αδειοδοτημένο χώρο, 2) Μη τήρηση των ελάχιστων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος με συνεπαγόμενο κίνδυνο για τη Δημόσια Υγεία	48.750 €
21.	ΓΛΥΚΑΣ ΣΚΡΑΠ ΕΠΕ μονάδας ανακύκλωσης μεταλλικών και μη μεταλλικών αποβλήτων και διάλυσης και ανακύκλωσης οχημάτων στο τέλος κύκλου ζωής τους (ΟΤΚΖ) στη θέση Σχοινέζα του ΔΔ Αυλίδας στον Δήμο Χαλκίδας Ν. Ευβοίας	1) Πλημμελής διαχείριση και διάθεση υγρών αποβλήτων στο έδαφος, 2) Διάθεση λύος προερχόμενης από εγκατάσταση φυσικοχημικής επεξεργασίας βιομηχανίας αναψυκτικών στο έδαφος, 3) Διάθεση στερεών και υγρών αποβλήτων εντός του εδάφους, 4) Πλημμελής διαχείριση στερεών και επικινδύνων αποβλήτων	110.000 €
22.	ΓΙΟΥΛΑ ΑΕ ναυουργικής βιομηχανίας που βρίσκεται στην οδό Οριζομύλων 5, του Δήμου Αιγιάλεω Ν. Αττικής	1) Υπέρβαση των οριακών τιμών εκπομπής σωματιδίων, 2) Υπέρβαση οριακών τιμών οξειδίων του αζώτου, 3) Παράβαση περιβαλλοντικού όρου σχετικά με την υποχρέωση μετρήσεων ΗCl-HF, 4) Παράβαση περιβαλλοντικού όρου σχετικά με την υποχρέωση εγκατάστασης κλιβάνου χαμηλών εκπομπών NOx και χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης.	32.300 €
23.	Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας	Εκτέλεση αντιλημμυρικού έργου στον Χείμαρο «ΚΑΡΑΞΕΝΑΚΙ» του ΔΔ Θερμοπυλών χωρίς περιβαλλοντική άδεια.	1.500 €
24.	Δήμος Λευκάδος	ΧΑΔΑ στη θέση «Αλυκές» 1) Ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων εντός περιοχής NATURA, 2) Μη τήρηση των ελάχιστων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος με συνεπαγόμενο κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.	70.800 €
25.	ΙΝΤΕΡΚΛΙΜΑ Α.Β.Ε.Ε μονάδας παραγωγής κλιματιστικών, στη θέση «Βρύση Ράπτη» του ΔΔ Αυλίδας, Δήμου Χαλκίδας	1) Λειτουργία δραστηριότητας χωρίς εγκατάσταση απιονιστή, 2) Λειτουργία δραστηριότητας χωρίς συμμετοχή στο ατομικό σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης συσκευασιών, 3) Μη αποστολή της προβλεπόμενης έκθεσης στο άρθρο 6 του αριθ. 842/2006 Κανονισμού (ΕΚ) για ορισμένα φθοριούχα αέρια του θερμοκηπίου, 4) Μη προβλεπόμενη παρακολούθηση αέριων αποβλήτων	15.450 €
26.	Δήμος Λεβαδέων	Λειτουργία της μονάδας βιολογικού καθαρισμού του Οικισμού Δαύλειας Βοιωτίας: 1) Ελλείψεις αναφορικά με τη λειτουργία της μονάδας, 2) Γενικότερες ελλείψεις εγκατάστασης, 3) Πλημμελής παρακολούθηση ποιότητας επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων – μη διαβίβαση σχετικών στοιχείων, 4) Διάθεση υγρών αποβλήτων σε υδάτινο αποδέκτη χωρίς προβλεπόμενη άδεια.	7.600 €
27.	Δήμος Πόρου	Εγκατάστασης βιολογικού καθαρισμού: 1) Ελλείψεις αναφορικά με τη λειτουργία της μονάδας, 2) Πλημμελής παρακολούθηση ποιότητας επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και ευρύτερης περιοχής θαλάσσιου αποδέκτη, 3) Λειτουργία	18.600 €

		εγκατάστασης χωρίς περιβαλλοντική άδεια, 4) Πλημμελής διαβίβαση στοιχείων	
28.	Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών «Η ΕΛΠΙΣ»	Πλημμελής επισήμανση στους προς διάθεση περιέκτες (σακούλες) των ΕΙΑ.	2.500 €
29.	Δήμος Σίφνου	Εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων, στον Οικισμό Πλατύ Γιαλού Σίφνου: 1) Ελλείψεις αναφορικά με την απόσμιση σταδίων προεπεξεργασίας, 2) Μη παρακολούθηση ποιότητας επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων.	2.000 €
30.	Δήμος Αχαρνών	ΧΑΔΑ επί της Λεωφόρου Τατοΐου, πλησίον του πρώην εργοστασίου της Ricomex, στο Δήμο Αχαρνών	750 €
31.	Δήμος Πύνδας-Κολινδρού	Μη εγκεκριμένες εργασίες επιχωμάτωσης σε ρέμα, 2) Ανεξέλεκτη διάθεση στερεών αποβλήτων, 3) Μη αδειοδοτημένη απόληψη αδρανών υλικών	15.250 €
32.	Ελαιουργική Ηραίας Αλβενιώτης Κων/νος & ΣΙΑ Ο.Ε.	Ελαιοτριβείο, στο Δ.Δ. Αγίου Ιωάννη Ηραίας, Ν. Αρκαδίας: Μη προβλεπόμενη από τη σχετική ΑΕΠΟ διαχείριση υγρών αποβλήτων.	3.600 €
33.	ΚΥΡΟΛΛΑΡΗ ΜΑΡΙΑ & ΣΙΑ Ε.Ε χώρου προσωρινής αποθήκευσης και ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων επί της Λ. Τατοΐου.	1) Ανεξέλεγκτη απόρριψη στερεών αποβλήτων, 2) Προσωρινή αποθήκευση στερεών αποβλήτων χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση.	1.850 €
34.	Δήμος Γλυφάδας	Κατασκευή και λειτουργία νεκροταφείου στον Υμηττό, στη θέση «Πατητήρι», στην προέκταση της οδού Κων/νου Αθανάτου, στην Άνω Γλυφάδα: 1) Κατασκευή και λειτουργία νεκροταφείου χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση, 2) Κατάληψη δημόσιας δασικής έκτασης, κηρυχθείσας αναδασωτέας. Κατασκευή και λειτουργία νεκροταφείου σε έκταση ειδικής προστασίας, 3) Εργασίες σε επιχωματωμένο ρέμα με συνεπαγόμενο κίνδυνο εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων και ρύπανσης ή μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα και υποβάθμισης του περιβάλλοντος, 4) Αυθαίρετες κατασκευές.	103.500 €
35.	Δήμος Καντάνου Σελίνου, ν. Χανίων	Διάθεση αστικών λυμάτων στη θάλασσα χωρίς κατάλληλη επεξεργασία.	9.450 €
36.	«Ξενοδοχείο Γαλάτης», στη θέση «Αλική» του Δήμου Πάρου	Λειτουργία ξενοδοχείου χωρίς εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους σε ισχύ.	600 €
37.	«ΘΟΛΑΡΙ Α.Ε.», για τη λειτουργία της ξενοδοχειακής μονάδας «blue domes», στην περιοχή Καρδάμαινα, του Δήμου Ηρακλειδών της Ν. Κω.	1) Λειτουργία δραστηριότητας χωρίς άδεια διάθεσης υγρών αποβλήτων, 2) Λειτουργία μονάδας αφαλάτωσης χωρίς περιβαλλοντική αδειοδότηση, 3) Ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών και υγρών αποβλήτων στο γήπεδο της ξενοδοχειακής μονάδας.	51.800 €
38.	Δήμος Πύργου	1) Λειτουργία μονάδας δεματοποίησης και χώρου προσωρινής αποθήκευσης των δημοτικών στερεών απορριμμάτων του Δήμου Πύργου στη θέση «Ποτόκι» του Δ.Δ. Πύργου χωρίς περιβαλλοντική άδεια, 2) Πλημμελής διαχείριση των υγρών αποβλήτων της μονάδας δεματοποίησης στη θέση «Ποτόκι», 3) Ανεξέλεγκτη απόρριψη και καύση στερεών αποβλήτων σε ΧΑΔΑ στη θέση Λέτρινα του Τ.Δ. Αγίου Ιωάννη.	22.000 €
39.	ΧΑΪΔΕΜΕΝΟΣ ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΡΑΦΙΚΩΝ	1) Πλημμελής και μη αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος μετάκαυσης των Πτητικών Οργανικών	18.000 €

	ΤΕΧΝΩΝ ΑΕΒΕ» εργοστάσια εκτύπωσης στον Δήμο Αλίμου	Ενώσεων, 2) Μη συμμετοχή στο Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης, 3) Αποθήκευση αποβλήτων στον περιβάλλοντα χώρο	
40.	Δήμος Ωρωπού	ΧΑΔΑ στη θέση «Μπουρδέτσι», πρ. Κοινότητας Συκαμίνου: 1) Ανεξέλεγκτη προσωρινή αποθήκευση-διάθεση μη επικινδύνων και εν δυνάμει επικινδύνων αποβλήτων, 2) μη εφαρμογή των προβλεπόμενων από τη νομοθεσία για την αποκατάσταση του χώρου	4.500 €
41.	«ΑΛΤΕΡΡΑ Α.Ε.Β.Ε.», βιομηχανία επεξεργασίας και κατάψυξης φρούτων και λαχανικών στο 3 ^ο χλμ Ε.Ο. Γιαννιτσών Εδέσσης	1) Παράλειψη χλωρίωσης των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων, 2) Μη εγκεκριμένη κατασκευή και λειτουργία της εγκατάστασης επεξεργασίας υγρών αποβλήτων (ΕΕΥΑ), 3) Διάθεση ανεπεξέργαστων υγρών αποβλήτων σε επιφανειακά ύδατα, 4) Διαφυγή και διάθεση ιλύος με τα επεξεργασμένα υγρά απόβλητα, 5) Ελλιπής παρακολούθηση της ποιότητας και της ποσότητας των υγρών αποβλήτων, 6) Μη σύννομη διαχείριση στερεών αποβλήτων, 7) Ελλιπής παρακολούθηση ποιοτικών χαρακτηριστικών των αερίων αποβλήτων	23.350 €
42.	«ΑΛΤΕΚ Α.Ε.-ΑΝΩΝΥΜΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ-ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ»	εκτέλεση του έργου βελτίωσης κατά τμήματα της 36 ^{ης} Οδού Μυτιλήνης-Καλλονής, στο Δήμο Μυτιλήνης Νομού Λέσβου: 1) Υποβάθμιση περιβάλλοντος από την κατασκευή παράδρομου, 2) παράβαση όρου περί τοιχίων αντιστήριξης, 3) Απόληψη αδρανών υλικών από ρέμα, 4) Μη εγκεκριμένοι δανειοθάλαμοι-αποθεσιοθάλαμοι, 5) Μη τήρηση αντιγράφου της ΜΠΕ στον τόπο εκτέλεσης του έργου.	81.950 €
43.	“ΝΕΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ Α.Ε.Β.Ε.” η οποία συγχωνεύτηκε με την εταιρεία “ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΥΓΙΑΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ Α.Ε.”	Συλλογή - μεταφορά αποβλήτων (εν δυνάμει επικινδύνων και μη) άνευ αδείας, Παράδοση αποβλήτων σε μη αδειοδοτημένους φορείς - εγκεκριμένες εγκαταστάσεις για αξιοποίηση ή διάθεση, Μη ορθή τήρηση στοιχείων για την ποσότητα, το είδος και την προέλευση των διαχειριζόμενων αποβλήτων, Ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων.	90.000 €
44.	«ΚΤΙΣΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ», 5,50 χλμ. Οδού Λαγκαδά της Δημοτικής Κοινότητας Ευκαρπίας Δήμου Παύλου Μελά για τη βιοτεχνία επεξεργασίας μολύβδου.	Λειτουργία σε μη εγκεκριμένους δομημένους χώρους, μη αδειοδοτημένη περιβαλλοντικά μονάδα επικοκλώσης, ελλιπή μέτρα περιορισμού αέριων εκπομπών, ελλιπής παρακολούθηση αέριων εκπομπών, μη σύννομη διαχείριση στερεών μη επικινδύνων αποβλήτων, μη σύννομη διαχείριση επικινδύνων αποβλήτων, ελλιπής παρακολούθηση στερεών αποβλήτων, ελλιπή μέτρα διαχείρισης υγρών αποβλήτων, απουσία περιμετρικής δενδροφύτευσης.	44.100 €
45.	«HYDROCLAVE HELLAS Α.Ε.», για τη Μονάδα Αποστείρωσης Αμιγώς Μολυσματικών Ιατρικών Αποβλήτων, που είναι εγκατεστημένη και λειτουργεί στη ΒΙ.ΠΕ. Λάρισας	Μη σύννομη αποθήκευση Επικινδύνων Ιατρικών Αποβλήτων (ΕΙΑ), Μη τήρηση των παραμέτρων λειτουργίας των αποστειρωτών, μη εξασφάλιση ιχνηλασιμότητας των ΕΙΑ, ελλιπές σύστημα αναρρόφησης και πλημμελής παρακολούθηση και λειτουργία του λέβητα, ανεπαρκής έλεγχος αποτελεσματικότητας της αποστείρωσης, μη σύννομη αποθήκευση των επεξεργασμένων ΕΙΑ-MX, μη τήρηση όρων για τη συλλογή και μεταφορά ΕΙΑ-MX, μη τήρηση βιβλίων καθημερινής λειτουργίας της εγκατάστασης.	95.800 €
46.	Sterimed Α.Ε.», πρώην «Sterimed Ltd -Μονοπρόσωπη Ε.Π.Ε.», για το Κέντρο Επεξεργασίας Μολυσματικών Αποβλήτων	Εκτός προδιαγραφών αποθήκευση Επικινδύνων Ιατρικών Αποβλήτων Μολυσματικού Χαρακτήρα (Ε.Ι.Α.-Μ.Χ.), μη εξασφάλιση ιχνηλασιμότητας των Ε.Ι.Α.-Μ.Χ., μη ορθή παρακολούθηση, μη ορθή	34.800 €

	(Κ.Ε.Μ.Α.) Βορείου Ελλάδος	συμπλήρωση εντύπων αναγνώρισης, μη τήρηση όρων της άδειας συλλογής – μεταφοράς Ε.Ι.Α.-Μ.Χ.	
47.	«ΑΠΟΣΤΕΙΡΩΣΗ Α.Ε.», για το Κέντρο Επεξεργασίας Μολυσματικών Αποβλήτων που βρίσκεται στη Β' ΒΙ.ΠΕ. Βόλου	Εκτός προδιαγραφών αποθήκευση Επικινδύνων Ιατρικών Αποβλήτων Μολυσματικού Χαρακτήρα (Ε.Ι.Α.-Μ.Χ.), μη εξασφάλιση ιχνηλασιμότητας των Ε.Ι.Α.-Μ.Χ., μη εγκεκριμένες εγκαταστάσεις, μη ορθή διαδικασία αποστείρωσης, ανεπαρκής έλεγχος αποτελεσματικότητας της αποστείρωσης, μη ορθή διαχείριση των επεξεργασμένων Ε.Ι.Α.-Μ.Χ., μη τήρηση όρων για τη συλλογή και μεταφορά Ε.Ι.Α.-Μ.Χ., μη ορθή παρακολούθηση, μη ορθή συμπλήρωση εντύπων αναγνώρισης.	98.300 €
48.	Δήμος Ορχομενού	ΧΑΔΑ στη θέση «Γκράβα»: Ανεξέλεγκτη διάθεση βιομηχανικών αποβλήτων, Μη τήρηση των ελάχιστων μέτρων για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Δημόσιας Υγείας, Συλλογή και μεταφορά δημοτικών αποβλήτων άνευ άδειας.	90.700 €
49.	Δήμο Σαλαμίνας	ΧΑΔΑ στην περιοχή «Γούβα Μπατσι Σαλαμίνας»: Ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων, Μη τήρηση των ελάχιστων μέτρων για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Δημόσιας Υγείας, Συλλογή και μεταφορά στερεών αποβλήτων χωρίς σχετική άδεια, Προσωρινή αποθήκευση και μεταφόρτωση αποβλήτων χωρίς ΑΕΠΟ.	128.700 €
50.	ΕΡΓΟΣΕ – ΕΡΓΑ ΟΣΕ Α.Ε	Κατασκευή Δεξαμενής Ανάσχεσης, χωρίς Προηγούμενη λήψη ΑΕΠΟ.	60.000 €
51.	«ΕΣΚΟΙΑ ΑΒΕΕ», που εδρεύει στο Δήμο Μεταμόρφωσης της Περιφέρειας Αττικής, για την δραστηριότητα αποθήκευσης και εμπορίας Απόβλητων Λιπαντικών Ελαίων και Χρησιμοποιημένων Βρώσιμων Ελαίων	Μη σύννομη διαχείριση μη επικινδύνων αποβλήτων (χρησιμοποιημένων βρώσιμων ελαίων), λειτουργία χωρίς ΑΕΠΟ σε ισχύ, πλημμελής διαχείριση αποβλήτων, μη σύννομη διασυνοριακή μεταφορά επικινδύνων αποβλήτων, ανεξέλεγκτη απόρριψη αποβλήτων λιπαντικών ελαίων, δεξαμενή αποθήκευσης ΑΔΕ. εκτός προστατευτικής λεκάνης.	69.500 €
52.	Δήμος Μεγάρων	Παραλαβή αποβλήτων βιομηχανικής προέλευσης σε ΧΑΔΑ εντός δασικής έκτασης στη θέση «Καμπία» παρά τις σχετικές αποφάσεις παύσης και σφράγισής του, δεν έλαβε ούτε τα ελάχιστα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, με απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου λάμβανε χρηματικό αντίτιμο για τη χρήση του ΧΑΔΑ με αποτέλεσμα τη ρύπανση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος και τη δημιουργία κινδύνων για τη δημόσια υγεία, ο Δήμος εκτελούσε εργασίες συλλογής και μεταφοράς αποβλήτων χωρίς να διαθέτει την απαιτούμενη άδεια.	394.000 €
53.	«ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ» - Μονάδα ιχθυοκαλλιέργειας στις θέσεις Καλάμι, Πυρκάλι και Μπίστι Δήμου Πόρου.	Χρήση φορμόλης, ανεξέλεγκτη διάθεση φορμόλης.	35.000 €
54.	«ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ» για τη λειτουργία του συσκευαστηρίου νωπών ιχθύων στη θέση Καμίνια Δήμου Τροιζήνας	Διοχέτευση υγρών αποβλήτων σε τάφρο ομβρίων.	8.000 €
55.	«ΛΑΦΙΑ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ», στη θέση «Βράχος Μασιώτη» Δήμου Καρύστου	Υπέρβαση της ωφέλιμης επιφάνειας των πλωτών εγκαταστάσεων σε σχέση με τα προβλεπόμενα στην ΑΕΠΟ, μη αδειοδοτημένη περιβαλλοντικά ανάπτυξη και λειτουργία χερσαίων εγκαταστάσεων σε	4.500 €

		μισθωμένη δημόσια δασική έκταση.	
56.	«ΝΙΚΟΛΗΣ ΓΚΡΟΥΠ ΑΕΒΕ», για τη λειτουργία του εργοστασίου κατασκευής ψευδοκοσμημάτων και ειδών λαϊκής τέχνης	Μη περιβαλλοντικά αδειοδοτημένες υ948 δραστηριότητες, έλλειψη κατάλληλου συστήματος εξαερισμού του χώρου της βιομηχανίας, μη ορθή περιβαλλοντικά διαχείριση υγρών αποβλήτων, μη ορθή περιβαλλοντικά διαχείριση στερεών αποβλήτων.	30.000 €
57.	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Δήμου Βόρειας Κυνουρίας	Μη απολύμανση επεξεργασμένων αποβλήτων, υπερβάσεις ορίου διάθεσης επεξεργασμένων αποβλήτων, πλημμελής παρακολούθηση ποιότητας επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων	5.900 €
58.	«ΣΑΚΕΛΑΡΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο.Ε.» για την λειτουργία μονάδας παραγωγής ασφαλτομίγματος στη θέση «ΠΟΤΑΜΙ» του Δ. Ναυπακτίας	Μη σύννομη διαχείριση των Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων (ΑΛΕ), έλλειψη περιβαλλοντικής αδειοδότησης για μία εκ των δύο υφιστάμενων γεωτρήσεων.	27.500 €
59.	ΚΟΚΑΛΗΣ ΣΚΡΑΠ ΕΠΕ», για τη μονάδα ανακύκλωσης αυτοκινήτων-σιδηρών-μετάλλων-καλωδίων που βρίσκεται στη ΒΙ.ΠΕ. Ηρακλείου	Διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων (απόβλητα συσσωρευτών), χωρίς την απαιτούμενη άδεια	7.650 €
60.	Γεώργιος Μαλλίρης, για το λατομείο αδρανών ιδιοκτησίας του, στη θέση «Κοκκινόβραχος» του Ν. Μεσσηνίας	Μη τήρηση προβλεπομένων αναφορικά με την εκμετάλλευση του λατομικού χώρου, έλλειψη οριοθέτησης και περίφραξης.	4.800 €
61.	“ΕΚΚΟΚΚΙΣΤΗΡΙΑ ΛΙΒΑΔΕΙΑΣ ΜΙΧΑΣ Α.Ε.Β.Ε.” για τη λειτουργία του σπορελαιουργείου της στα Βασιλικά του Νομού Βοιωτίας.	Λειτουργία της μονάδας χωρίς ΑΕΠΟ σε ισχύ, πλημμελής επεξεργασία υγρών αποβλήτων – Ελλείψεις του συστήματος επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, μη παρακολούθηση ποιότητας αποδέκτη, μη ορθή περιβαλλοντικά διαχείριση στερεών – ελαιωδών αποβλήτων	25.400 €
62.	«Α. ΦΑΚΛΑΡΗΣ-Θ. ΡΟΥΝΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.», για τη λειτουργία της Πτηνοτροφικής μονάδας υ913 Αυγοπαραγωγής στην περιοχή «Φίχτια» του Δήμου Μυκηναίων .	Λειτουργία δραστηριότητας χωρίς ΑΕΠΟ, Λειτουργία δραστηριότητας χωρίς άδεια διάθεσης υγρών αποβλήτων, μη σύννομη διαχείριση περιττωμάτων των πτηνών, καύση νεκρών ζώων.	18.250 €
63.	ΣΑΙΝΤ ΚΡΙΣΤΟΦΕΡ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε», για ξενοδοχειακή μονάδα με την επωνυμία «ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΗ» στον οικισμό Ανάλιψη του Δ.Δ. Πεύκων του Ν. Λασιθίου.	Διάθεση λυμάτων χωρίς την απαιτούμενη άδεια και πλημμελής παρακολούθηση των επεξεργασμένων λυμάτων, μη σύννομη διαχείριση στερεών αποβλήτων.	29.950 €

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 - Παρεμβάσεις και προτάσεις του WWF Ελλάς

1. [Ασύμφορος ο λιγνίτης για τη ΔΕΗ και τα πορτοφόλια μας...](#) | 26 Ιουνίου 2013
2. [Καταργείται το δικαίωμα πρόσβασης στη γεωχωρική πληροφορία;](#) | 11 Ιουνίου 2013.
3. [Κράτος αδίκου ζητάει από της Ελλάδα της κρίσης η ΕΕ;](#) | 14 Μαΐου 2013
4. [Κράτος αδίκου και αυθαιρεσίας](#) | 18 Απριλίου 2013
5. [Η Ευρώπη αγνοεί το κλίμα, η ελληνική αγορά ενέργειας καταρρέει](#) | 16 Απριλίου 2013
6. [Διασυνοριακός διασυρμός της Ελλάδας](#) | 21 Μαρτίου 2013
7. [Εισήγηση WWF Ελλάς προς την Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής σχετικά με το θέμα «Αποκατάσταση πυρόπληκτων περιοχών μέσω δωρεών - πρώην Ταμείο Μολυβιάτη»](#) | Μάρτιος 2013
8. [Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του σχεδίου νόμου για την αναβάθμιση του Πυροσβεστικού Σώματος και άλλες διατάξεις](#) | Φεβρουάριος 2013
9. [Επιστολή για αναδιοργάνωση ΥΠΕΚΑ και υποβάθμιση ΕΓ Δασών](#) | Φεβρουάριος 2013
10. [Κοινή επιστολή 10 ΜΚΟ για ν/σ Υπουργείου Τουρισμού](#) | Φεβρουάριος 2013
11. [Επιστολή για κωδικοποίηση του Δικαίου Περιβάλλοντος](#) | Ιανουάριος 2013
12. [Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων](#) | Ιανουάριος 2013
13. [Κοινή επιστολή περιβαλλοντικών οργανώσεων προς τα μέλη της Βουλής των Ελλήνων σχετικά με τις προτεινόμενες αλλαγές στους φορείς διαχείρισης](#) | Δεκέμβριος 2012
14. [Επιστολή για τον περιορισμό του φαινομένου των παράνομων υλοτομιών](#) | Νοέμβριος 2012
15. [Παρέμβαση για πολυνομοσχέδιο Υπουργείου Οικονομικών](#) | Οκτώβριος 2012
16. [Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του σχεδίου ΠΔ χαρακτηρισμού του νησιωτικού συμπλέγματος Βόρειας Καρπάθου, Σαρίας, Αστακίδας ως Περιφερειακό Πάρκο](#) | Μάιος 2012
17. [Συμμετοχή περιβαλλοντικών ΜΚΟ στη δημόσια διαβούλευση για τη συγχώνευση και κατάργηση των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών](#) | Οκτώβριος 2012
18. [Παρατηρήσεις WWF Ελλάς στο πλαίσιο της διαβούλευσης σχετικά με το Προσχέδιο Διαχείρισης Υδατικών Πόρων του Υ.Δ. Ηπείρου](#) | Σεπτέμβριος 2012
19. [Επιστολή για Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας / Αττικής 2021](#) | Σεπτέμβριος 2012
20. [Απόσπαση Ειδικής Γραμματείας Δασών από το ΥΠΕΑ \(1η Επιστολή 13/08/12\)](#) | Αύγουστος 2012
21. [Κοινή Επιστολή ΜΚΟ για τη Συγχώνευση Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών](#) | Ιούλιος 2012
22. [Κοινή Επιστολή ΜΚΟ για τη συνεχιζόμενη λειτουργία ΧΥΤΑ στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου](#) | Ιούλιος 2012
23. [Αίτηση χορήγησης περιβαλλοντικών εγγράφων σχετικών με τις εγκαταστάσεις παραγωγής χρυσού Περάματος και Σαπών στις Περιφερειακές Ενότητες Έβρου και Ροδόλης αντίστοιχα](#) | Ιούνιος 2012

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ΑΕΚΚ	Απόβλητα από εκσκαφές, κατασκευές και κατεδαφίσεις
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (νέος τίτλος)
ΔΕΚ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (παλιός τίτλος)
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΟΕΔΣΑΠ	Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΠΠΕΡΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη»
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΣΚΔΕ	Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εμπορίας ρύπων
ΕΤΕΡΠΣ	Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών & Πολεοδομικών Σχεδίων
ΕΣΧΣΑΑ	Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΚΑΛΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΕΝΑΚ	Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Ν.	Νόμος
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΠΑΑ	Προκαταρκτικός προσδιορισμός περιβαλλοντικών απαιτήσεων
ΠΠΔ	Πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις
ΡΣΑ	Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΔΒΑ	Χώρος Διάθεσης Βιομηχανικών Αποβλήτων
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
ΙΡΡC	Integrated Pollution Prevention and Control (Οδηγία 96/61/ΕΚ)
WWF	World Wide Fund for nature

WWF Ελλάς

Λεμπέση 21
117 43 Αθήνα

Τηλ.: 210 3314893
Fax: 210 3247578

<http://www.youtube.com/wwfgrwebtv>

<http://www.facebook.com/WWFGreece>

http://twitter.com/WWF_Greece

